

**T. C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ VE SOSYAL BİLİMLER ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ DERS
KİTAPLARINDA ZARF ÖĞRETİMİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nimet DURAN

Danışman: Prof. Dr. İlhan ERDEM

Malatya-2023

**T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ VE SOSYAL BİLİMLER ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ DERS
KİTAPLARINDA ZARF ÖĞRETİMİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nimet DURAN

Danışman: Prof. Dr. İlhan ERDEM

Malatya-2023

	KABUL ONAY FORMU	Doküman No	İNÜ-KYS-FRM-142
		Yayın Tarihi	19.08.2019
		Revizyon No	
		Revizyon Tarihi	
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ			

**İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ**

**YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ DERS KİTAPLARINDA
ZARF ÖĞRETİMİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

DANIŞMAN

Prof. Dr. İlhan ERDEM

HAZIRLAYAN

Nimet DURAN

Jürimiz tarafından 06/01/2023 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda bu tez **oybirliği** ile başarılı bulunarak Türkçe Eğitimi ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyelerinin Unvanı Adı Soyadı

İmza

1.Prof. Dr. İlhan ERDEM

.....

2.Doç. Dr. Sedat EROL

.....

3.Doç. Dr. Ayşe ATEŞ

.....

O N A Y

Bu tez, İnönü Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından kabul edilmiş ve Enstitü Yönetim Kurulu'nun .../.../20... tarih ve 20.../..... sayılı Kararıyla da uygun görülmüştür.

Doç. Dr. Eyüp İZCİ

Enstitü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Prof. Dr. İlhan ERDEM'in danışmanlığında hazırladığım “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Zarf Öğretimi” başlıklı yüksek lisans tezimin bilimsel etik ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Nimet DURAN

ÖN SÖZ

Çalışmamın her aşamasında engin bilgi ve tecrübeleriyle bana destek olan; sabırla, titizliğiyle, anlayışıyla çalışmamı yönlendiren; tecrübelerinden faydalanırken bana karşı her zaman hoşgörülü olan kıymetli hocam Prof. Dr. İlhan ERDEM'e katkılarından dolayı sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Eğitim hayatım boyunca beni yetiştirip bu yolda ilerlememi sağlayan kıymetli hocalarıma; lisans eğitimimden bu yana beni destekleyen ve tez sürecinde yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Sedat EROL'a; beni her anlamda destekleyip yol gösteren değerli okul müdürüm Hüseyin ULUDAĞ'a; yüksek lisans tezimi oluştururken fikirlerinden faydalandığım değerli hocam Öğretim Görevlisi Aydın BAYAT'a; çalışmamın içerik ve biçim düzenlemesinde görüşlerinden faydalandığım değerli meslektaşlarım Kübra KESKENDİR ve Ayhan KAYA'ya; beni bugünlere getiren destek, sevgi, şefkat ve güvenlerini hiçbir zaman esirgemeyen babam Fehmi DURAN ve annem Adile DURAN'a; her zaman ve her koşulda arkamda duran kardeşlerime sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Nimet DURAN

ÖZET

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ DERS KİTAPLARINDA ZARF ÖĞRETİMİ

DURAN, Nimet

Yüksek Lisans, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı

Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. İlhan ERDEM

Ocak-2023, xi+93 sayfa

Bu çalışma, yabancılar için Türkçe ders kitaplarının zarfların öğretimi açısından değerlendirmesini yapmak, yabancılar için Türkçe ders kitaplarında zarfların öğretiminin nasıl yapıldığını, düzeylere göre hangi zarf türlerinin öğretildiğini, örneklem olarak ele alınan kitap setlerinin zarfların öğretimi açısından paralellik taşıyıp taşımadığını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Nitel araştırma desenlerinden temel nitel araştırmaya dayanan bu çalışmada veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesi kullanılmış, elde edilen verilerin analizinde ise içerik analizi gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmanın kapsamını yabancılar Türkçe öğretmek amacıyla hazırlanmış Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları, Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları ve Gazi Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi Kitaplarının A1, A2, B1, B2, C1 düzeyleri oluşturmaktadır. Bu kaynaklar verilerin toplanması esnasında ilgili üniversitelerin TÖMER kurumlarından temin edilerek zarfların öğretimi açısından incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda Yedi İklim ve Yeni Hitit ders kitaplarında doğrudan zarfları ele alan etkinliklerin sınırlı olduğu görülmüştür. Zarflar daha çok diğer dil bilgisi konuları öğretilirken oluşturulmuş veya yer almıştır. Yer-yön zarfları açısından bakıldığında yer-yön bildiren ifadeler durum ekleriyle birlikte isim tamlaması kurularak yer almıştır. Durum zarfları ise -olasılık zarfları dışında- genelde eşitlik eki, zarf fiil ekleri gibi konular sarmalında yer almıştır. Ayrıca miktar zarflarına çok az yer verildiği görülmüştür. Gazi Üniversitesi yabancılar için Türkçe dil bilgisi ders kitaplarında zarflara ayrıntılı bir şekilde yer verilmiş ancak zarflar geleneksel bir yaklaşımla konu bağlamında ele alınmıştır. Ele alınan tüm setlerde ise en çok zaman zarflarına yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, ders kitapları, zarf, zarf çeşitleri.

ABSTRACT

THE TEACHING OF ADVERB ON THE COURSEBOOKS OF TEACHING TURKISH AS FOREIGN LANGUAGE

DURAN, Nimet

Master's Degree, İnönü University, Institute of Educational Sciences
Education Turkish Language Teaching Main Department

Thesis Advisor: Prof. Dr. İlhan ERDEM

January-2023, xi+93 page

This study has been carried out in order to evaluate Turkish textbooks for foreigners in terms of teaching adverbs, to determine how adverbs are taught in Turkish course books for foreigners, which types of adverbs are taught according to levels, and whether the book sets considered as a sample have parallels in teaching adverbs. In this study, which is based on basic qualitative research, which is one of the qualitative research designs, document analysis was used as a data collection method. Content analysis was used in the analysis of the obtained data. The content of this study consists of Yedi İklim Turkish Textbooks for Foreigners, Yeni Hitit Turkish Textbooks for Foreigners and Gazi University Turkish Grammar Books for Foreigners at A1, A2, B1, B2, C1 levels, which are prepared to teach Turkish to foreigners. These sources were obtained from TÖMER institutions of the relevant universities during the data collection and examined in terms of teaching envelopes. As a result of study, it has been seen that the activities that directly deal with adverbs in Yedi İklim and Yeni Hitit textbooks are limited. Adverbs have been mostly formed or included while teaching other grammar subjects. From the point of view of adverbs of place-direction, expressions indicating place-direction are included in the spiral of subjects such as equality suffixes. In Gazi University Turkish grammar textbooks for foreigners, adverbs are included in detail, but adverbs are handled in the context of the subject with a traditional approach. In all the sets analyzed, the most time envelopes have been included.

Key Words: The Teaching Turkish as Foreign Language, coursebooks, adverbs, types of adverbs.

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ	iii
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	x
KISALTMALAR LİSTESİ	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	4
1.5. Varsayımlar.....	4
1.6. Tanımlar.....	5
2. KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	6
2.1. Kuramsal Bilgiler.....	6
2.1.1. Dil	6
2.1.1.1. Dil Bilgisi ve Dil Bilgisi Öğretimi.....	7
2.1.2. Yabancılara Türkçe Öğretimi	10
2.1.2.1. Yabancılara Türkçe Dil Bilgisi Öğretimi ve Önemi	13
2.1.3. Ders Kitapları.....	15
2.1.3.1. Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları.....	17
2.1.3.1.1. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları	18
2.1.3.1.2. Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti	18
2.1.3.1.3. Gazi TÖMER Yayınları.....	19
2.1.4. Zarf (Belirteç)	20
2.1.4.1. Yapısına Göre Zarflar	22
2.1.4.1.1. Yalın (Basit) Zarflar.....	22
2.1.4.1.2. Türemiş Zarflar	22
2.1.4.1.2.1. Addan Türemiş Zarflar	23
2.1.4.1.2.2. Fiilden Türemiş Zarflar.....	23

2.1.4.1.3. Kelime Grubu Biçimindeki Zarflar.....	24
2.1.4.1.4. Cümle Kuruluşundaki Zarflar	25
2.1.4.1.5. Birleşik Kelime Yapısındaki Zarflar.....	26
2.1.4.2. Anlamına ve İşlevine Göre Zarflar	26
2.1.4.2.1. Zaman Zarfları	26
2.1.4.2.2. Yer ve Yön Zarfları.....	28
2.1.4.2.3. Miktar (Ölçü) Zarfları	28
2.1.4.2.4. Soru Zarfları.....	30
2.1.4.2.5. Niteleme ve Durum Zarfları	30
2.1.4.2.5.1. Niteleme Zarfları.....	31
2.1.4.2.5.2. Durum Zarfları.....	31
2.1.4.2.5.2.1. Benzerlik Tıpkılık Bildiren Zarflar:.....	31
2.1.4.2.5.2.2. Kesinlik Bildiren Zarflar:.....	32
2.1.4.2.5.2.3. Belirsizlik Bildiren Zarflar:	32
2.1.4.2.5.2.4. Olasılık Bildiren Zarflar:	32
2.1.4.2.5.2.5. Dilek Bildiren Zarflar:	32
2.1.4.2.5.2.6. Sınırlama Bildiren Zarflar:.....	32
2.1.4.2.5.2.7. Pekiştirme Bildiren Zarflar:	32
2.1.4.2.5.2.8. Yineleme Bildiren Zarflar:.....	32
2.1.4.2.5.2.9. Yaklaşıklık Bildiren Zarflar:.....	33
2.1.4.2.5.2.10. Üleştirme Bildiren Zarflar:	33
2.1.4.2.5.2.11. Vasıta Bildiren Zarflar:	33
2.1.4.2.5.2.12. Sebep Bildiren Zarflar:	33
2.1.4.2.5.2.13. Karşılaştırma Bildiren Zarflar:.....	33
2.1.4.2.5.2.14. Görecelik, Hatırlatma, Farz Etme/ Öyle Sayma, Zıtlık Bildiren Zarflar:	33
2.1.4.2.5.2.15. Birliktelik/Beraberlik Bildiren Zarflar:.....	33
2.2. İlgili Araştırmalar	33
3. YÖNTEM	37
3.1. Araştırmanın Modeli.....	37
3.2. Araştırma Materyalleri.....	37
3.3. Verilerin Toplanması	38
4. BULGULAR VE YORUMLAR	41
4.1. Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları	41

4.1.1. Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarında Zarfların Öğretimi...	41
4.1.1.1. Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları A1 Düzeyinde Zarfların Öğretimi.....	41
4.1.1.2. Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları A2 Düzeyinde Zarfların Öğretimi.....	47
4.1.1.3. Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları B1 Düzeyinde Zarfların Öğretimi.....	51
4.1.1.4. Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları B2 Düzeyinde Zarfların Öğretimi.....	54
4.1.2. Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarının Zarfların Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi	57
4.2.1.1. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları A1 Düzeyinde Zarfların Öğretimi.....	59
4.2.1.2. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları A2 Düzeyinde Zarfların Öğretimi.....	65
4.2.1.3. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları B1 Düzeyinde Zarfların Öğretimi.....	68
4.2.1.4. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları B2 Düzeyinde Zarfların Öğretimi.....	70
4.2.1.5. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları C1 Düzeyinde Zarfların Öğretimi.....	72
4.3. Gazi Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi Kitapları	77
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	86
KAYNAKÇA.....	90

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1. Dil Bilgisel Doğruluk.....	14
Tablo 2. Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe A1 Düzeyi Ders Kitabında Yer Alan Zarflar	42
Tablo 3. Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe A2 Düzeyi Ders Kitabında Yer Alan Zarflar	47
Tablo 4. Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe B1 Düzeyi Ders Kitabında Yer Alan Zarflar	52
Tablo 5. Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe B2 Düzeyi Ders Kitabında Yer Alan Zarflar	54
Tablo 6. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1 Düzeyi Ders Kitabında Yer Alan Zarflar	59
Tablo 7. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A2 Düzeyi Ders Kitabında Yer Alan Zarflar	65
Tablo 8. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe B1 Düzeyi Ders Kitabında Yer Alan Zarflar	68
Tablo 9. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe B2 Düzeyi Ders Kitabında Yer Alan Zarflar	71
Tablo 10. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe C1 Düzeyi Ders Kitabında Yer Alan Zarflar	75
Tablo 11. Gazi Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi Ders Kitabında Yer Alan Zarflar.....	78

KISALTMALAR LİSTESİ

TÖMER: Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi'dir.

YHYİTDK: Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları

YİYİTDK: Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları

GÜYİTDBK: Gazi Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi Kitapları

CEFR: Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programı

AOÖÇ: Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi

TELC: Avrupa Dil Sertifikaları

ADP: Avrupa Dil Portfolyosu

Akt.: Aktaran

vb.: ve benzeri

vd.: ve diğerleri

1. GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sayıtlılar, sınırlılıklar ve tanımlar yer almaktadır.

1.1. Araştırmanın Problem Durumu

Dil, seslerden örölü bir iletişim aracıdır. İnsanların duygu, düşünce, maddi ve manevi değerlerinin aktarılmasını sağlayan dil aracılığıyla insanlar arasında bir bağ oluşur ve bu bağ insanları bir arada tutar. Bu yönüyle toplumsal bir nitelik taşıyan dil, ait olduğu toplumun tüm özelliklerini kendi içerisinde barındırır. Geçmiş, şimdi ve gelecek arasında bir köprü görevi taşıyan dil, toplumsal kimliğin gelişmesinde de büyük bir önem taşımaktadır.

İnsanların ve toplumların kaynaşmasını sağlayan dili iyi bir şekilde öğrenmek ve kullanmak gerekir. Dili iyi öğrenebilmek ve kullanabilmek ise o dilin kurallarına hâkim olmayı gerektirir. Bu da bir dile ait kuralları açıklayan ve inceleyen, gramer ya da dil bilgisi olarak isimlendirilen alanla ilişkilidir. “Dil, bir sistemler bütünüdür. Bu sistemde görevli pek çok unsur vardır. Bu unsurların bir araya gelme şeklini düzenleyen ve bunların bir sistem dâhilinde anlamlı birer birim haline gelmesini sağlayan dil bilgisidir. Dil bilgisi, dildeki bu sistemliliği ortaya koymayı hedefleyen bir çalışma alanıdır” (Erdem ve Çelik, 2011: 1032). Dili etkili bir şekilde kullanabilmek ve verimli bir biçimde anlayabilmek için bu sistem iyi kavranmalıdır. Bu bakımdan dil bilgisi öğretimi, bireyin dil yetisini etkin kullanmasını sağlayan önemli bir unsur olarak ifade edilebilir. Çünkü dili oluşturan; ses, biçim ve tümceye ait yapıları, farklı yöntem ve tekniklerle işleyerek dilin etkili, doğru ve düzgün kullanılmasını sağlayan etkinlikler oluşturma süreci olarak tanımlanan dil bilgisi öğretimi, anlama ve anlatma becerilerinin etkin kullanılmasına zemin hazırlayan önemli bir süreçtir.

Dil bilgisi öğretimi sürecinde dil bilgisini oluşturan bütün unsurlar dikkate alınmalıdır. Dil bilgisinin sesler, sözcük türleri, tümce dizilimleri gibi unsurlardan oluştuğu göz önünde bulundurulduğunda bunların her birinin ayrı ayrı önem arz ettiği söylenebilir. Bu unsurlar arasında yer alan önemli konulardan biri de sözcük türleridir. İsim, sıfat, zarf, zamir, edat, bağlaç, ünlem gibi alt başlıkları olan bu konunun öğretimi dilin birimleriyle anlam arasındaki ilginin kavranması açısından önemlidir. Bu bakımdan Türkçede belirteç olarak da adlandırılan zarfların öğretimi, sözcük türleri

içerisinde dilin işleyiş düzeninin anlaşılmasında ve dilin doğru kullanımında etkili olan bir dil bilgisi konusu olarak ifade edilebilir.

Zarflar; bir fiilin, fiilimsinin, sıfatın veya zarfın önüne gelerek onları anlamca değiştiren, açıklayan, sınırlayan, niteleyen sözcüklerdir. Varlıklar ve varlıkların gerçekleştirdiği eylemler farklı nitelikler taşır. Bu bakımdan varlıkların sahip olduğu niteliklerle bir olayın sahip olduğu nitelikler birbirinden tümüyle farklı olgulardır. Varlıktaki temel nitelikler hacim, renk, koku, biçim, görünüş olarak meydana gelirken; eylemdeki nitelikler yer, zaman, yön, durum, azlık-çokluk olarak ortaya çıkmaktadır. Doğal olarak bir tümcede yer, zaman, yön, tarz, neden, miktar, araç, şart vb. bildirerek yüklemnin tamamlanmasını sağlayan tümce ögesi zarftır. Bir başka deyişle, kılış ve oluşları niteleyen her söz ve yapı zarftır; bir bakıma zarflar eylemlerin sıfatıdır (Karağaç, 2019). Bu bağlamda, bir dili anlamlı kılan eylemleri yer, zaman, yön, durum, azlık-çokluk gibi niteliklerle belirtmesi, etkilemesi yönüyle dil ve dil bilgisi öğretiminde önemli bir görev üstlenen zarfların gerek ana dili gerekse yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde etkili bir şekilde verilmesi gereken bir konu olduğu düşünülmektedir.

Kişinin ailesinden ve çevresinden öğrendiği ilk dil ana dilidir. Bireyin çevresiyle iyi biçimde iletişim kurabilmesinde ana dilini düzgün, güzel ve etkili kullanmasının büyük önemi vardır. Bununla beraber insanlar ve toplumlar arası ilişkilerin arttığı, teknolojik gelişmeler sayesinde iletişim ağının büyüdüğü ve anında iletişimin kurulabildiği bu devirde, yabancı dili öğrenme arzusunun, yabancı dili öğrenme ihtiyacına evrildiği görülmektedir. Bu doğrultuda Türkçenin de son yıllarda dünyada farklı birçok sebep dolayısıyla yabancı dil olarak öğrenilen önemli dillerden biri olduğu söylenebilir (Erol, 2019).

Yabancı dil öğrenimi/öğretimi sürecinin verimli olmasında yöntem, teknik, öğrenme ortamının yanı sıra araç-gereçler de etkili bir unsurdur. Bu araç-gereçlerin başında ise ders kitapları gelmektedir. Ders kitapları; öğretim programında yer alan konu ve kazanımları, öğretim yöntemleriyle planlı bir şekilde ele alan öğretim araçlarıdır. Yabancı dil öğrenimi/öğretimi sürecinde nitelikli ve bilimsel ölçütlere göre hazırlanan bu ders kitaplarında hedef dilin özellikleri etkili bir şekilde verilmelidir. Bu açıdan yabancı dil olarak Türkçe dil bilgisi öğretiminde ön plana çıkan önemli etkenlerden biri de ders kitaplarıdır. Bu bağlamda çalışmada, cümlede anlamı açıklayıp belirgin hale getirmede önemli görevler üstlenen zarfların öğretiminin Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi amacıyla hazırlanan ders kitaplarında nasıl gerçekleştirildiği

incelenmiştir. Buna bağlı olarak çalışmaya yönelik problem cümlesi “Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında zarfların öğretimi nasıl gerçekleştirilmiştir?” şeklinde belirlenmiştir.

Nitel araştırma modellerinden temel nitel araştırmaya dayanan bu çalışmanın ilk bölümünde dil, dil bilgisi, yabancılara Türkçe öğretimi, yabancılara Türkçe öğretiminde dil bilgisi, ders kitapları, yabancılar için Türkçe ders kitapları ile ilgili genel bilgiler verilmiştir. Daha sonra Türkiye Türkçesi açısından zarflar ve özellikleri detaylı bir şekilde ele alınarak zarf türleri olan zaman zarfı, durum zarfı, yer-yön zarfı, soru zarfı, miktar (azlık-çokluk) zarfları tek tek açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise Ankara Üniversitesi Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi’nin (TÖMER) kullandığı Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları, Yunus Emre Enstitüsü Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi’nin (TÖMER) kullandığı Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları ve Gazi Üniversitesi Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi’nin (TÖMER) kullandığı Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi Kitapları incelenmiş ve A1, A2, B1, B2, C1 düzeylerinde hazırlanan bu ders kitaplarında zarfların öğretimi hususu ele alınmıştır. İncelenen setlerin hangi düzeyinde, hangi zarf türlerinin öğretildiği; zarfların öğretimi açısından hem setlerin kendi içerisinde seviyelere göre hem de setlerin birbirleriyle karşılaştırılması yapılarak elde edilen sonuçlar aktarılmaya çalışılmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi için hazırlanmış ders kitaplarında (A1, A2, B1, B2 ve C1 düzeyi setler) zarfların öğretiminin nasıl yapıldığını belirlemek ve betimlemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır:

1. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında hangi zarf türleri ele alınmıştır?
2. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında zarfların öğretimi nasıl gerçekleştirilmiştir?
3. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında zarfların öğretimi, konu ve yer aldığı düzey bakımından hangi benzerlik veya farklılıkları göstermektedir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Bir dili en iyi şekilde öğrenmenin ve kullanmanın yolu o dilin kurallarına hâkim olmaktan geçmektedir. Dolayısıyla yabancı dil olarak Türkçe öğretimi konusunda dil bilgisi öğretimi büyük önem taşımaktadır. Bu yönüyle bir fiilin, fiilimsinin, sıfatın veya zarfın önüne gelerek onları anlamca değiştiren, açıklayan, sınırlayan, niteleyen sözcük türü olan zarflar ise Türkçe dil bilgisi öğretiminde önemli konulardan biri olarak ifade edilebilir. Zarfların öğretimi yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin hem gramatik yapıyı anlamlandırması açısından hem de okuduğunu, dinlediğini daha iyi anlaması ve anlatması açısından önemlidir. Çünkü cümlelerin temel ögesi olan fiilleri niteleme görevi üstlenen zarflar, anlamı tamamlayarak dilin işleyişini kavramada etkili olmaktadır. Yapılan araştırmalar incelendiğinde yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde zarfların öğretimine yönelik yapılan çalışmaların çok az sayıda olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmalarda genel anlamda dil bilgisi öğretiminin ele alındığı ve bunlar arasında da zarflara çok kısa ve sınırlı bir şekilde değinildiği görülmektedir. Bu bağlamda Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde zarflar konusunun öğretiminin özel bir alan olarak incelenmesinin dil becerilerinin geliştirilmesinde ve bireyin dile hâkim olmasında önemli ölçüde fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Bu araştırma Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitap Seti, Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitap Seti ve Gazi Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi Kitap Seti'nin incelenmesiyle sınırlıdır.

2. Araştırma belirtilen setlerde A1, A2, B1, B2 ve C1 düzeylerinde hazırlanan ders kitaplarında zarfların öğretiminin incelenmesiyle sınırlıdır.

1.5. Varsayımlar

1. Çalışmada ele alınan üç kitap setinin alanda benzer diğer kitapları yansıttığı varsayılmıştır.

1.6. Tanımlar

Dil: “İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendi kanunları içinde yaşayan ve gelişen canlı bir varlık, milleti birleştiren, koruyan ve onun ortak malı olan sosyal bir müessese, seslerden örülmüş muazzam bir yapı, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemidir” (Ergin, 2020: 25). Diğer bir deyişle; dil, “insanların meramlarını anlatmak için kullandıkları bir işaretler sistemi” olarak tanımlanabilir (Banguoğlu, 2011: 9).

Dil Bilgisi: “Bir dilin sestən söz dizimine kadar bütün birimlerini, bu birimlerin yapı ve anlam özelliklerini araştıran bilim dalıdır” (Karaağaç, 2019: 80).

Yabancı dil olarak Türkçe Öğretimi: Ana dili Türkçe olmayan kişilere Türk dilinin öğretimi sürecidir.

Ders Kitapları: Ders kitapları öğretim programındaki konuları planlı ve sistemli bir biçimde sunan ve ulaşılmak istenen kazanımları gerekli olan öğretim yöntemleriyle açıklayan araçlardır.

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Ders Kitapları: Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesine yönelik, Avrupa Konseyi’nin Ortak Avrupa Çerçevesi (Common European Framework) metni dikkate alınarak hazırlanan ders kitaplarıdır.

Dil Düzeyi (Seviyesi): Dil öğrenme düzeyleri; A1, A2 temel; B1, B2 orta; C1 ve C2 ise yüksek düzey olmak üzere altı aşamadan oluşmaktadır.

Zarf: Fiilleri, fiilimsileri, kendi türünden olan diğer sözcükleri yer, zaman, durum, miktar gibi çeşitli yönlerden belirten sözcüklerdir.

2. KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Bilgiler

Bu bölümde dil, dil bilgisi öğretimi, yabancılara Türkçe öğretimi, yabancılara Türkçe öğretiminde dil bilgisi öğretimi ve önemi, ders kitapları, yabancılar için Türkçe ders kitapları öğretimi, zarf (belirteç), yapısına göre zarflar, anlamına ve işlevine göre zarflar ile ilgili araştırmalar yapılmış ve elde edilen bilgiler kaynaklarıyla birlikte aktarılmaya çalışılmıştır.

2.1.1. Dil

Bir iletişim ve bildirişim vasıtası olan dil, insanlar arasındaki ilişkileri düzenleyen, toplumun bir arada olmasını sağlayan ve kültürün taşıyıcısı olan yapıdır. Dil, “insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendi kanunları içinde yaşayan ve gelişen canlı bir varlık, milleti birleştiren, koruyan ve onun ortak malı olan sosyal bir müessese, seslerden örülmüş muazzam bir yapı, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi” (Ergin, 2020: 25); “insana ait olduğu gerçek dünyadan ayrı ve onun kanunlarına bağlı olmayan yapay bir dünya kurma ve tabiata tarihi katma imkânı veren, toplumsal uzlaşımlara dayalı bir saymacalar sistemi ve ses-anlam ilişkisi bütünüyle nedensiz olan, seslerden örülü ortak iğretilemeler toplamı” (Karaağaç, 2019: 45); “dilyetisinin toplumsal ve kurallaşmış yönü; insanlar arasında geniş bir sözleşmeden, uzlaşmalar bütününden doğan toplumsal bir kurum” (Kıran ve Kıran, 2016: 119); “insanların meramlarını anlatmak için kullandıkları bir işaretler sistemi” olarak tanımlanabilir (Banguoğlu, 2011: 9). Demirel (2003: 2), dile dair belirtilen tanımlamaların ortak özelliklerini şöyle açıklamıştır:

1. Dil, bir sistemdir.
2. Dil, seslerden oluşur.
3. Dil, bir iletişim aracıdır.
4. Dil, bir düşünme aracıdır.
5. Dil, insanların oluşturduğu toplumlar da konuşulur; insana aittir.
6. Dil, bir milletin birliğini sağlayan en önemli unsurdur.
7. Dil, konuşulduğu toplumun kültürü ile sıkı ilişkiler içindedir.

Dille ilgili tanım ve açıklamalara bakıldığında, dilin insanlar arasında anlaşmayı

sağlaması, belli başlı ögelere sahip olması, sosyal ve canlı bir varlık olması, kültürün taşıyıcısı olması sebebiyle büyük bir öneme sahip olduğu görülmektedir.

İnsanların yaşamını sürdürebilmesi ve neslini devam ettirebilmesi diğer insanların varlığına bağlıdır. İnsanların birbirleriyle iletişim kurup bunu sürdürebilmesi ise dilin varlığıyla gerçekleşir. Bu açıdan dil öğrenimi ve öğretimi büyük önem taşımaktadır. Dünyada konuşulan diller sayıca fazladır. İnsanlar iletişim kurmanın yanı sıra bilimsel çalışmalar yapmak, hobi edinmek gibi amaçlarla da dil öğrenebilmektedir. Bununla birlikte dil öğrenimi ve öğretiminde dilin sahip olduğu kuralların öğretilmesi dilin güzel kullanılmasında etkilidir. Bu yüzden bir dili öğretirken veya öğrenirken dilin kurallarını ifade eden dil bilgisine de hâkim olmak gerekmektedir.

2.1.1.1. Dil Bilgisi ve Dil Bilgisi Öğretimi

Gramer olarak da adlandırılan dil bilgisi, bir dile ait kuralları barındıran bilim dalıdır. Aşağıda dil bilgisi ile ilgili bazı tanım ve açıklamalara yer verilmiştir.

“Dil bilgisi, bir dilin işleyişini ve sunduğu düzeni ortaya koyan özellikle de biçim bilimiyle söz dizimi kapsayan inceleme; dilsel kullanımın kimi yönlerini kurala bağlamayı amaçlayan buyurucu ve kuralcı incelemedir” (Vardar, 2002: 73).

“Dil bilgisi, bir dilin sestən söz dizimine kadar bütün birimlerini, bu birimlerin yapı ve anlam özelliklerini araştıran bilim dalıdır” (Karaağaç, 2019: 80).

“Dil bilgisi, bir dili bütün cepheleriyle inceleyen bilgi koludur” (Ergin, 2020: 47).

“Dil bilgisi, dilin bağlı olduğu kuralların meydana getirdiği bilgi koludur” (Banguoğlu, 2011: 18).

“Dil bilgisi, insan kafasındaki düşüneyi söze ve söz bütününe dönüştüren dili, bilimsel ölçüler içinde anlatan, o dilin anlaşılması ve kullanılması için gerekli yöntem ve kuralları bir sistem yapısı içinde öğreten bilim dalıdır” (Korkmaz, 2019: 86).

Dil bilgisi, bir dilin kullanımını yöneten kurallar hakkında bilgi verir. Kuralcı bir yanı olan dil bilgisi dilde iyi bir kullanımı benimsetmeye çalışır. Dilin düşüneyi yansıttığı fikri dil bilgisi anlayışının temelini oluşturur. Bunun yanı sıra dil bilgisinin felsefeci bir yanı da vardır. Dil bilgisi betimlediği dile eğitimsel ya da felsefenin amacıyla yaklaşır (Kıran ve Kıran, 2016), sözcüklerin ve sözcüklerle birlikte çalışma biçimlerini inceler ve sözcükleri bir araya getirmede rehberlik eder. Dil bilgisi hataların düzeltilmesinde ve yazılı çalışmaların geliştirilmesinde yardımcı olur. Dil bilgisi, dilsel

alışkanlıkların başarısızlık yarattığında başvurulacak bir referans zeminidir. Dili daha net ve etkili kullanabilmek için dil bilgisine ihtiyaç duyulur (Debata, 2013).

Dil bilgisi; dile ait unsurlar olan seslerin hecelere, hecelerin kelimelere, kelimelerin cümlelere ve cümlelerin metinlere olan anlamsal boyutunu ele alan bilim dalıdır. Dil bilgisinin varlığıyla insanlar doğru düşünme biçimine ulaşarak düşündüklerini de doğru bir şekilde aktarırlar. Bundan dolayı ses bilgisi, biçim bilgisi ve cümle bilgisinden meydana gelen dil bilgisi, dilin doğru kullanımı noktasında etkin bir role sahiptir. Dil bilgisi öğretiminin önemli noktalarından biri de dilin kültürel yöndeki zenginliğinden bireyin faydalanması ve ulusallaşma sürecinde ait olma hissini daha yoğun taşımasıdır. Etkili bir biçimde iletişim kurarak kişilerin ait olma duygusunu geliştirmek için dil eğitimi ve bu bağlamda dil bilgisi öğretimi çokça önem taşımaktadır (Çolak, 2013).

Dil bilgisi, dilin öğrenilmesinde aktif bir rol oynar. Bir dili öğrenebilmek ve anlayabilmek için o dile ait kuralları iyi bilmek ve tanımak gerekir. Bu da dil bilgisi öğretimiyle gerçekleşmektedir. “Dilin ses, şekil ve cümle yapılarını birtakım yöntemler kullanarak öğrencilere sezdirme ve bu yolla onların dili etkili, doğru ve düzgün kullanmalarını sağlamaya yönelik etkinlikler yapma süreci” (Dolunay, 2010: 277) şeklinde tanımlanan dil bilgisi öğretiminin temelinde, bireyin dile hâkim olmasıyla beraber dilin kültürel zenginliğinden kişinin beslenmesi ve ulusallaşma sürecinde aidiyet hissini daha fazla taşımasını sağlamak da vardır. Doğru bir biçimde iletişim kurmak ve bireylerin aidiyet duygusunu geliştirmek için dil eğitimi ve bu bağlamda dil bilgisi öğretimi oldukça önem taşımaktadır (Çolak, 2013).

Başarılı dil kullanımı, dili öğrenenin dil bilgisine ait farklı yapıları edinebilme ihtiyacının yanı sıra farklı iletişim durumlarına öğrendiklerini uygulayabilme ve karşısındaki kişiye beklediği yanıt verebilmesiyle gerçekleşir. Dolayısıyla dili öğrenenler, yalnızca dil bilgisi yapılarını edinin bunları uygulamaya dökmeyi değil, aynı zamanda günlük iletişim durumlarında dil bilgisi bilgilerine başvurarak hedefledikleri söylemi yakalayabilmeyi, bunun için bulundukları girişimlerin yansımalarını dönüt olarak alabilmeyi gereksinim hâline getirir (Çoban, 2006). Dil bilgisi öğretimiyle öğrenciler “ana dilinin zenginliklerinin farkına vararak ana dilini daha iyi kullanacak, daha zengin bir Türkçeye sahip olacak, çevreyle daha iyi iletişim kurabilecektir” (Şahin ve Abacı, 2019: 293).

Dil bilgisi, ana dili eğitiminin amaçlarından biridir. Dil becerilerine yardımcı birer veri olarak dil bilgisinin bu unsurları eğitimin de bir unsurudur. Kişi, ana dilini anlamaya ve konuşmaya başladıktan sonra dilin gramer yapısını da algılamaya başlar. Bireyin ana dilini bilmesi, o dili oluşturan dil dizgelerinden haberdar olmasıyla mümkündür. Bir dili oluşturan yapısal ve işlevsel kurallar bütünü, onun gramer yapısında gizlidir. Bu yüzden ki insanın ana diline hâkimiyeti, onun gramer yapısına hâkim olması demektir (Erdem ve Çelik, 2011: 1059).

Dil bilgisi öğretimi yapılırken konuları öğrenciye sevdirmek ve dil bilgisi konularını onlar için faydalı bir biçime dönüştürmek gerekir. Dil bilgisi konuları ile öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları arasında doğru orantılı bir ilişki olmalıdır. Dil bilgisi konuları öğretilirken öğreticinin dil bilgisini öğretme sebeplerini bilmesi ve bunun öğrenciye ne tür katkılar sağlayacağını da açıklaması gerekmektedir (Erdem ve Çelik, 2011). Dil bilgisi konularının sadece kurallar ve sözcük örnekleriyle desteklenerek anlatılması, onların daha çabuk unutulmasına neden olur. Verilen kural ve bilgilerin edebî eserlerden ve yazılı metinlerden seçilen çokça örneklerle desteklenmesi, kuralların daha kolay akılda kalmasını sağlar ve dil bilgisini bir kurallar yığını olmaktan çıkarır. Bu şekilde okuyucunun edebî zevkinin gelişmesi ve bilgisinin artması sağlanır (Korkmaz 2019).

Dil bilgisi konularının soyutluktan kurtarılması için tanımdan kurallara, oradan da niteliklere ve örneklere doğru bir çizgi izlenmelidir. Öğrencinin bildiklerinden yola çıkıp bilinenle ilişkili bilinmeyen buldurarak yeni bilgilere ulaşılmalıdır. Ulaşılan bilgilerle planlı ve düzenli ilerlemeyle konular, çeşitlendirilip gruplandırılacak ve sonuçta da kurala ve tanıma ulaşılabilecektir. Öğrenci bilgiyi hazır bulmamalı, bilgiye, kurala kendi çabalarıyla ulaşarak davranışa dönüştürmelidir. Biçimi öne çıkaran bir yöntem değil, biçimi işlevle birleştirip karşılaştırmalar yaptırarak somut örneklerle kavratılan bir dil bilgisi öğretimi gerçekleştirilmelidir (Ertekinoglu 2003, 38).

Dil bilgisi kuralları dört temel beceriyle iç içe olmalıdır. Özellikle anlama odaklı beceriler öncelikli olarak dil bilgisinin konularıdır. Sözcük ve sözcük gruplarının, tümcelerin, paragrafların anlamları, anlam ile yapı ilişkileri bilinmeden bir metin iyi anlaşılamaz. Sözcüklerin temel, yan, mecaz anlamlarını bilmek, atasözü ve deyimleri yerinde kullanabilmek, dil bilgisi öğretimiyle sıkı bir ilişki içerisinde. Doğru anlamak, konuşmak, yazmak; dil bilgisi etkinlikleriyle sağlanabileceğinden dil bilgisi öğretimi kurallara dayalı ve kurallar yığını olarak değil, ezberden uzak biçimde sezdirilerek, anlatıma olan katkısı kavratılarak yapılmalıdır (Özbay, 2011).

Modern öğretimde dil bilgisi öğretimi, dille ilgili kurallar ve ilkeleri öğretmeyi amaçlamamıştır. Dil bilgisi öğretiminde aslanan konuların birer beceriye dönüştürülmesidir. Beceriye dönüşmeyen kurallar ve ilkeler, ezberci eğitime hizmet eder. Oysaki eğitimde öğrencileri ezbercilikten kurtarmak asıl amaç olmalıdır. Öğrenci dil bilgisini neden öğrenmesi gerektiğini kavrayıp bunu uygulamaya dökmedikçe, bilgilerini diğer beceri alanlarıyla yapılandırmadıkça başarılı bir eğitimden söz edilemez. Dil bilincinin gelişmesinde ve öğrencilerin dili kurallarına uygun ve doğru bir biçimde kullanma yeterliğine sahip olmasında ana dili etkinlikleriyle bütünleşmiş bir dil bilgisi öğretimine ihtiyaç duyulmaktadır (Erdem, 2008).

Dil bilgisi öğretiminde çağdaş yaklaşımlar benimsenerek, dört temel beceriyi destekleyecek biçimde ve -dil bilgisini kurallara boğan yöntemler yerine- dilin mantığını keşfettiren sezdirme yönteminin kullanılması dil bilgisi öğretiminin başarılı olmasında büyük önem taşır. “Dil bilgisi öğretiminde sadece biçime odaklanmak, dil bilgisel yapıların işlevine ve kullanımına önem vermemek dil bilgisi öğretimi sıkıcı ve ezberci yapacaktır. Dil bilgisi öğretim sürecinin sonucunda, bireylerin dilin kurallarını bilinçli bir şekilde öğrenmeleri, analiz etmeleri ve bunları yazılı ve sözlü dile uygulamaları beklenmektedir” (Güzel, 2021: 8).

Dil bilgisi öğretimi kuralcı bir yaklaşımdan ziyade sezdirme yöntemiyle dil becerilerini destekleyecek biçimde uygulamaya dönük gerçekleştirilmelidir. Yaparak yaşayarak öğrenmenin ön planda olduğu, beceriye yönelik etkinlik ve örneklere yer verilmelidir. Çağdaş yaklaşım ve yöntemler esas alınarak bir dil bilgisi öğretimi gerçekleştirilmelidir.

2.1.2. Yabancılar Türkçe Öğretimi

İnsanlık tarihi boyunca insan toplulukları birbirlerinin yaşantısına, kültürüne, konuştukları dile ilgi duymuşlardır. İnsanların birbirleriyle olan siyasi, ticari ve sosyal ilişkileri zamanla birbirlerinin dillerini öğrenme çabasını hâkim kılmıştır. Günümüzde yabancı dil öğretimine olan talep artmış ve küreselleşmeyle beraber çok dilli insan gücü bir ihtiyaca dönüşmüştür.

Dil, kişiler arası iletişimin en önemli vasıtalarından biri olarak nitelendirilmektedir. İnsanlık tarihine bakıldığında dilin ana dili ve yabancı dil olarak farklılaşması eskiye dayanır. Farklı toplumlar meydana geldikçe farklı dil ve kültürler oluştuğunda insanlar birbirlerinin kültürlerini ve dillerini öğrenmeye merak salmıştır.

Ülkeler arası sosyal, ekonomik ve siyasi ilişkilerin de hızlıca artması dil öğrenme gereksinimini gereklilik hâline getirmiştir. Bunun sonucunda da ülkeler eğitim öğretim programlarında yabancı dil öğrenimine yer vermeye başlamıştır (Takıl, 2014).

Günümüzde küreselleşen dünyada artan ulaşım ve iletişim araçları insanların birbirleri ile eskiye oranla daha fazla ticaret, turizm, eğitim, göç vb. nedenlerle bir araya gelebilmelerine ve daha fazla iletişim kurabilmelerine olanak sağlamıştır. Ancak ulaşım ve iletişim araçlarının artışı bir başka gereklilik olan yabancı dil öğrenimi ihtiyacını beraberinde getirmiştir. Dünyanın küreselleşmesiyle beraber eğitim, turizm, din, başka ülkelerle ticaret yapmak, çalışmak, farklı bir ülkede yaşamak vb. nedenlerle yabancı dil öğrenme talebi artarak devam etmiştir (Altunkaya ve Erdem, 2017). Bu eksende öğrenilmeye çalışılan dillerden biri de Türkçe olmuştur.

Yabancılar Türkçe öğretiminin temeli sayılan ilk eser Karahanlılar döneminde yaşamış Kaşgarlı Mahmut tarafından kaleme alınan *Dîvânu Lugâti't-Türk*'tür. Araplara Türkçe öğretme gayesiyle yazılan bu eserden sonra yabancılar Türkçe öğretimi alanında ele alınabilecek ikinci büyük yapıt ise Ali Şîr Nevâî tarafından yazılan, “İki Dilin Mukayesesı” anlamına gelen ve Türkçenin ilk anlam bilim kitabı olarak kayıtlara geçen *Muhakemetü'l Lugateyn* adlı eserdir.

Tarihi süreç içerisinde yabancılar Türkçe öğretimi alanında önemli kabul edilen birçok eser yazılmıştır. Bunlar arasında *El-Dürretü'l Mudiyye fi'l-Lugati't Türkiye* (Türk Dilinin Parlayan İncisi), *Codex Cumanicus* (Kuman Kitabı), *Kitabü'l-İdrak Li-Lisani'l-Etrak* (Türklerin Dilini Anlama Kitabı), *İbn-i Mühenna Lügati*, *Et-Tuhfetü'z-Zekiyye Fi'l Lugti't-Türkiye* (Yeni ve Arı Türkçenin Sözlüğü, Türk Diline Güzel Kokulu Hediye), *El-Kavaninü'l-Küllîye Li Zabtı'l-Lügati't Türkiye* (Türk Dilinin Öğretilmesi İçin Bütün Kurallar), *Kitâbu Bulgatu'l-Müştak Fi Lugati't Türk Ve'l Kıfca* (Türk ve Kıpçak Sözcüklerinin Türevlerinin Kitabı), *Grammaire Raisonnee De La Langue Ottomane* (Osmanlı Dilinin Gerekçeli Dil Bilgisi), *A Reading Book Of The Turkish With A Grammer And Vocabulary* (Dil Bilgisi ve Sözlüklü Türkçe Okuma Kitabı), *The Turkish Campaigner's Vade-Mecum Of Ottoman Colloquial* (Türk Seferine Gideceklere Osmanlı Türkçesinin Konuşma Dili Cep Kılavuzu) gibi eserler gösterilebilir.

Küreselleşmeyle birlikte dil öğrenmeye talep artmış, Türkiye'nin gerek coğrafi konumu gerekse yaşanan son siyasi, kültürel gelişmeler yabancı dil olarak Türkçenin

öğretimini daha da önemli hale getirmiştir. “Türkler, geçmişten günümüze kadar tarih sahnesinde yer almış, önemli roller üstlenmiş ve dolayısıyla çeşitli milletlerle yakın ilişkiler kurmuş, onları etkilemişlerdir. Bununla birlikte Türkiye’nin son dönemlerde dünya konjoktüründeki etkinliğini arttırması gibi sebepler yabancılara Türkçe öğretimi faaliyetlerini etkilemiş ve yabancılardan bu yöndeki taleplerinde ciddi artışlar görülmüştür” (Çiftçi ve Demirci, 2018: 270).

Türkiye’de yabancı dil olarak Türkçe öğretimi 1984 yılında Ankara TÖMER’in kurulmasıyla kurumsallaşmaya başlamış ve sistemli bir eğitim vermeye başlanmıştır. “Ankara Üniversitesi bünyesinde TÖMER’in kurulmasıyla yabancılara Türkçe öğretmek kurumsallaşmıştır. Önce Ankara’da kurulan TÖMER, daha sonra Gaziantep ve İzmir’de de kurumsallaşarak yaygınlaşmıştır. Ayrıca Ankara TÖMER tarafından Mart 1988 yılında ilk sayısı yayın hayatına başlayan TÖMER Dil Dergisi, bu alana apayrı bir canlılık katmıştır” (Erdem, 2009: 890) Bu gelişmelerden sonra Türkiye’de yabancılara Türkçe öğretimi üniversitelerin veya farklı kurumların bünyesinde açılan öğretim merkezlerinde yürütölmeye başlanmıştır.

Yalnızca yurt içinde değil yurt dışında da açılan Türk Kültür Merkezleri, üniversitelere ve elçiliklere bağlı Türkçe öğretim kurumları yabancı dil olarak Türkçe öğretimini görev edinmiştir. Yurt dışında bu çalışmalar genellikle Yunus Emre Enstitüsü tarafından yürütölmektedir. “Yunus Emre Vakfı, Türk dili, tarihi, kültürü ve sanatını tanıtmak; bu alanda çeşitli çalışmalar yapmak amacıyla 2007’de kurulmuştur. Yunus Emre Enstitüsü ise bu vakfa bağlı olarak 2009 yılında çalışmalarına başlamış ve Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında önemli faaliyetlerde bulunmuştur” (Erol, 2019: 11). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi göz önünde bulundurulduğunda var olan materyal eksikliği başta Yunus Emre Enstitüsü olmak üzere dil öğretimini yürüten kurumlarca giderilmeye çalışılmıştır. Buna yönelik olarak ders kitabı setleri oluşturulmuş, internet tabanlı öğretim uygulamaları yaygınlaştırılmış ve Türkçe Öğretim Portalı geliştirilerek seviyelere uygun bir biçimde yayınlar yapılmıştır.

Yabancılara Türkçe öğretiminde Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi temele alınan önemli bir çalışmadır. Yabancı dil öğretiminde dil kullanıcılarına rehberlik eden bu önemli çalışmada yer alan dil düzeyleri ve temel özellikler gösterilmiştir.

Bu sınıflamaya göre dil düzeyleri temel (A), orta (B), yüksek (C) olmak üzere üç ana seviyeden oluşmuştur. Her bir seviye ise kendi içinde A1, A2, B1, B2, C1, C2 gibi alt bölümlere ayrılmıştır. Her bir düzey ve her bir bölümde kazanımlar detaylı bir şekilde açıklanmıştır. “Avrupa Konseyi bu çalışmayla, bireylerin öğrendikleri dildeki okuma, yazma, konuşma ve dinleme yeterliliklerini, belirlenen bu standartlara göre değerlendirmeyi planlamıştır. Yapılan tanımlamalar sayesinde dil öğrenen bireyler, öğrenim sürecinin neresinde olduklarını, hedeflerine ulaşmak için neleri öğrenmeleri gerektiğini belirleyebilirler” (Büyükkız ve Hasırcı, 2013: 146). Bu şekilde ölçme ve değerlendirmede bir standart yakalanarak eksikliklerin daha kolayca tespit edilebilmesi amaçlanmıştır. Fakat Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi’nde ülkelere göre farklılıkların olabileceği, kazanımlar verilirken esnek davranılabileceği ve metne bağlı kalma zorunluluğunun olmadığı da belirtilmiştir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi bu çerçeve doğrultusunda planlanmış ve hazırlanan materyaller de bu çerçeveye göre hazırlanmaya çalışılmıştır.

2.1.2.1. Yabancılarla Türkçe Dil Bilgisi Öğretimi ve Önemi

Bir dili en iyi şekilde öğrenmenin ve kullanmanın yolu o dilin kurallarına vâkıf olmaktan geçer. Dil bilgisi kurallarını iyi bilmek bir dili öğrenmenin ve anlamının en önemli unsurları arasında yer alır. İster yazı dilinde isterse konuşma dilinde olsun o dili etkili kullanabilmek için o dilin kurallarının iyi bilinmesi gerekmektedir. Diller, birbirinden farklılık gösterse de temelde bazı ortak özelliklere sahiptir. Bu özelliklerden biri de dili oluşturan kurallar bütünü olan dil bilgisidir. Bu sebeple dil öğretiminde dil bilgisi önemli bir etkidir. Dil bilgisi, dili öğrenen bireylerin dil becerilerindeki gelişimini doğrudan ya da dolaylı etkilemektedir. Özellikle yazma becerisinin gelişiminde bu etki söz konusudur. Dili öğrenenler, dile ve dil bilgisine ne kadar hâkimlerse yazma becerisinde de o kadar başarılı olmaktadır (Güneş, 2013).

Dil bilgisi, belli bir metnin okuma ve üretim sürecinde kilit durumundadır. Bundan sebep dil öğrenenlere, dil bilgisi öğretilerek yazma ve okuma yetilerinin geliştirilmesi, dilin daha iyi kullanılmasına ve dil ile ilgili doğabilecek sorunların çözülmesine fırsat tanıyacaktır (Güneş, 2013). “Dinleme, konuşma, okuma, yazma ve dil bilgisi ile bir bütün olan dilde bütün bu beceriler birbiriyle ilişkili olarak ele alındığında birey dilini daha ustalıkla kullanır. Başarılı bir dil bilgisi öğretimi kişinin yabancı bir dili de daha kolay öğrenmesine katkı sağlayacaktır” (Güzel, 2021: 9). Bu nedenle dilin öğretilmesinde, dil bilgisi öğretimi oldukça öneme sahiptir.

Dil bilgisi öğretiminde her dilin bağlı olduğu dil ailesine göre hareket edilmelidir. 2013 Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi'nde, dil öğretiminde dil bilgisi öğretimine dair seviyelere göre *Dil Bilgisel Doğruluk* başlığıyla genel çerçevede nelerin olması veya olmaması gerektiğine yönelik bir basamak kümesi oluşturulmuştur. Ancak dillere göre farklılık olacağı göz önünde bulundurulduğundan seviyelere göre dil bilgisi konuları sınıflandırması yapılmamıştır. “Öneriler Çerçevesi’ni kullananlar, aşağıdaki noktaları dikkate alarak gereğinde:

- Çalışmalarını hangi dil bilgisi kuramına dayandıracaklarını,
- Dil öğrenenlerin dile hâkim olabilmeleri için, hangi dil bilgisi öğelerine, kategorilerine, sınıflarına, yapılarına ve süreçlerine hazırlanmaları gerektiğini ve bu konuda onlara yöneltilen beklentileri belirtmelidirler” (CEFR, 2013: 116).

Tablo 1. Dil Bilgisel Doğruluk

Dil Bilgisel Doğruluk	
2	Dikkatini konuşmanın önceden planlaması ya da dinleyicilerin tepkilerine yoğunlaşmak gibi başka alanlara vermek zorunda olsa bile karmaşık dilsel araçları kullanırken dilbilgisi hâkimiyetini korur.
1	Büyük ölçüde dil bilgisi kurallarına sadık kalabilir, nadir olarak pek farkına varılmayan hatalar yapar.
	Dil bilgisi kurallarına iyice hâkimdir; nadir olarak, sonradan düzeltilebilecek dil sürçmeleri ya da hatalar ve cümle yapısında eksiklikler olabilir.
2	Dil bilgisi kurallarına iyice hâkimdir, yanlış anlaşılmaya neden olacak hatalar yapmaz.
	Alışlagelmiş durumlarda yeterli derecede doğru konuşarak anlaşabilir, ana dilinin etkisi belirgin olsa da genelde dil bilgi yapısına iyice hâkimdir.
1	Genelde önceden tahmin edilebilecek durumlarda sık kullanılan basmakalıp sözleri ve deyimleri içeren bir dağarcığı, yeterli derecede doğru olarak kullanabilir.

2 Bazı basit yapıları doğru olarak kullanabilir; ama eylemlerde zamanları karıştırırsa ya da unutsa, özne eylem bağlantısını kurarken sistematik temel yanlışlar yapsa da genelde ne demek istediği anlaşılır.

1 Birkaç basit dil bilgisi yapısını ve kalıp cümleleri kapsayan kısıtlı ezberlenmiş bir dağarcığa sahiptir

(CEFR, 2013: 115).

Tablo 1’de görüldüğü üzere dil bilgisi konularından ziyade genel yeterliliklere değinilmiş, öğretilecek dile ait konular öğreticilere bırakılarak esnek bir öğretim biçimi tercih edilmiştir. Ayrıca 2013 Diller için Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi’nde yabancı dil olarak dil bilgisi öğretiminde dil bilgisinin beceriye dönük, esnek ve günlük hayatta uygulanabilecek şekilde yapılması gerektiği de belirtilmiştir. “Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi, dil öğretiminde eylem odaklı yaklaşımın benimsendiği için işlevsellik-kavramsallık ve iletişimsellik ön plana çıkmaktadır. AOÖÇ’de dil bilgisi öğretiminin dört temel beceri olan dinlemeyi, konuşmayı, okumayı ve yazmayı destekleyecek nitelikte yapılması esas alınmaktadır” (Sartoglou, 2021: 16).

Türkçe gerek yapı bakımından gerekse anlam bakımından diğer dillerden ayrı bir dil olma özelliği taşımaktadır. Türkçenin yapı itibarıyla sondan eklemeli bir dil olması, dili yeni öğrenenlerin konuşma ve yazma sırasında yanlış ek getirmeleri ve buna bağlı olarak yanlış cümleler kurması gibi sorunları doğurabilir. Dil bilgisini kalıplar şeklinde vermek de kalıcı olmayabilir. Tüm bunlar düşünüldüğünde yabancılar için Türkçe dil bilgisi öğretiminin önemi daha iyi bir şekilde ortaya çıkmaktadır (Doyumgaç, 2017). Bu yönüyle Türkçenin hem yapısal hem de anlamsal özellikleri incelendiğinde yabancılarla Türkçe öğretiminde dil bilgisi öğretiminin sistematik bir şekilde, doğru yöntem ve tekniklerle yapılması Türkçeyi öğretmek açısından önem taşımaktadır. Yabancılarla Türkçe dil bilgisi öğretiminde kalıplara bağlı kalınması ve teoriye dayalı olmasından ziyade dil bilgisinin dil becerileriyle birlikte sezdirilerek öğretilmesi ve öğretimin uygulamaya dönük olarak yapılması süreci şüphesiz daha verimli hale getirecektir.

2.1.3. Ders Kitapları

Eğitimde, amaçlanan hedeflere ulaşmada, öğrenmenin gerçekleşmesinde ve kalıcılığında ders materyallerinin önemli bir rolü vardır. Bu materyallerin başında ise ders kitapları gelmektedir. Öğretim programlarının uygulanmasında önemli unsurlar arasında yer alan ders kitapları, programlara atfedilen bireysel ve toplumsal işlevlerin

eğitim ortamına yansımaları sağlayan birer araçtır. Başka bir deyişle öğretim programı ile öğretmenler arasındaki bağı oluşturan etkili bir unsurdur (Davila ve Talanguer, 2010). Ders kitapları öğretim programındaki konuları bir plan dâhilinde ve sistemli biçimde aktaran ve öğrencilerin kavraması amaçlanan kazanımları gerekli olan öğretim yöntemleriyle açıklayan birer araçtır. Ders kitapları, öğretmenin öğretmesine, öğrencinin ise öğrenmesine yardımcı olması açısından önem taşımaktadır.

Öğrencilerin toplumda her yönüyle söz sahibi olabilecek birtakım özelliklerle donatılması onlara sunulacak kaliteli eğitim ve kaliteli ders kitapları sayesinde gerçekleşecektir. Kitaplar, öğrencilere eğitim programları ile ilgili etkinliklerinde üzerinde çalıştıkları konularda bilgi sağlayan öğretme-öğrenme süreçlerinin öğelerinden biridir. Kitap, öğretim programlarında yer alan ünite ve konularla ilgili bütünlük arz eden bilgileri öğrencilerin hizmetine sunması, onlara tekrar, pekiştirme, sınava hazırlama ve kendi hızlarına uygun olarak çalışma olanağı sağlar (Kazak, 2010: 3-4).

Ders kitapları sayesinde planlamada ve konunun bütünlüğü bozulmadan ders işlenmesinde büyük kolaylık sağlanır. Ayrıca ölçme ve değerlendirmede, ödevlendirmede ve eksik konu anlatımının önüne geçmede ders kitapları önemli bir kaynak olmaktadır (Özdemir ve Pusmaz, 2007). “Ders kitapları, öğretim programlarında yer alan konulara ilişkin bilgiyi planlı, düzenli ve aşamalı bir şekilde içerdiği için geliştirilen diğer modern ders araç-gereçlerine rağmen öğretmen ve öğrencilerin temel başvuru kaynağı, vazgeçilemeyen ders aracı olma özelliğini korumuştur” (Kolaç, 2003: 106). Ders kitapları, Batı Avrupa’da eğitimin zorunlu olmaya başladığı 19. yüzyılın ilk yarısından beri eğitim ve öğretim sürecinde önemli bir öğe olarak yerini almıştır (Demircioğlu, 2013: 120).

Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği ders kitaplarının taşıması gereken nitelikleri şu şekilde ele almıştır:

Ders kitapları;

- a) Anayasa ve kanunlara uygun olmalı.
- b) Bilimsel ilkelere aykırı olmamalı.
- c) Temel insan hak ve özgürlüklerini destekleyici bir şekilde hazırlanmalı.
- ç) Reklam olarak değerlendirilecek unsurlara yer verilmemeli.
- d) Programın hedeflerine uygun kazanımlara sahip olmalı.

e)Görsel ve içerik açısından öğrenimi destekleyen ve öğrencilerin gelişim özelliklerini dikkate alan bir yapıda tasarlanmalı (MEB, 2015).

2.1.3.1. Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları

Yabancılar Türkçe öğretiminde başvurulacak temel kaynaklardan biri de ders kitaplarıdır. Dil öğretiminde ders kitabı, çalışma kitabı, dil bilgisi kitapları, sözlükler, konuşma kılavuzları, destek hikâye kitapları, düzeylere göre düzenlenmiş okuma kitapları, temel söz varlığını barındıran resimli sözlükler gibi birçok kaynağa ihtiyaç duyulmaktadır (Göçer, Tabak ve Coşkun, 2012). Bu kaynaklar Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçeve Programı ve hedef dilin özellikleri dikkate alınarak hazırlanmaktadır. Aynı zamanda dil öğrenenlerin kendi dillerinin özellikleri, bireysel farklılıkları, yaş ve seviyeleri de bu kitaplar hazırlanırken dikkate alınan veya alınması gereken unsurlardandır.

Hedef kitlenin yaşı, konuştuğu dil gibi özellikler dikkate alınarak oluşturulan ders kitapları yabancı dil olarak Türkçe öğretimini etkili bir şekilde geliştirme amacı taşımaktadır. Bununla birlikte öğretim sürecini etkili kılmak için oluşturulan ders kitaplarının bazı özelliklere sahip olması gerekmektedir. Bu kitaplar öğrenci düzeyine uygun, açık ve anlaşılır bir dille yazılmalı, farklı yaklaşım ve yöntemler gözetilerek hazırlanmalı, görsel uyarıcılarla zenginleştirilmeli, somut örneklerle desteklenmelidir (Biçer ve Kılıç: 2017).

Günümüze kadar yabancı dil olarak Türkçe öğretilmesiyle ilgili pek çok kitap basılmışsa da çağdaş anlamda yabancılar için Türkçe ders kitapları 20. yüzyılın ikinci yarısında yaygınlaşmaya başlamış ve birçok kurum veya kişi tarafından ders kitapları hazırlanmıştır.

Yabancılar Türkçe öğretiminde kullanılmak üzere hazırlanan bu kitapların basım yılı göz önüne alındığında sözü edilen kitapların daha çok 2000’li yıllarda basıldığı ve bu kitapların düzeylerinin genelde A1 ve A2 seviyesinde olduğu görülmektedir. Son yıllarda B1, B2 ve C1 seviyelerindeki kitapların basımında da artış olduğu görülmektedir. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda yabancılar için Türkçe ders kitaplarına önem verilmeye başlandığı görülmektedir (Doyumğaç, 2017). Yabancılar Türkçe öğretmek amacıyla hazırlanan ders kitaplarıyla ilgili çalışmalar yurt içindeki çalışmalarla sınırlı değildir. Yurt dışında da farklı çalışmalar ve kaynaklar yer almaktadır.

2.1.3.1.1. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, zamana ve ihtiyaçlara göre sürekli bir değişim ve gelişim gösterdiğinden bu alanda yazılan ders kitapları da yeni ve değişimlere uygun bir şekilde yapılandırılmaktadır.

Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Öğretim Merkezi 2001 yılından başlayarak yeniden yapılanma sürecine girmiş, Türkçe öğretiminde kullanılan araç-gereçlerin yeni ve çağdaş içeriğe kavuşturulmasını sağlamak için Şubat 2001’de Ankara’da bir proje başlatmıştır. Bu proje kapsamında TÖMER’in akademik ve idari personellerinin katkısıyla yeni bir Türkçe öğretim seti hazırlanmış, hazırlanan bu setle dört temel dil becerisini eşit şekilde geliştirmek amaçlanmıştır (Erdem, 2009). Bu bağlamda Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Öğretim Merkezi tarafından Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 1 (temel düzey), 2 (orta düzey), 3 (ileri düzey) şeklinde bir set hazırlanmıştır. Temel düzey A1 ve A2 seviyelerini oluşturmakta ve on iki üniteyi kapsamaktadır. Orta düzey B1 seviyesini oluşturmakta ve on iki üniteyi kapsamaktadır. İleri düzey ise B2 ve C1 seviyelerini oluşturmakta yine on iki üniteyi kapsamaktadır.

Bu ders kitapları doğrultusunda kitaplarda yer alan ünitelere yönelik pekiştirmelerin ve sınıfta uygulanacak uygulamaların yer aldığı çalışma kitapları oluşturulmuştur. Bunun yanı sıra ders kitaplarında yer alan dinleme metinlerinin olduğu kasetler ve ünitelerden konu açısından bağımsız videokasetleri de öğretim setinin içinde yer almıştır. Hazırlanan bu sette okuma, dinleme, konuşma, yazma etkinliklerine, diyaloglara, dil bilgisini geliştirecek destek çalışmalarına da yer verilmiştir. Kitaplarda yer alan ünitelerin içeriğine bakıldığında dil bilgisi konuları özetlenmiş, metinlerin sonunda anlama ve anlatma etkinlikleri verilmiştir. Kitabın son bölümünde ise dil bilgisi desteği, terimler sözlüğü ve TÖMER ADP (Avrupa Dil Portfolyosu) denkliği yer almıştır.

2.1.3.1.2. Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti

Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti, Diller İçin Avrupa Ortak Çerçeve Metni’ndeki seviyeler, dil yeterlilikleri, kazanım ve beceriler dikkate alınarak Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan öğretim materyalleridir. Bu setin içerisinde ders ve çalışma kitapları, öğretmenler için kılavuz kitapları, dinleme metinleri kitapçıkları, CD’ler bulunmaktadır.

Set A1 düzeyinden C2 düzeyine kadar oluşturulmuş, her bir düzey de kendi içerisinde A1, A2, B1, B2, C1, C2 olmak üzere alt bölümlere ayrılmıştır. Her düzeyin kitabında sekiz ünite ve her ünite de üç metin yer almaktadır. Ünitelerin giriş kısımlarında bölüm isimleri, ünite de verilecek dil bilgisi kuralları ve hedeflenen kelimeler vardır. Ünite de verilen her konu etkinliklerle desteklenmiştir. Her ünitenin sonunda Türk kültürüne ait unsurların yer aldığı “Serbest Okuma” başlığı bulunmaktadır. Yine her ünitenin sonunda “Değerlendirme” başlığı altında ünite de öğrenilenleri değerlendirmeye yönelik etkinlikler yer almaktadır. Öğretim setinde yer alan her kitapta birinci, ikinci, üçüncü, beşinci, altıncı ve yedinci temalarında farklı dil bilgisi yapıları aşamalı bir şekilde verilirken dördüncü ve sekizinci temalarda bu dil bilgisi yapıları farklı etkinliklerle pekiştirilmektedir.

Yunus Emre Enstitüsü tarafından bu setin yanı sıra “Haydi Türkçe Öğrenelim Seti”, “Türkçe Öğreniyorum Seti”, “Yardımcı Okuma Kitapları”, “Tematik Kelime Öğretim Seti”, “Video Etkinlik Kitabı”, “Yedi İklim Konuşma ve Yazma Kitabı”, “Yedi İklim Damak Kitabı”, “Şarkılarla Türkçe Öğretimi”, “Alt Yazılı Klipler, Kısa Filmler ve Bilgisayar Oyunları”, “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Zenginleştirilmiş Kitap”, “Bilgisayar Destekli Sözlükler”, “Çocuklar İçin Türkçe Seti”, “Kelime Öğretim Afişleri”, “Resimlerle Kelime Öğreniyorum” gibi farklı türlerde öğretim materyalleri hazırlanarak verimli ve etkili bir Türkçe öğretiminin gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır (Doyumğaç, 2017; Erol, 2019).

2.1.3.1.3. Gazi TÖMER Yayınları

Gazi Üniversitesi TÖMER, yabancılara Türkçe öğretimi alanında çalışmalar yapan önemli kurumlar arasında yer alır. İlk basımını 2013 yılında yaptığı “Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti” içerisinde okuma, yazma ve dil bilgisi kâğıtları gibi birçok etkinlik ve uygulama kitapları bulundurmaktadır. İlk olarak farklı biçimlerde hazırlanan bu kitaplar daha sonra güncellenerek A1, A2, B1, B2 ve C1 olmak üzere beş düzeyde hazırlanmıştır. Gazi TÖMER tarafından hazırlanan bu kitapları desteklemek amacıyla ek materyaller oluşturulmuştur. Öğretmen Kılavuz Kitabı, Ölçme ve Değerlendirme Kitabı ve Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi Kitapları bu materyallerden bazılarıdır.

Gazi Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi Kitapları, Yabancılar İçin Türkçe Öğretim setini destekleyen önemli bir kitaptır. Dil bilgisi konularının öğretimine yönelik olarak hazırlanan bu kitap seti A1, A2, B1 düzeylerinden oluşan bir kitap ve B2,

C1 düzeylerinden oluşan bir kitap olmak üzere toplam iki kitaptan oluşmaktadır. Dil bilgisi öğretimi için hazırlanan bu kitapta dil bilgisi konularıyla ilgili açıklamalara, kurallara, örneklere ve öğrenilenlerin pekiştirilmesine dönük uygulama çalışmalarına yer verilmiştir.

2.1.4. Zarf (Belirteç)

Türkçe Sözlük'te (Türkçe Sözlük, 2011: 2645). “Bir fiilin, bir sıfatın veya bir zarfın anlamını zaman, yer, ölçü, nitelik, soru kavramları bakımından etkileyen kelime, belirteç” olarak tanımlanan zarflar, hem terimsel olarak hem de bir dil bilgisi konusu olarak üzerinde birçok farklı görüşün olduğu bir kavramdır. Gerek araştırmacılar gerekse gramer yazarları tarafından zarflarla ilgili farklı tanımlamalar ve sınıflandırmalar yapılmıştır. Belirteç olarak da adlandırılan bu sözcük türü ile ilgili yapılan tanımlamalar şu şekildedir:

Zarflar “fiillerden, sıfatlardan, sıfat fiillerden ve zarf niteliğindeki sözlerden önce gelerek onları zaman, yer, yön, nitelik, durum azlık-çokluk bildirme, pekiştirme ve sorma gibi çeşitli yönlerden etkileyip değiştirerek anlamlarını daha belirgin duruma getiren sözlerdir” (Korkmaz, 2019: 427).

Zarflar, “geleneksel dil bilgisinde bir eylemin, bir sıfatın, bir ilgecin, bir bağlacın ya da kendi türünden bir başka birimin anlamını etkileyen, onu kesinleştirerek ya da kısıtlayarak belirleyen birim”dir (Vardar, 2002: 35).

“Fiillerin ve sıfatların önüne gelerek anlattıkları kılış, oluş veya vasıfları açıklayan ya da değiştiren kelimelere zarf deriz: geç kalmak, yalnız yaşamak, içeri girmek, fazla konuşmak, pek çirkin, sade güzel, koyu yeşil, az tuzlu gibi” (Banguoğlu, 2011: 371).

Varlıklar ve varlıkların gerçekleştirdiği eylemler farklı nitelikler taşır. Bu bakımdan varlıkların sahip olduğu niteliklerle bir olayın sahip olduğu nitelikler birbirinden tümüyle farklı olgulardır. Varlıktaki temel nitelikler hacim, renk, koku, biçim, görünüş olarak meydana gelirken; eylemlerdeki nitelikler yer, zaman, yön, durum, azlık-çokluk olarak ortaya çıkmaktadır. Doğal olarak bir tümcede yer, zaman, yön, tarz, neden, miktar, araç, şart vb. bildirerek yüklem tamamlanmasını sağlayan tümce ögesi zarftır. Kılış ve oluşları niteleyen her söz ve yapı zarftır; zarf ise eylemin, fiilin sıfatıdır (Karaağaç, 2019).

Zarflar zaman, yer, durum ve miktar adlarıdır. Zarflar tek başına oluşamazlar. Bir sıfat gibi zarf da isimdir. Bunların ikisi de ismin sözcük grubundaki fonksiyonlarına

göre aldığı isimdir. Zarf, sözcük gruplarında sıfatın, eylemin veya diğer bir zarfın anlamını değiştiren isimlerle verilen addır. Ancak her isim sıfat olarak kullanılmadığı gibi, zarf olarak da kullanılmaya uygun değildir. Sözcük gruplarında zarf olarak kullanılmaya uygun isimler zaman, yer, hâl ve miktar isimleridir (Ergin, 2020).

Zarflar, “Bir sıfatın, bir fiilin, bir fiilimsinin başına gelerek anlamını niteleyen, belirten, değiştiren veya sınırlayan kelimelerdir. ‘(Güzel) yazıyor. -(Daha) zeki bir adam. -(Şimdi) geldi.- Kahveyi (çok) içiyor.’ Örneklerinde parantez içine alınan kelimeler birer zarftır” (Bilgegil, 2014: 197).

Gencan zarfları (1974: 208), “sıfatların, eylemlerin ya da görevce kendilerine benzeyen sözcüklerin anlamlarını belirten ya da kısip sınırlayan sözcükler” şeklinde tanımlamaktadır. Karahan (2020: 32) ise, “Zaman, tarz, sebep, miktar, yön, vasıta ve şart bildirerek yüklemi tamamlayan cümle ögesi zarftır. Zarf, cümlenin genellikle yardımcı ögesidir. Seyrek olarak bazı cümlelerde zorunlu öge olabilir” şeklinde bir tanımlama yapmıştır. Bu tanımlamalardan sonra zarfların özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Ergin, 2020: 259-261; Korkmaz, 2019: 427-428; Karahan, 2020: 32-36; Karaağaç, 2019: 426-428):

- Zarf görevi yapan sözcük ve sözcük grupları yüklemi zaman, tarz, sebep, miktar, yön, vasıta ve şart yönünden belirtir. Ayrıca ön adların veya başka belirteçlerin de anlamını etkilemek için kullanılır.
- Zarflar doğal bir şekilde bağlandıkları sözcüklerden önce gelir.
- Zarflar aslı itibarıyla çekimsiz sözcüklerdir. İsim oldukları zaman çekim ekini alır, ancak zarf oldukları zaman hâl ve yer bildiren çekim ekleri dışında hiçbir çekim ekini bulundurmazlar.
- İsimler ek almadan veya yön, eşitlik, vasıta hâli ve başka bazı hâl ekleriyle; eylemler de zarf-fiil ekleriyle tümcede zarf görevinde bulunur.
- Bir tümcede aynı türden ya da farklı türden birden çok zarf bulunabilir. Aynı türden zarfların bir arada bulunduğu bir tümcede, genellikle zaman zarfı diğer zarfların önünde bulunur. Miktar, ölçü zarfları ise yüklem yanına bulunur.
- Zarflardan bazıları, kendilerinden önce gelen başka zarfların açıklayıcısı olabilir.
- Zaman, durum, neden, vasıta, ölçü, yön ve koşul bildiren tüm sözcük grupları tümcede zarf görevinde kullanılabilir.
- Tümce analizlerinde yükleme yöneltilen nasıl, ne zaman, ne ile, kiminle,

hangi şartlarda, kim tarafından, niçin, ne kadar, hangi yöne gibi sorular, zarf ögesini bulmayı kolaylaştırır.

- Zarflar, sıfatların veya başka zarfların da mânâsını değiştirmekle beraber asıl kullanılış sahaları fiillerdir.
- Zarflar, eylemin nitelik adlarıdır.
- Zarflar, cümlede özne, tümleç ve yüklem olarak kullanılabilir.
- Soyut adlar ve özel adlar genellikle zarf olarak kullanılmaz.

Genel olarak zarf kavramı eylem, eylemsi, sıfat gibi sözcükleri belli yönlerden niteleyen ve yüklemi tamamlayan sözcükler olarak belirtilmektedir. Araştırmacılar zarfların sınıflaması konusunda da farklı görüşlere sahiptir.

2.1.4.1. Yapısına Göre Zarflar

Türkçede zarf olan sözcük kökleri azdır. Zarflar genelde başka sözcük sınıflarından alınmış yahut üretim veya birleşim yoluyla oluşturulmuş şekliyle bulunur.

2.1.4.1.1. Yalın (Basit) Zarflar

Yalın (basit) zarflar, kökeni Türkçe olsun veya olmasın kök ya da gövde halinde tek kelimeden oluşan zarflardır. Bunların bazıları asıl zarftır. Bazıları da başka sözcük sınıflarından alınan ve zarf olarak da kullanılabilen sözlerdir. Bu zarfların örnekleri daha çok zaman ve tarz zarflarında görülür: *âdeta, akşam, ancak, artık, asla, aynen, bazen, bazı, bazı bazı, belki, beraber, bilhassa, çabuk, daha, daima, derhal, ekseri, ekseriya, elbette, esasen, evvela, galiba, gayret, gece, gene, geri, gündüz, güzel, hakikaten, hâlâ, hemen, hep, hiç, hoş, ihtimal, kat'îyyen, kazara, muhakkak, mutlaka, nihayet, önce, öyle, resmen, sanki, şart, sonra, şifahen, şimdi, tekrar, tesadüfen, uzak, vallahi, yalnız, yumuşak, yarın, yazın* vb. (Korkmaz, 2019).

2.1.4.1.2. Türemiş Zarflar

Türemiş zarflar; sözcük, sözcük grubu veya cümleciklere zarf yapan eklerin eklenmesiyle oluşur. “Dilimizde zarf türeten eklerin sayısı da birkaçı geçmez. Aslında onlar da başka nitelikte eklerdir. Kalıplaşma ve yapısını değiştirme yoluyla sonradan zarf türetme eki olmuştur. Türemiş zarflar addan türemiş zarflar ve fiilden türemiş zarflar olmak üzere kendi içinde iki temel grup oluşturur” (Korkmaz, 2019: 431).

2.1.4.1.2.1. Addan Türemiş Zarflar

Addan türemiş zarflar, ad kök veya gövdelerine vasıta (+In/+Un, +IA, +Ieyin), çokluk veya çokluk + iyelik (+IAr), yön gösterme (+ra, +ArI, +gArU), eşitlik (+cA), yönelme (+A), bulunma (+dA), ayrılma (+dAn) eklerinin gelmesiyle oluşur. Durum ekleri bazen bazı kelimelerin türemiş sözcüğe benzer şekilde kullanılmalarını sağlar. Bu eklerle oluşan zarflara şu örnekler verilebilir:

Telâşla *içeri* girdi.

Azdıkça azan bir rüzgâr çıktı *ilkin*.

Berberce yiyin oğlum dedi. Ben sana yine korum.

Kör Fehmi *akşamdan* sormuş soruşturmuştu.

Hele bizdeki prensiplerden *öylesine* öğreniyor.

Addan zarf türemesini sağlayan diğer ekler ise +IIk/+IUk, +cAnA, +cIk/+cUk, +cAk, +cAcIk, +Ar, +II/+IU, +sIz/ +sUz, +sIzIn, +dIr/+dUr ekleridir. Bu eklerle oluşan zarflara şu örnekler verilebilir:

Kâmil Bey, bütün bu sözlerden, yalnız Nedime Hanım'ın *şimdilik* tehlikede olduğuna dikkat etmiştir.

Burasını *açıkça* çıkaramıyordu Talat Bey...

Ekmek dilimlerini *incecik* kesmeli.

Çocuk oturduğu yerden kalktı, *usulcacık* annesinin yanına vardı.

Öğretmen, öğrencilerini *birer birer* dinledi.

Çoktandır babasından kendisine geçinmesini temin edecek kadar bir irat kalmış olan halam...

2.1.4.1.2.2. Fiilden Türemiş Zarflar

Fiilden türemiş zarflar, fiil kök veya gövdelerine Ik/-Uk, -GIn/-GUn ve -mA, -mAcA eklerinin gelmesiyle oluşur. Bu eklerle oluşan zarflara şu örnekler verilebilir:

İnsan mağlubiyetini bu kadar *açık* kabul eder mi?

Suya, idmançı gençlerin yaptığı gibi *balıklama* atladı.

Pembe üstelemedi, *kırgın* yürüdü.

Fiilden türemiş zarflara zarf-fiil yapısında olan zarflar da dâhildir. “ Fiilden yapılan zarfların çok geniş ve önemli bir bölümü zarf-fiil ekleriyle kurulmuştur. Bunlar, çekimli fiil olma özelliğinden sıyrılarak zarfa dönüşmüş bulunan, canlı ve işlek fiil şekilleridir” (Korkmaz, 2019: 443). Bu tür zarflara şu örnekler verilebilir:

Olayları *ballandıra ballandıra* anlatıyordu.

Yüzüne *bakmaksızın* konuştu.

Sanki *bilmişçesine* konuşuyor.

Cevap *gelir gelmez* size sonucu bildiririm.

Emaneti sana *uğradığımda* alırım.

2.1.4.1.3. Kelime Grubu Biçimindeki Zarflar

Yapılarına göre bazı zarflar sözcük grubu biçimindedir. Sözcük grupları ve meydana getirdiği zarflar şunlardır:

➤ Tekrar grubu biçimindeki zarflar

Tekrar grubundaki zarflar genellikle isim ve sıfatlardan oluşan zaman, durum veya pekiştirme biçimindeki *aynen tekrarlar*, *eş veya zıt tekrarlar*, *eklemeli tekrarlardan oluşan zarftır*: *acele acele*, *açık seçik*, *ağlaya sızlaya*, *çepeçevre*, *damla damla*, *düpedüz*, *düşe kalka* gibidir.

➤ İsim tamlaması biçimindeki zarflar

İsim tamlaması şeklindeki zarflar, yapıcı yalın ya da isim çekim eklerinden bazısını alarak geniş hale getirilen ad tamlamalarından oluşmuştur: *Allah aşkına*, *ateş üstünde (otur-)*, *gece yarısı*, *ertesi gün*, *birbiri arkasına* gibi.

➤ Sıfat tamlaması biçimindeki zarflar

Sıfat tamlaması biçimindeki zarflar, yapı olarak yalın veya bulunma, yönelme, ayrılma durumu gibi bazı isim çekim ekleri ile geniş hale getirilen sıfat tamlamalarından oluşmuştur: *Arabanın geldiği gün*, *aynı yıl aynı gün (doğ-)*, *birkaç gün daha*, *bir müddet*, *bir tek kere*, *böyle durumlarda* gibi.

➤ Edat grubu biçimindeki zarflar

Edat grubu niteliğindeki zarflar, farklı edatlarla meydana getirilen zarf türüdür: *-A doğru*, *+A kadar*, *+A karşı*, *-A göre*, *+DAn evvel*, *+DAn önce*, *+DAn sonra*, *-DAn beri*,

+sInA rağmen, boyunca, gibi, için, ile, +DAn itibaren, DIĞI halde gibi.

➤ Sıfat-fiil grubundaki zarflar

Sıfat-fiil grubundaki zarflar, eşitlik, iyelik ve bulunma hâl eklerinden almış (-DIk / -DUk, -mIş / -mUş, - AsI vb.) sıfat-fiil eklerinin oluşturduğu zarftır: *Açtığımda, vurulmuş, doldurduğunda, kalktığında, elden geldiğince* gibi.

➤ Zarf-fiil grubundaki zarflar

Zarf-fiil grubundaki zarflar –A, -(y)ArAk, -(y)ArAktAn, -DIkçA, -(y)IncA, -ken vb. farklı eklerle oluşturulur: *Devrile devrile, diye, geçce, döküldü döküleli* gibi.

➤ İsim-fiil grubundaki zarflar

İsim-fiil grubundaki zarflar isim çekim eklerini alarak –mAk, -(y)Iş / -(y)Uş vb. kılış isimleriyle ona bağlı ögeler ile oluşturulur: *Her tokat yiyişinde, bir zıplayışta* gibi.

➤ Bağlama grubu biçimindeki zarflar

Bağlama grubu biçimindeki zarflar birbirine bağlaçla bağlanan grupların oluşturduğu zarftır: *Gayet yumuşak ve zarif hareket et-, canıgönülden (can u gönülden), yorgun ve uykulu dağıl-* gibi.

➤ Kısaltma grubu biçimindeki zarflar

Kısaltma grubu biçiminde oluşan zarflar, çoğunlukla cümlelerden, sıfat-fiil, zarf-fiil veya isim-fiil grubu gibi kelime gruplarından kısaltmış ve çoğunlukla ayrılma, bulunma, yönelme durumu gibi durum eklerinden birini almış ya da biri diğerine dayandırılmış olan iki isim ögesinden oluşan zarf türüdür: *Bütün bütüne, arada bir, boşu boşuna, doğrudan doğruya, yolculuktan sonra, baştan başa, kelimesi kelimesine, uzun uzadıya* gibi.

➤ İsnat grubu biçimindeki zarflar

İsnat grubu biçimindeki zarflar iyelik eki alan veya iyelik eki almayan bir ad ögesi ile başka bir ad ögesinin oluşturduğu kelime grubunun meydana getirdiği zarf türüdür: *Arkası dönük, eli boş, gözleri yaşlı* gibi.

2.1.4.1.4. Cümle Kuruluşundaki Zarflar

Bazı cümle kuruluşundaki kimi kısa anlatımların tek başına yargı bildirme niteliklerini kaybederek zarflaştıkları görülür. Bunun yanı sıra bir yargı oluşturmamakla birlikte yalnızca fiildeki hareket unsurunun oluşmasını koşula dayandıran tümceler de

yapı olarak tümce oluşumundaki belirteçler arasına dâhil olur: *Oldum bittim korkarım, atına binmiş, kılıcını çekmiş geliyor* gibi.

2.1.4.1.5. Birleşik Kelime Yapısındaki Zarflar

Birleşik sözcük yapısındaki belirteçler genel olarak iki farklı sözcükten oluşan ve anlamca sadece bir kavramı karşılayan zarf türüdür. Birleşik sözcük yapısında olan zarflarda ya birleşik zarfı meydana getiren sözcüklerden ikisi kendi anlamlarını muhafaza ederek başka bir kavramı karşılar ya da birleşme esnasında birleştiği meydana getiren cümlelerden biri yahut her ikisi anlam değişimine ve anlam kaymasına uğrayarak değişik yeni bir anlam oluşturur: *Alabildiğine, alelacele, ara sıra* gibi.

2.1.4.2. Anlamına ve İşlevine Göre Zarflar

Türkçede sözcükler cümle içerisinde anlam ve görev kazanır. Aynı sözcükler farklı cümle içerisinde isim, sıfat, zamir ya da zarf görevinde kullanılabilir. Bazı araştırmacılar anlamına ve işlevine göre zarfların sınıflandırılması konusunda farklı görüşlere sahiptir. Korkmaz, işlevlerine göre zarfları zaman, durum, miktar, yer-yön, soru zarfları olarak ele alırken; Ediskun, zaman, yer-yön, nicelik, durum ve soru zarfları olarak alır. Banguoğlu ise gerçekleştirme, miktar, nitelik, yer-yön, zaman ve tarz zarfları olarak ele alır. Yine Muharrem Ergin zarfları; yer, zaman, nasıllık-nicelik ve azlık-çokluk zarfları olarak sınıflandırır. Bilgegil ise anlamına göre zarfları; yer, zaman, hâl, miktar, sıra, ikrar-tasdik ve tanıklık, soru, inkâr, işaret ve belgesiz zarflar olarak sınıflandırır (Korkmaz, 2019: Banguoğlu, 2011: Ergin, 2020: Bilgegil, 2014: Ediskun, 1999). Yapılan sınıflandırmalar incelendiğinde işlevine göre zarfların genellikle beş alt tür altında ele alındığı görülmektedir. Bunun yanı sıra zarfları dört, altı veya on alt tür olarak ele alan araştırmacılar da mevcuttur. Genellikle beş alt türden faydalandığı, altılı ve onlu gruplandırmalardaki türler de bu beşli sınıflandırmaya dâhil edilebileceğinden bu çalışmada anlamına ve işlevine göre zarfların beş alt türüne yönelik bilgiler sunulacaktır. Bunlar: zaman, yer-yön, miktar, niteleme ve durum, soru zarflarıdır.

2.1.4.2.1. Zaman Zarfları

Zaman zarfları, kaynaklarda kapsamlı bir biçimde ele alınmakla beraber dilcilerin zaman zarflarının tanımına yönelik çeşitli görüşleri vardır. Bazı dilciler zaman zarflarını fiil ve fiilimsileri anlam olarak zaman açısından belirten, sınırlayan, etkileyen, sınırlayan, kelime veya kelime öbeği şeklindeki zaman adları olarak tanımlarken

(Ediskun, 1999: 273; Korkmaz, 2019: 460; Banguoğlu, 2011: 374; Dolunay, 2012: 142). Bilgegil (2014) zaman zarflarının fiiller ve fiilimsilerin öncesinde kullanıldığına dikkat çeker ve zaman zarflarının basit kelimelerle, kelime gruplarıyla ve birleşik kelimelerle oluştuğunu belirtir. Vardar (2002: 228), zaman zarfını “ zaman kavramını içeren belirteç” olarak ele alırken Gencan (1974: 209) zaman zarflarının görevini “fiillerin sonsuz zamanlarını sınırlamak” olarak ele almıştır.

Zaman zarflarının başlıcalarını Muharrem Ergin şu şekilde aktarmıştır: “ dün, yarın, şimdi, şimdicek, gece, gündüz, demin, demincek, er, geç, erken, daha, gene, yine, akşam, sabah, sabahleyin, geceleyin, akşamleyin, şimdilik, artık, sonra, öğleyin, yazın, kışın, güzün, gündüzün, önceden, sonradan, çoktan, evvelâ, daima, hep, henüz, hâlâ, hemen, derhâl...” (Ergin, 2020: 262).

Zaman zarfları, yalın yapıda olduğu gibi türemiş sözler veya birleşik sözcük, tamlama ve sözcük grupları şeklinde de olabilmektedir. Bunun yanı sıra çokluk eki ile üçüncü kişi sahiplik ekinin birleşmesiyle meydana gelen +ArI eki ile -DIr/DUr bildirme ve + lAyIn ekleri zaman gösteren isimlere geldiğinde zaman belirteçleri türetir. Fiilin gövde ve köklerine, isim çekim eklerinden bazılarını almış ortaçların eklenmesiyle meydana gelen -All , -AndA, DIktA/DUktA, DIkça/DUkça, -Ir... -Irmaz, -IncA/ -UncA, -iken/-ken gibi eklenmiş eylemler de zaman belirteci oluşturmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır: *Bir aralık, akşamleyin, bir ay içinde, çocukluğundan beri, gündüzleri, eskiden, ilkin, yazları, kışları, bastığında, havalandığında, çıkarken, geçtikçe, bakar bakmaz buraya gelende...* (Korkmaz, 2019). “Zaman zarflarından bazıları uzaklaşma (ablatif), yaklaşma (datif), eşitlik, bulunma (lokatif) ve vasıta (instrumental) hâl ekleri kullanılarak yapılmaktadır. Bunlardan bazıları *günden güne, yıldan yıla, akşama, haftaya, yıllarca, aylarca, son yıllarda, son zamanlarda, çoktan, eskiden, erkenden, kışın, yazın, güzün* gibi zarflardır” (Dolunay, 2012: 259).

Bir tümce aynı veya ayrı cinsten birden çok zarfı içerisinde barındırabilir. Aynı türden birden fazla zarf bir cümlede yer alıyorsa çoğunlukla zaman zarfı, diğer zarfların önünde bulunur (Karahan, 2020). Zaman zarfları, *ne zaman, ne vakit* sorularına karşılık gelir (Banguoğlu, 2011).

Tüm bu açıklamalardan yola çıkarak zaman zarflarıyla ilgili şunlar söylenebilir: Zaman zarfları; eylemleri, ortaçları, ulaçları anlamsal açıdan zaman yönüyle kesinleştiren, belirten sözcük türüdür. Bir cümlede zaman zarfının olabilmesi için

mutlaka bir zaman dilimi olmalıdır. *Ne zaman, ne vakit, ne zamandan beri* gibi sorular zaman zarflarının tespit edilebilmesinde yararlanabilecek sorulardır.

2.1.4.2.2. Yer ve Yön Zarfları

Yer-yön zarflarının ele alınışı konusunda birçok benzer ve farklı açıklamalar bulunmaktadır. Muharrem Ergin (2020: 261), yer-yön zarflarının yer anlamı veren yer isimlerini karşıladığını, bunların sayıca fazla bulunmadığını, hemen hemen zarfların hepsinde bir yön ifadesi olduğundan dolayı zarf olarak fiilin yönünü belirttiklerini ve zarfların çoğunun yön eki ile oluşturulduğunu, evveldendir en fazla kullanılan yer-yön zarflarının *ileri, geri, içeri, dışarı, aşağı, yukarı, beri* gibi sözcükler olduğunu, bunlardan başka *yan, alt, bura, ora, şura, yakın, uzak* gibi sözcüklerin de yer-yön zarfı olarak kullanılabileceğini ifade etmiştir. Dilcilerden bazıları ise yer-yön belirtecinin fiili yer-yön açısından etkileyen kelimeler olduğunu ve bu kelimelerin genellikle fiilin bildirdiği iş, kılış, hareket ve oluşun yönünü belirttiğini açıklamışlardır (Banguoğlu, 2011: 373; Korkmaz, 2019: 462; Hengirmen, 2006: 162; Gencan, 1974: 213; Ediskun, 1999: 276; Vardar, 2002: 224). Bilgegil (2014: 197) ise yer-yön zarflarının eylemin ve eylemsinin başına gelen *ora, bura, öte, beri, ileri, geri, aşağı, yukarı, içeri, dışarı, uzak, yakın, karşı* gibi sözcükler olduğunu ve bunlara hâl eki getirildiğinde isim sayıldıklarını ifade etmiştir.

Yer-yön zarflarıyla ilgili açıklamalara bakıldığında; bu zarfların eylemin, isim-fiil, ortaç ve ulaçların belirttiği hareket, kılış ve oluşun anlamını yer ve yön bakımından belirttiği ifade edilebilir. Cümlede yer alan yer-yön zarfları *nereye, nere* sorularına cevap aranarak bulunabilir.

2.1.4.2.3. Miktar (Ölçü) Zarfları

Dilciler miktar (ölçü) belirteçlerini çeşitli başlıklar altında ele almışlardır. Deny' in yapıtını tercüme eden Elöve, ölçü zarflarını “kaçlık zarfları” olarak ele alırken; Korkmaz, Ergin ve Gencan, “azlık-çokluk zarfları” biçiminde; Hengirmen ve Aksan “ölçü belirteçleri” biçiminde; Bilgegil ve Banguoğlu, “miktar zarfları” şeklinde; Ediskun ise “nicelik zarfları” şeklinde ele almıştır (Deny, 1941: 291; Korkmaz, 2019: 478; Ergin, 2020: 263; Gencan, 1974: 220; Hengirmen, 1998: 164; Aksan, 1983: 103; Bilgegil, 2014: 198; Banguoğlu, 2011: 373),

Miktar-ölçü zarfları, çokluk veya azlık ifade eden ve miktar, derece belirten, sayıca fazla olmayan zarf türüdür. Miktar zarfları, diğer zarflardan tek başına anlam

ifade etmemesi yönünden ayrılmaktadır. Sıfat ve zarfların önüne gelerek onların azlık-çokluk bakımından derecesini bildiren zarfların başlıcaları şunlardır: *En, daha, pek, çok, az, biraz* (Ergin, 2020). Bir eylemin ya da bir niteliğin miktarını, derecesini bildirmeyi sağlayan bu zarflar *ne kadar, ne derece* sorularına karşılık gelir (Banguoğlu, 2011). Miktar zarfları yapı olarak yalın ve türetme cümlelerden oluştuğu gibi öteki belirteç türlerinde anlaşıldığı üzere çeşitli sözcük gruplarından oluşur: *Az, çok, azıcık, aşağı yukarı, aşırı, biraz, daha, dar defalarca, ekseriya, eksik, fevkalâde, gayet, kadar, kısmen, müthiş, pek, oldukça, seyrek olarak, son derece, tamamiyle vb.* (Korkmaz, 2019: 478).

Miktar zarfları, işlev ve anlam açısından ele alındığında anlatıma eşitlik, üstünlük, en üstünlük gibi çeşitli anlamlar katar (Aksan, 1983). Bu bakımdan miktar zarfları anlam ve işlev açısından dört grupta incelenebilir:

a. Eşitlik derecesi gösterenler: Eşitlik derecesi gösteren zarflar, sıfatlara, ortaçlara ve eylemlere eşitlik anlamı ve görevi katar. Bu zarflar *kadar, denli* gibi sözcükler ve miktar ifade eden +cA eşitlik almış sözcüklerle karşılaşılır. Bu sözcüklerden *kadar ve denli* miktar olarak eşitlik bildirdiği halde, *gibi* nitelik olarak eşitlik bildirir (Korkmaz, 2019).

b. Üstünlük derecesi gösterenler: Üstünlük derecesi gösteren zarflar, bir özelliğin iki ayrı varlıktan ikincisinde ilkinden daha üstün olduğunu ifade eden zarftır. Bu zarflar *-den daha* ya da *-den* ile oluşur. Daha sözcüğü henüz anlamı vermiyorsa miktar zarfı olarak değerlendirilmelidir (Ediskun,1999).

c. En üstünlük derecesi gösterenler: Bu zarflar “en” sözcüğü ile oluşturulur. En sözcüğü sıfat ve zarflara en üstünlük anlamı katar. En güzel konuşmuş gibi (Aksan, 1983).

d. Aşırılık derecesi gösterenler: Eylemlere aşırılık anlamı katan bu zarflar hem yapıları bakımından hem de tür bakımından çeşitlidir. Aşırılık anlamında kullanılan zarfların en önemlileri arasında şunlar yer alır: *Azıcık, biraz, birazcık, bol bol, büyük ölçüde, çok, çokça, çok fazla, epey, epeyce, ekseriya, gayet, fevkalâde, harikulâde, olağanüstü, pek, uzun uzadıya...* Bunların yanı sıra +cA ekiyle kurulan belirteçler de miktar bakımından bir aşırılık belirteci özelliğindedir: *sonsuzca, haftalarca, aylarca* gibi (Korkmaz, 2019).

Yukarıdaki açıklamalardan yola çıkılarak miktar (ölçü) zarfları bir fiilin, fiilimsinin, ön adın ya da başka bir belirtecin anlamını ölçü, miktar yönünden belirten, sınırlayan sözcükler diye nitelenebilir. Sıfat veya kendi türünden olan sözcüklerin önüne gelerek onları ölçü bakımından belirleyen ve yalın, türetme veya sözcük gruplarından oluşabilen bu zarflar cümlede *ne kadar*, *ne derece* gibi sorulara cevap aranarak saptanabilir.

2.1.4.2.4. Soru Zarfları

Çoğu kaynak soru zarflarına yer verse de dilcilerden bazıları soru zarflarını sınıflandırmalarına dâhil etmemiştir (Ergin, 2020: 260; Banguoğlu, 2011: 373; Deny, 1941: 560). Soru zarflarını ele alan dilciler ise bu zarfları farklı şekillerde tanımlamışlardır. Bazı dilciler soru zarflarını fiil ve sıfat anlamı taşıyan sözcükleri soru yoluyla belirleyen sözcükler şeklinde tanımlamıştır (Vardar, 2002: 179; Ediskun, 1999: 282; Korkmaz, 2019: 482; Hengirmen, 2006: 165). Bazıları soru zarflarının yüklemeleri soru yoluyla kısan ya da kuvvetlendiren sözcükler olduğunu belirtmiş (Gencan, 1974: 224), bazıları ise soru zarflarının *niçin*, *acaba*, *nasıl*, *mi*, *ha*, *ya*, *ne*, *hele hele*, *ne kadar* gibi fiil, fiilimsi, zarf ve sıfatlarla ilgili soruları sağlayan sözler olduğunu ifade etmiştir (Bilgegil, 2014: 198).

Dilcilerin soru zarflarıyla ilgili vermiş oldukları bilgilerden yola çıkarak soru zarflarının fiil, fiilimsi, zarf ve sıfatlarla ilgili bilinmeyen hususları ortaya çıkarmak için kullanılan sözler olduğu söylenebilir. *Nasıl*, *ne*, *niçin*, *niye*, *neden*, *nereye*, *ne kadar* gibi sözcükler soru zarflarına örnek olarak verilebilir. Bunun yanı sıra zarf işlevinde kullanılan bu soru kelimeleri cümleye şaşkınlık, kızgınlık, kırgınlık gibi farklı anlamlar da yükleyebilir.

2.1.4.2.5. Niteleme ve Durum Zarfları

Durum ve niteleme bildiren zarfların sınıflandırılmasında dilcilerin birbirinden farklı görüşleri vardır. Dilcilerin genellikle durum ve niteleme zarflarını farklı başlıklar altında değerlendirdikleri görülmektedir. Bu zarfları Deny (1941: 256), “tavır katmaçları” başlığı altında; Ergin (2020: 262), “nasıllık-incelik-hâl zarfları” başlığı altında; Banguoğlu (2011: 372), “gerçekleme zarfları” başlığı altında; Korkmaz (2019: 464), “tarz zarfları” başlığı altında; Ediskun (1999: 278), “durum zarfları” başlığı altında; Hengirmen (2006: 164) ve Aksan (1983: 106) “nitelik ve durum belirteçleri” başlığı altında; Bilgegil (2014: 198) ve Gencan (1974: 215) ise “hâl zarfları” başlığı

altında ele almışlardır. Niteleme ve durum zarflarının sınıflandırılması konusunda da dilcilerin farklı görüşleri bulunmaktadır.

2.1.4.2.5.1. Niteleme Zarfları

Dilciler, niteleme zarflarının nitelik kavramını barındıran, eylemin oluş şeklini belirleyen genellikle de niteleme sıfatlarından oluşan zarflar olduğunu belirtmişlerdir (Deny, 1941: 256; Hengirmen, 2006: 164; Aksan, 1983: 106; Korkmaz, 2019: 464). Nitelik bildiren tüm isimler ve ön adlar niteleme zarfı şeklinde yer alabilir. Niteleme bildiren bir sözcük, bir sıfat veya eylemi niteliyorsa zarf görevindedir. Niteleme zarfları *nasıl, ne suretle, ne biçimle* gibi sorulara karşılık oluşturur. Bunun yanı sıra niteleme zarfları da diğer zarflar gibi yapıcı türemiş, yalın sözlerden başlayan yineleme, isim tamlamaları, sözcük grupları oluşturma, cümle kalıplaşmalarına kadar uzanan geniş bir yelpazeye sahiptir (Korkmaz, 2019). Sıklıkla kullanılan nitelik zarflarına ise şunlar örnek verilebilir: *Ağır (gel-), alçak sesle (konuş-), baka baka, birden, birdenbire, çığlık çığlığa, büsbütün, çabucak, güler yüzle, hızla, hafifçe, içten (söyle-), kendiliğinden, sessizce öyle, öylece, böylecene, güzelce, çabucak, için için, durmaksızın, ansızın, koşarak, bakıp, apansızın, uzun uzun, karış karış, hemen hemen vb.*

Niteleme zarflarının anlamsal açıdan değerlendirilmesi yapıldığında bu zarfların fiil, fiilimsi gibi sözcüklerin niteliğini ve nasıl oluştuğunu belirttiği söylenebilir. Niteleme zarfları tümcede *nasıl, ne biçimle, ne durumda* gibi sözcüklerle saptanabilir.

2.1.4.2.5.2. Durum Zarfları

Durum zarfları fiil görevli kelimelerdeki iş, kılış ve oluşun ne vaziyette bulunduğunu bildiren zarf türüdür. Bir eylemin durumu kendine eklenen zarfın anlamıyla doğrudan ilgili olduğu için bu zarflar anlamsal olarak çeşitlilik gösterir. Durum zarfları dil bilgisi kitaplarında anlamsal olarak sınıflandırılmış ve birçok alt türe ayrılmıştır. Durum zarflarının alt türleri dilciler tarafından şu şekilde ele alınmıştır:

2.1.4.2.5.2.1. Benzerlik Tıpkılık Bildiren Zarflar: Korkmaz (2019: 466), benzerlik bildiren zarfları durum zarfları başlığı altında ele almış, bu zarfların eylemdeki oluş ve kılışa benzerlik, yakınlık, gibilik işlevi kattığını belirterek şu örnekleri vermiştir:

- Hele bizdeki prensiplerden *öylesine* öğreniyor.

- Biz baba oğul *çarpılmış gibi* evden çıktık.

2.1.4.2.5.2.2. Kesinlik Bildiren Zarflar: Kesinlik zarflarını araştırmacılar türlü başlıklar altında değerlendirmiştir. Örneğin araştırmacılardan bazıları “kesinlik belirteci” şeklinde (Gencan, 1974: 216); bazıları kesinlik bildirenler şeklinde (Korkmaz, 2019: 469; Aksan, 1983: 108); Bilgegil (2014: 198) ikrar, tasdik ve tanıklık, inkâr zarfları şeklinde; Banguoğlu (2011: 372) ise gerçekleştirme zarfları şeklinde ele almış, diğer araştırmacılar ise çalışmalarında kesinlik zarflarına yer vermemişlerdir. Kesinlik zarfları eylemdeki iş ve oluşa işlevce kesinlik kazandırır ve onları bu anlamda pekiştirir. *Elbet, elbette, mutlaka, tamamen, kuşkusuz, şüphesiz, asla, bir türlü, elbet, elbette, doğrudan doğruya, doğruca, gerçekten, hakikaten, er geç, hiç, tamamen, tamamıyla, zaten, ille de* gibi sözcük veya söz öbekleri bu zarflara örnektir.

2.1.4.2.5.2.3. Belirsizlik Bildiren Zarflar: Bilgegil (2014:198), bu zarfları belgesiz zarflar başlığı altında değerlendirmiş ve bu zarflara *sanki, hele, bâri, gûya* gibi sözcükleri örnek olarak vermiştir.

2.1.4.2.5.2.4. Olasılık Bildiren Zarflar: Dileciler, bu zarfların eylemdeki oluş ve kılışa olasılık, merak, şüphe veya şaşmaya bağlayan anlamlar kattığını belirtmişlerdir (Aksan, 1983: 111; Korkmaz, 2019: 471). *Belki, olsa olsa, tutalım ki, acaba, acep, belki de, galiba, ihtimal ki, ola ki, tut ki, varsay ki, varsayalım, farz edelim ki* gibi sözcükler bu zarflara örnektir.

2.1.4.2.5.2.5. Dilek Bildiren Zarflar: Bu zarflar bir arzuyu, olması dilenilen bir düşünceyi belirten ve şart, istek kiplerinin öykülerini pekiştiren zarftır: Allah aşkına, Allah vere, bari, keşke, inşallah, tek, bin bereket, güle güle gibi.

2.1.4.2.5.2.6. Sınırlama Bildiren Zarflar: Sınırlama bildiren zarflar, eylemdeki iş ve oluşun diğer bir şekilde gerçekleşmeyeceğini veya derhâl gerçekleştirilmesi gereken bir durum olduğunu anlatan zarftır: *Ancak, artık, sadece, yalnız, yalnızca* gibi.

2.1.4.2.5.2.7. Pekiştirme Bildiren Zarflar: Pekiştirme bildiren zarflar, eylemdeki anlamı pekiştirip kuvvetlendiren zarftır: *Damla damla, dinlene dinlene, apansız, büsbütün, çepeçevre, dimdik, düpedüz, iyiden iyiye, mosmor* gibi.

2.1.4.2.5.2.8. Yineleme Bildiren Zarflar: Yineleme bildiren zarfları tekrarlama bildiren zarflar olarak ele alan Korkmaz, bu zarfları eylemdeki iş ve oluşun tekrar edilerek ortaya çıktığını bildiren, gerek görüldüğünde eylemi pekiştiren ve sürekli hâline getiren zarflar olarak değerlendirmiştir (Korkmaz, 2019: 474): *Arada bir, ara*

sıra, bazı bazı, bazı kere, bir daha, bin beter, birbiri ardına, birbiri ardınca, bu kez, çok defa, ilk kez, gene, yine, sık sık, tekrar, yeni baştan gibi.

2.1.4.2.5.2.9. Yaklaşıklık Bildiren Zarflar: Yaklaşıklık bildiren zarflar, eylemdeki anlatıma “şöyle böyle, hemen hemen, aşağı yukarı, az çok, belli belirsiz, hemen hemen, neredeyse” gibi anlamlar katan zarftır.

2.1.4.2.5.2.10. Üleştirme Bildiren Zarflar: Üleştirme bildiren zarflar, ikileme biçimindeki üleştirme sayıları veya eylemdeki oluş ve iş, kılışı sayı olarak karşılayan diğer ikilemelerle oluşturulan zarftır: *Birer birer, üçer üçer, teker teker, köy köy, ev ev, sokak sokak* vb. (Korkmaz, 2019).

2.1.4.2.5.2.11. Vasıta Bildiren Zarflar: Vasıta bildiren zarflar *ile* edatı ve *ile* edatının eklerini alarak oluşmuş biçimi olan –*IA* vasıta biçimi ekiyle kurulur. Eylemdeki iş ve oluşun *ne suretle, hangi vasıta*yla yapıldığını gösterir: *Elleriyle, lafla, sözle, coşkuyla, sevecenlikle* gibi. (Korkmaz, 2019).

2.1.4.2.5.2.12. Sebep Bildiren Zarflar: Sebep bildiren zarflar, eylemdeki iş ve oluşun nedenini anlatan ve *neden, niçin* sorularının cevabı olan zarf türüdür. Çoğunlukla *için, dolayı, yüzünden gibi* edatlarla oluşan sözcük gruplarından, diye belirtecinden ve +*DAn* çıkma durumu ekiyle klişeleşmiş sözlerden meydana gelir.

2.1.4.2.5.2.13. Karşılaştırma Bildiren Zarflar: Karşılaştırma bildiren zarflar, eylemdeki iş ve oluşun gerçekleşmesini bir karşılaştırmayla açıklayan zarf türüdür: *Elden geldiğince, alabildiğine, kadar da, benim kadar, ölesiye (yorgun ol-) vb.*

2.1.4.2.5.2.14. Görecelik, Hatırlatma, Farz Etme/ Öyle Sayma, Zıtlık Bildiren Zarflar: Yalın veya edat grubu niteliğindeki zarf türüdür: - *rağmen, - göre, gönlüne göre, fikirce, hani, her ihtimale karşı, sanki* gibi.

2.1.4.2.5.2.15. Birliktelik/Berberlik Bildiren Zarflar: Bu zarflar, beraberlik, birliktelik anlamı katan kelimelerin oluşturduğu zarf türüdür: *Berber, beraberce, topyekün, birlikte, – ile* gibi.

2.2. İlgili Araştırmalar

İlgili araştırmalar bölümünde alanyazın taranarak Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarında dil bilgisi öğretimine yönelik yer alan çalışmalar araştırılmış ve bu çalışmalardan bazıları aşağıda sunulmuştur:

Özel (2010), “Yabancılar Türkçe Öğreten Resmî Kurumlarda Dil Bilgisi Öğretimi” isimli çalışmasında yabancılar Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarında bulunan dil bilgisine ait konuları, bu konuların işleniş sırasını ve dil bilgisi öğretiminde yararlanılan yöntemleri incelemiştir.

Kaya (2011), Türkçe Öğretim Merkezlerinde yabancılar dil öğretilirken kullanılan temel düzey İngilizce ve Türkçe ders kitaplarında öğretilen geçmiş zaman konusunu öğretim ilkelerini kriter olarak kitapları değerlendirip karşılaştıran bir araştırma yapmıştır.

Özdemir (2011), “Yabancılar Türkçe Öğretiminde Edatlar” adlı çalışmasında yabancılar Türkçe öğretiminde kullanılan kitap serilerinde bulunan edatların seviyeye uygunluğunu, örnekler ve etkinliklerin işlevselliğini, belirlenen metinlerin edatların öğretimine yönelik olup olmadığını incelemiştir.

Kasapoğlu (2012), yaptığı çalışmada zarf fiil ekleri ile meydana getirilen ulaş cümleleri ile ilgili Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için ders materyali oluşturmayı amaçlamıştır.

Arslantürk (2013), çalışmasında dil bilgisi öğretimi ile sözcük gruplarının önemine değinmiştir, daha sonra yabancılar Türkçe öğretiminde kullanılan kitapları sözcük grupları bağlamında inceleyip değerlendirmiştir.

Onat (2013), çalışmasında yabancılar Türkçe öğretiminde kullanılan kitaplarda fiilde çatı konusunun öğretimine ilişkin iki uygulama örneğine yer vermiş ve daha sonra öğrenilenlerin uygulanabileceği etkinlikler hazırlamıştır.

Çil (2013), çalışmasında yabancılar için Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarında alıştırmalarda yapıca yer alan fiilleri tespit ederek kullanım biçimlerini değerlendirmiştir. Daha sonra bu konuya yönelik öğretim yapıları ve etkinlikler oluşturmuştur.

Şeylan (2013), çalışmasında A1 düzeyinde öğretilmesi gereken şimdiki zaman konusunu en kolay ve en anlaşılır biçimde öğretilmesini sağlamayı hedeflemiştir.

Memiş (2014), çalışmasında ikinci dil olarak Türkçe öğretiminde zarfların öğretimi için materyal geliştirmiştir. Materyalleri hazırlarken konuyla alakalı bilgileri yabancı öğrencilerin kavrayabileceği seviyeye indirmiş, öğretilmesi hedeflenen zarfları seçmiş ve materyalleri görselleştirmiştir.

Fidan (2016), adlı çalışmasında Yedi İklim, Yeni Hitit, İstanbul, İzmir Yabancılar için ders kitaplarını, Gazi Üniversitesi yabancılar için dil bilgisi kitaplarını dil bilgisi konularının işlenişine göre incelemiştir. Çalışmada öğretmen ve öğrenci görüşlerine de yer vermiştir.

Ömeroğlu (2016), çalışmasında yabancılar Türkçe öğretiminde kullanılan temel düzey ders kitaplarını biçim ve içerik nitelikleri bakımından incelemeyi, karma yöntem uygulayarak bilimsel ölçütlere göre değerlendirmeyi amaçlamıştır.

Demir (2016), çalışmasında Türkçede –miş ekinin zaman, kiplik ve görünüş fonksiyonlarını betimlemeyi, yabancı dil olarak Türkçe öğretim ders kitaplarında bu ekin görevlerinden hangilerinin öğretildiğini belirlemeyi amaçlamıştır.

Koşucu (2017), araştırmasında yabancılar Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarında metinlerde ve etkinliklerde zarf fiillerin hedefe göre uygunluklarını değerlendirmeyi amaçlamıştır.

Doyumgaç (2017), araştırmasında TÖMER kurumlarında faydalanan ders kitaplarının tüm düzeylerini dil bilgisi öğretimi açısından incelemiştir. Bu kitaplarda dil bilgisi konularının nasıl ele alındığını ve seviyelere göre dağılımını, kitapların benzer ve ayrı yönlerini ele almıştır.

Ganbarli (2017), çalışmasında bağlaçların yabancılar Türkçe öğretimindeki yeri ve önemini anlatabilmeyi, bağlaçların kullanımını belirlemeyi ve bu kitaplarda yer almayan bağlaçların öğretimi hakkında yöntem bilgisi oluşturmayı amaçlamıştır.

Kaya (2018), adlı çalışmasında Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ders kitaplarında öğretilen dil bilgisi konularını analiz etmiştir. Tüm düzeylerde bu konuların sırasını belirlemiştir ve bunun için öğretmen görüşlerini almıştır.

Kayasandık (2018), çalışmasında Türkçe öğretiminde kullanılan kaynakları ele almıştır. Bu kaynaklarda kullanılan dil bilgisi öğretiminin yöntemlere uygun olup olmadığını tespit etmeye çalışmıştır.

Koçak (2019), araştırmasında yabancılar Türkçe öğretiminde kullanılan kitap setlerinde dil bilgisi öğretime ne kadar yer verildiğini, kitap setlerinin modern dil öğretimi yaklaşımlarına uygunluklarını incelemiştir.

Özdemir (2019), çalışmasında yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde eylemsilerin şekilsel özellikleri, yazım biçimleri, ifade ettikleri anlam bakımından incelemiştir ve

diğer dil bilgisi yapılarıyla etkileşimi yönünden değerlendirme yapmıştır.

Çevik (2020), araştırmasında yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yararlanılan kitaplarda öğretilen bağlaçların öğrenciler tarafından yazılı metinlerde nasıl kullanıldığını ve yaşadıkları sorunları incelemeyi amaçlamıştır.

YÖK'ün Ulusal Tez Merkezi veri tabanından yararlanılarak elde edilen bilgilere göre yabancılara Türkçe öğretiminde dil bilgisi öğretimiyle ilgili yapılan araştırmaların büyük çoğunluğunu yüksek lisans tezleri oluşturmaktadır. Yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarında dil bilgisi öğretimiyle ilgili farklı araştırmalar yapılmış olmakla birlikte çalışmalarda zarfların öğretiminin nasıl yapıldığına, hangi düzeyde hangi zarf türlerine yer verildiğine, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında zarfların öğretimi hususunda, konu ve yer aldığı düzey bakımından hangi benzerlik veya farklılıkların olduğuna yönelik kapsamlı bir çalışma yapılmadığı tespit edilmiştir.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi için hazırlanmış Ankara Üniversitesi Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin (TÖMER) kullandığı Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları'nın, Yunus Emre Enstitüsü Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin (TÖMER) kullandığı Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları'nın ve Gazi Üniversitesi Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin (TÖMER) kullandığı Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi Kitapları'nın (A1, A2, B1, B2, C1 düzeyleri) zarfların öğretimi açısından incelenmesine yönelik nitel bir araştırmadır. Nitel araştırma, gözlem, görüşme, doküman analizi gibi yöntemler kullanılarak yapılan ve olgu veya olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir bakış açısıyla ortaya konduğu bir araştırma çeşididir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bir başka deyişle nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırma türüdür (Aydın, 2018: 2).

Çalışmada temel nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Temel nitel araştırma, yönetim, eğitim vb. uygulamaya dönük alanlarda sıkça kullanılan nitel araştırma desenidir. Temel nitel araştırmada mutlaka öyküsel analiz, fenomenolojik, gömülü teori, etnografik veya eleştirel çalışma olmasına gerek yoktur. Eğitim alanında yaygın olarak kullanılan desenlerden biri olan temel nitel araştırmalarda veriler; doküman incelemesi, gözlem ya da görüşme yapılarak elde edilir. Bu desenin kullanıldığı çalışmalarda sorulan sorular, gözlemlenen özellikler, incelenen dokümanlar çalışmanın teorik kısmıyla sıkı bir ilişki halindedir. Tüm nitel araştırmalar, anlamın nasıl oluşturulduğuyla ilgilendir. Dolayısıyla temel nitel araştırmaların birincil amacı gözlem, görüşme veya doküman incelemesi yoluyla toplanan verilerdeki anlamları açığa çıkarıp yorumlamaktır (Merriam, 2018).

3.2. Araştırma Materyalleri

Bu çalışmanın kapsamını, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitapları, inceleme nesnesini ise Türkçe öğretim Merkezlerinde (TÖMER) Türkçenin

yabancı dil olarak öğretiminde yaygın bir şekilde kullanılan üç farklı ders kitabı seti oluşturmaktadır. Bu kitap setleri şunlardır:

- Yedi İklim Türkçe Yunus Emre Enstitüsü Ders Kitap Seti (Ateş vd. , 2018).
- Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitap Seti (Uzun, 2014).
- Gazi Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi Kitap Seti (Aydemir, 2021).

Çalışmanın inceleme nesnesini oluşturan setlerin Türkiye’de Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında yaygın olarak kullanılması ve Ankara TÖMER, Gazi TÖMER, Yunus Emre TÖMER kurumlarının yabancılarla Türkçe öğretimi alanında ilerlemiş olması çalışmanın örneklemini oluşturmalarının nedeni olmuştur. Belirtilen üç kitap setinde zarfların öğretiminin nasıl yapıldığı, düzeylere göre hangi zarf türlerinin öğretime yer verildiği ve setlerin zarfların öğretime yönelik benzerlik ya da farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır.

3.3. Verilerin Toplanması

Çalışma, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarının zarfların öğretimi açısından incelenmesine yönelik nitel bir çalışma olduğundan verilerin toplanması sırasında nitel araştırma yöntemine uygun olarak doküman analizi benimsenmiştir. Doküman analizi “yazılı malzemenin toplanıp incelenmesidir” (Sönmez ve Alacapınar, 2013: 84). Doküman analizi yöntemi, araştırılacak konular ile ilgili bilgileri barındıran yazılı kaynakların analiz edilmesini kapsayan hâlihazırdaki belgeler ya da kayıtların, veri kaynağı olarak sistemli bir biçimde incelenmesidir. Doküman analizi yöntemi, çalışma hedefine yönelik verilere ulaşmada ve bu verilerden bulguların tespit edilmesinde kullanılan bir yöntemdir (Çepni, 2010). Nitel araştırmada kullanılan diğer yöntemlere benzer şekilde doküman analizi de anlamsal bir çıkarımda bulunmak, ilgili konuya yönelik bir anlayış oluşturmak için verilerin analiz edilip yorumlanmasını gerekli kılmaktadır (Corbin ve Strauss, 2008). Tarih araştırmacıları, dil bilim araştırmacıları ve arkeologların sıkça kullandığı veri toplama yöntemi olan doküman analizindeki amaç, elde edilmiş olan bulguları düzenleyip yorumlayarak uygun bir biçimde okuyucuya aktarmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Yapılan çalışmada, çalışmaya başlamadan önce tezin amacı ve sınırları belirlenmiş, sonrasında amaca uygun kaynaklar ilgili TÖMER kurumlarından temin edilmiştir. Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti, Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti ve Gazi Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi Öğretim

Seti kaynaklarına ulaşıldıktan sonra bu ders kitabı setleri zarfların öğretimi açısından değerlendirilmiştir. Zarfların öğretimi değerlendirilirken Ediskun'un zarf türleri tasnifi referans alınarak zarflar, zaman, durum, miktar, yer-yön, soru zarfları olarak ele alınmış ve incelemeler bu sınıflandırmaya göre yapılmıştır (Ediskun, 1999). Bu zarflardan miktar zarfını Ediskun nicelik zarfı olarak açıklamıştır. Ancak bu zarflar yaygın olarak miktar zarfları başlığı şeklinde ele alındığı için bu araştırmada bu zarflar miktar zarfları başlığıyla verilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada doküman incelemesi yöntemiyle ders kitapları incelenerek veriler toplanmış ve içerik analizi yöntemiyle veriler çözümlenmiştir.

İçerik analizi, yazılı, sözlü materyallerde bulunan mesajlardan anlamsal veya dilsel çıkarımların oluşturulduğu, verilerin, sözcüklerin sayıya dönüştürülerek yansız ve sistemli bir biçimde sınıflandırmaların yapıldığı analiz yöntemidir (Tavşancıl ve Aslan, 2001). “İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenlemek ve yorumlamaktır” (Baş ve Akturan, 2013: 259). İçerik analizi objekif ve sistematik olmalıdır. İçerik analizi yöntemi kullanılarak yapılan çalışmaların bilimsel olabilmesi için yapılan analiz sonucunda yapılan çıkarımların ve elde edilen bulguların genellenebilir bir nitelik taşıması gereklidir (Koçak ve Arun, 2006). Bu bağlamda çalışmada toplanan veriler üç aşamada analiz edilmiştir:

Birinci aşamada Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitap Seti, Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitap Seti ve Gazi Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi Kitap Seti'nde yer alan A1, A2, B1, B2, C1 düzeyi kitaplar tek tek ünite/temalara göre incelenmiş ve ele alınan konular ve öğretilen dil bilgisi konuları gözden geçirilmiştir. Daha sonra bu düzeylerde öğretilen zarflar ve türleri tespit edilmiştir, zarfların türleri tespit edilirken Ediskun'un zarf türleri tasnifi referans alınmıştır. (Fakat Ediskun'un nicelik zarfı olarak nitelendirdiği zarflar kaynaklarda yaygın olarak miktar zarfları olarak ele alındığından bu zarflar miktar zarfları olarak ele alınmıştır.) Zarfların öğretiminde kullanılan etkinlikler detaylı bir şekilde analiz edilmiş ve elde edilen sonuçlar tablolardan faydalanılarak aktarılmaya çalışılmıştır. Bu kitap

setleri analiz edilirken çalışmada doğrudan zarfların öğretiminin yapıldığı etkinliklere yer verilmekle beraber farklı dil bilgisi konuları öğretilirken de sarmal bağlamda yer alan veya oluşturulan zarflara da yer verilmiş ve zarfların öğretiminin nasıl yapıldığı tespit edilirken diğer tüm ilgili konular da detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

İkinci aşamada yapılan bu analizlerin sonucunda setlerde yer alan A1, A2, B1, B2, C1 düzeyleri bulundurdıkları zarflar ve türleri açısından karşılaştırılmış ve elde edilen sonuçlar ayrı bir başlık altında belirtilmiştir.

Üçüncü aşamada ise üç set zarfların öğretimi açısından birbiriyle karşılaştırılarak değerlendirilmiş ve elde edilen bulgular yorumlanarak aktarılmaya çalışılmıştır.

Çalışmada verilerin toplanması ve veri analizi sürecinde alan uzmanlarının görüşüne başvurulmuştur. Araştırmacı tarafından veriler analiz edildikten sonra yabancılara Türkçe öğretimi alanında çalışan uzmanlardan da fikir alınmıştır.

Çalışmanın iç geçerliğini (inandırıcılığını) sağlamak için ilgili alanyazın taranarak kuramsal çerçeve oluşturulmuştur. Veri analizi aşamasına gelindiğinde her bir temaya ait metin ve etkinlikler ayrıntılı bir şekilde analiz edilmiş ve elde edilen veriler tablolarla desteklenerek sunulmuştur.

Çalışmanın dış geçerliğini artırmak için, araştırmanın kuramsal alt yapısı, araştırma modeli, araştırmada kullanılan materyaller, veri toplama süreci ve verilerin analizi aşamaları gönüllü olarak araştırmaya katılmayı kabul eden yüksek lisans ve doktora eğitimini tamamlamış uzmanlara anlatılarak onların görüşlerine başvurulmuştur.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın bu bölümünde yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında A1, A2, B1, B2, C1 düzeylerinde zarf öğretiminin nasıl ele alındığı, düzeylere göre hangi zarf türlerinin öğretildiği ve Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında zarfların öğretiminin, konu ve yer aldığı düzey bakımından hangi benzerlik veya farklılıkları gösterdiği sorularına yönelik Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları, Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları, Gazi Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi Kitapları incelenmiş ve tespit edilen bulgular sunulmuştur.

4.1. Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları

Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan ve A1, A2, B1, B2, C1 düzeyinde oluşturulan her bir düzeyin de kendi içinde sekiz üniteden oluştuğu ders kitaplarıdır. Her düzeyde belli başlı dil bilgisi konuları ele alınmış ve üniteler etkinlik, okuma parçaları ve örneklerle desteklenmiştir.

4.1.1. Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarında Zarfların Öğretimi

Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı Seti'nde yer alan zarflar ve zarfların öğretimi düzey düzey ele alınmış ve aşağıda sunulmuştur.

4.1.1.1. Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları A1 Düzeyinde Zarfların Öğretimi

Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarında zarflar diğer dil bilgisi konuları gibi metin ve etkinlikler içerisinde verilmiştir. A1 düzeyi ders kitabında yer alan zarflar tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe A1 Düzeyi Ders Kitabında Yer Alan Zarflar

Zarf türü	Zarflar	T. f.	%
Durum zarfı	-	-	-
Zaman zarfı	-den önce (kahvaltıdan önce vb.)		
	-den sonra (diziden sonra vb.)		
	-den beri (eski zamandan beri vb.)		
	Saatler (saat sekizde vb.)		
	Önce		
	Sonra		
	Daha sonra		
	Hafta sonu		
	Erken		
	Öğleyin	21	80.8
	Akşam		
	Hemen		
	Geçen Cuma		
	Bugün		
	Dün		
	Erken		
	Geç		
	Sabah		
	Hala		
	İki ay önce		
	Pazar günü		
Yer-yön zarfları	-	-	-
Miktar zarfları	-den daha (... daha kısa vb.) En	2	7.7
Soru zarfları	Niçin? Nasıl? Ne Zaman?	3	11.5
Toplam		26	100

Tablo 2’de de görüldüğü üzere A1 düzeyi ders kitabında zaman zarflarına, *nasıl*, *niçin*, *ne zaman* gibi soru zarflarına ve *-den daha*, *en* gibi üstünlük ve en üstünlük bildiren miktar zarflarına yer verilmiştir. Bu düzeyde zarfların % 80.8 ini zaman zarfları, %7.7’sini miktar zarfları, % 11.5’ini ise soru zarfları oluşturmuştur. En fazla zaman zarfları yer almıştır.

Zaman zarfları “Saat Kaçta?” bölümü altında saat ve zaman dilimleri kullanılarak açıklanmaya çalışılmıştır. Zaman ifade eden kavramlar saatler üzerinde zaman vurgusu yapılarak etkinliklere yansıtılmıştır. Zaman zarfları farklı etkinliklerle öğretilmiştir. Bu etkinliklerden ilki “İnceleyelim, okuyalım” başlıklı etkinliktir. Bu etkinlikte saat

görselleri verilmiş ve bu görseller üzerinden saat kavramlarının incelenerek öğretilmesi esas alınmıştır. Zaman zarflarıyla ilgili ikinci etkinlik “Eşleştirelim” başlığıyla verilmiş ve verilen saat görselleriyle zaman ifadelerinin doğru bir şekilde eşleştirilmesi istenmiştir. Zaman zarflarıyla ilgili üçüncü etkinlik “Okuyalım, çizelim” başlığı altında ‘Biletin Var mı?’ adlı karşılıklı diyaloglardan oluşan bir metinden oluşmaktadır. Bu etkinlik diyalogda geçen zaman ifadelerinin metnin yan tarafında bulunan saat görsellerinin içine akrep ve yelkovan çizilerek gösterilmesine dayalı bir etkinliktir. Son olarak dördüncü etkinlikte ise “Okuyalım, cevaplayalım” başlığı altında içerisinde çokça zaman ifadesinin olduğu ‘Murat Dün Neler Yaptı?’ adlı bir kurmaca metin verilmiştir. Metnin kahramanı olan Murat’ın bir gün içerisinde hangi zaman aralığında ne yaptığını içeren okuma-anlamaya yönelik olan bu metin Murat’ın yaptığı farklı eylemlere yönelik görsellerle de zenginleştirilmiştir. Metinde Murat’ın hangi zaman aralığında neler yaptığını vurgulayan soru ifadelerine yer verilerek bu sorulara cevap istenmiştir.

“Murat saat altıda uyandı. Kahvaltı etmedi. Saat altı buçukta spor salonuna gitti. Orada egzersiz yaptı, bisiklete bindi ama yüzmedi. Bir saat sonra eve döndü...”

– Murat saat kaçta uyandı?

– Murat saat altıda uyandı” (YİYİTDK, 2019: 58).

Soru zarfları, A1 düzeyi ders kitabının 133. sayfasında 10. etkinlikte yer almıştır. “Seçelim, tamamlayalım” başlığı altında cümlede boş bırakılan yerlere uygun soru sözcüklerinin getirilmesi istenerek *nasıl, niçin, ne zaman* soru zarflarının öğretilmesine yer verilmiştir.

“ 1.Kenyalı atlet koştu? (nasıl)

2.Kardeşin geldi? (ne zaman)

3.Dün Sınava gelmedin? (niçin) (YİYİTDK, 2019:133).

Miktar zarflarından üstünlük derecesi gösteren –*den daha* bir özelliğin iki ayrı varlıktan ikincisinde ilkinden daha üstün olduğunu ifade eden zarftır (Ediskun, 1999). Bu zarf ders kitabının 141, 143, 144. sayfalarındaki etkinliklerde yer almıştır. Sayfa 143’teki 7. etkinlikte “Dolduralım” başlığı altında yer alan –*den daha* zarfı fiyatları belirtilen ve görselleri bulunan nesneler arasında fiyat karşılaştırması yapılarak verilmiştir. Bu zarflar kitapta sıfatlarda derecelendirme işleviyle yer almıştır. “ Bardak,

gözlükten daha ucuz. Gözlük, kaleminden daha pahalı” (YİYİTDK, 2019: 141). Sayfa 143’teki etkinlikte ise ‘Asuman, Murat, Meryem, Taner’ adlı kişilerin boy, yaş ve kilosu belirtilerek bu dört kişinin boy, kilo ve yaşına göre karşılaştırma yapılmıştır. “Asuman, Murat’tan daha kısa. Murat, Asuman’dan daha kilolu. Asuman, Meryem’den daha yaşlı” (YİYİTDK, 2019: 143). Miktar (ölçü) zarflarından üstünlük derecesi gösteren “en” sözcüğü sıfat ve zarflara en üstünlük anlamı katar (Aksan, 1983). Bu zarf Yedi İklim yabancılar için Türkçe ders kitabının 146. sayfasındaki 5. ve 6. etkinliklerde yer almıştır. Bu etkinliklerden önce *en* sözcüğünün karşılaştırma anlamı verdiğine dikkat çekilerek farklı örnek cümleler verilmiştir. Daha sonra 5. etkinlikte “Eşleştirelim” başlığı altında farklı hayvan görselleri verilerek bu hayvanların en üstün özelliklerine göre uygun cümlelerle eşleştirilmesi istenmiştir. “Dünyanın en uzun hayvanı benim.” cümlesinin zürafa görseliyle eşleştirilmesi gibi. 6. etkinlik ise “Tamamlayalım” başlığı altında verilmiş, yarım bırakılan cümlelerin *en* vurgusu yapılarak özelliklerine göre tamamlanması istenmiştir. “Türkiye’nin en kalabalık şehri İstanbul’dur. Dünya’nın en kalabalık ülkesi Çin’dir” (YİYİTDK, 2019: 146). Yedi İklim yabancılar için Türkçe A1 düzeyi ders kitabına bakıldığında üstünlük anlamı veren *-den daha* ve en üstünlük anlamı veren *en* ifadesinin sıfatları derecelendirerek ve sıfatlarda karşılaştırma yaparak verildiği görülmektedir.

Yedi İklim yabancılar için Türkçe ders kitabının A1 düzeyinde zaman zarfları, miktar zarfları ve soru zarflarının öğretilmesine yönelik etkinliklere yer verilmişken durum ve yer-yön zarflarının öğretilmesine yer verilmemiştir. Bunun yanı sıra bu düzeyde ele alınan bazı dil bilgisi konuları öğretilirken de zarflar oluşturulmuş veya zarflara yer verilmiş ve sarmal bağlamda zarflara değinilmiştir. Aşağıda bazı dil bilgisi konularıyla birlikte yer alan zarflar açıklanmaya çalışılmıştır:

-Şimdiki zaman konusu öğretilirken içinde bulunulan anı anlatan zaman zarflarına yer verilmiştir. Sayfa 48’de “Tamamlayalım” başlığı altında yer alan etkinlikte bir günlük planın anlatıldığı bir metin verilerek metinde boş bırakılan yerlere uygun zaman zarfları getirilerek şimdiki zamana uygun bir şekilde tamamlanması istenmiştir.

“Sabah erken uyanıyorum.

Zaman zarfı

Kahvaltıdan sonra okula gidiyorum

Zaman zarfı

Önce üstümü değiştiriyorum” (YİYİTDK, 2019: 48).

Zaman zarfı

-“-den önce/-den sonra” yapısıyla zaman zarfları oluşturulmuştur. Öncelik sonralık ilişkisinin öğretilmeye çalışıldığı bu yapı sayfa 59’daki “Okuyalım, inceleyelim” ve “Cümleleri tekrar yazalım” etkinlikleriyle yer almıştır. İlk etkinlikle bu yapının yer aldığı metnin incelenmesi istenmiş, ikinci etkinlikte de verilen cümlelerin bu yapıyla tekrar yazılması istenmiştir.

“Kahvaltıdan sonra dişlerimi fırçaladım.

Zaman zarfı

Eve gitmeden önce spor yaptım.

Zaman zarfı

Bankadan sonra işe geçtim” (YİYİTDK, 2019:59).

Zaman zarfı

-Gelecek zaman konusu öğretilirken geleceği ifade eden zaman zarflarına yer verilmiştir. Sayfa 89’da “Okuyalım, cevaplayalım” etkinliğiyle haftalık planların yer aldığı bir metne yer verilmiş, daha sonra bu metne yönelik gelecek zaman ifade eden soruların cevapları istenmiştir.

“1. Derya ile Deniz kütüphaneye ne zaman gidecekler?

Onlar, öğleden sonra kütüphaneye gidecekler.

Zaman zarfı

2. Hafta sonu onlara kimler gelecek?

Zaman zarfı

Hafta sonu onlara dayısı, yengesi ve yeğeni gelecek” (YİYİTDK, 2019: 89).

Zaman zarfı

Sayfa 93’te yer alan “Okuyalım” etkinliğiyle bir günlük planın yapıldığı bir metne yer verilmiş ve zaman zarfları kullanılmıştır.

“Sabah 06.00’da kalkacağım.

Zaman zarfı

Saat 07.00’de kahvaltı edeceğim” (YİYİTDK, 2019: 93).

Zaman zarfı

-“-den beri/-dir” yapısı öğretilirken süreç ifade eden zaman zarfları oluşturulmuştur. Sayfa 150’de “İnceleyelim, konuşalım” etkinliğiyle bu yapının kullanıldığı bir metne yer verilmiştir. Sayfa 151’de “Dinleyelim, tamamlayalım, işaretleyelim” etkinliğiyle bu yapıların kullanıldığı dinleme metninde yarım bırakılarak tamamlanması istenen bir diyaloga yer verilmiştir. Yine aynı sayfada “İnceleyelim” başlığı altında bu yapının kullanıldığı karşılıklı konuşmaya dayanan kısa bir sohbete yer verilmiştir. Sayfa 152’de ise süreç ifade eden cümlelerin bu yapılar kullanılarak yeniden oluşturulması istenen “Yazalım” adlı etkinliğe yer verilmiştir.

“Aslı’nın düşününden beri görüşmedik” (YİYİTDK, 2019: 150).

Zaman zarfı

“Yağmur Pazar günü başladı ve hâlâ devam ediyor” (YİYİTDK, 2019: 151).

Zaman zarfı

Zaman zarfı

“Kız konuşmaya yarım saat önce başladı ve hâlâ konuşuyor. Kız yarım saatten beri

Zaman zarfı

Zaman zarfı

Zaman zarfı

telefonla konuşuyor” (YİYİTDK, 2019:152).

Yedi İklim yabancılar için Türkçe A1 düzeyi ders kitabında zaman zarfları, soru zarfları ve miktar zarfları içerisinde değerlendirilen üstünlük ve en üstünlük zarfları yer almıştır. Zaman zarfları saat ve zaman dilimleriyle anlatılırken, miktar zarfları sıfatlar derecelendirilerek ele alınmıştır. Soru zarflarından ise “nasıl, niçin, ne zaman” zarflarına yer verilmiştir. Doğrudan metin veya etkinlikler içerisinde ele alınan bu zarfların yanı sıra diğer dil bilgisi konuları (Şimdiki zaman, -den önce/-den sonra, gelecek zaman, -den beri/-dir) sarmalında da zaman zarfları oluşturulmuş veya yer almıştır.

A1 düzeyinde zarfların öğretimine yönelik verilen etkinlikler incelendiğinde ise “İnceleyelim-okuyalım, Okuyalım-çizelim, Okuyalım-cevaplayalım, Okuyalım-inceleylelim, Eşleştirelim” gibi okuma becerisi etkinliklerine; “Seçelim-tamamlayalım, Dolduralım, Tamamlayalım, Cümleleri tekrar yazalım, Eşleştirelim” gibi soru cevap, boşluk doldurma, cümle tamamlama, cümleleri yeniden yazma, eşleştirme gibi

tekniklerden oluşan yazma becerisi etkinliklerine; “İnceleyelim-Konuşalım” adlı konuşma becerisi etkinliğine; “Dinleyelim-tamamlayalım-işaretleyelim” adlı dinleme becerisi etkinliğine yer verilmiştir. Etkinlikler incelendiğinde daha çok okuma ve yazma becerilerini geliştirici etkinliklere yer verildiği görülmüştür.

4.1.1.2. Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları A2 Düzeyinde Zarfların Öğretimi

Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı Seti’nin A2 düzeyinde durum zarfları ve soru zarflarının öğretime yer verilmişken zaman, yer-yön, miktar zarflarının öğretime yer verilmemiştir. Ancak bu düzeyde ele alınan bazı dil bilgisi konuları öğretilirken de zarflar oluşturulmuş veya yer almış ve sarmal bağlamda zarflara değinilmiştir. Sarmal bağlamda yer alan zarf türleri ise zaman zarfları ve durum zarflarıdır. Tablo 3’te bu düzeyde tespit edilen zarflar belirtilmiştir.

Tablo 3. Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe A2 Düzeyi Ders Kitabında Yer Alan Zarflar

Zarf türü	Zarflar	T. f	%
Durum zarfı	-ce (sessizce vb.) -gibi (karınca gibi vb.) -ıp (dilimleyip vb.) -madan (firçalamadan vb.) -arak (sorarak vb.) Belki	6	33
Zaman zarfı	-den önce (gitmeden önce vb.) -den sonra (yemekten sonra vb.) -meden (pikniğe gitmeden vb.) Ara sıra Hiçbir zaman Hiç Bazen Çoğu zaman Genellikle	9	50
Yer-yön zarfları	-	-	-
Miktar zarfları	-	-	-
Soru zarfları	Niçin? Nereye? Ne?	3	17
Toplam		18	100

Tablo 3’de de görüldüğü gibi Yedi İklim yabancılar için Türkçe ders kitabı setinin A2 düzeyinde durum bildiren zarflardan olasılık zarfı ve soru zarflarının öğretime yer

verilmişken zaman, yer-yön, miktar zarflarının öğretimine yer verilmemiştir. Ancak sarmal bağlamda durum ve zaman zarfları da etkinliklerde yer almıştır. Tablo 4 incelendiğinde zarfların % 33'ünü durum zarfları, % 50'sini zaman zarfları, % 17'sini ise soru zarfları oluşturmuştur.

Bu zarflardan soru zarfları, Yedi İklim yabancılar için Türkçe A2 ders kitabının 34. ve 35. sayfasında yer almıştır. Sayfa 34'te "Cevaplayalım yazalım" adlı 7. etkinlikte "nereye, ne" soru zarflarının öğretimi yapılmıştır. Etkinlikte bu soru zarflarının yer aldığı soru cümlelerine cevap yazılması istenmiştir. Sayfa 35'te 8. etkinlikte ise "niçin" soru zarfı yer almıştır. "Okuyalım, tamamlayalım" başlığı altında "niçin" soru zarfıyla soru cümleleri oluşturularak bu soru zarfının öğretimi yapılmıştır.

"1. Ayşe nereye gidiyor?

.....

2. Doktor ne yapıyor?

....." (YİYİTDK, 2019: 34).

"1. Gül niçin gözlükçüye gidiyor?

Gözlük almak için gözlükçüye gidiyor" (YİYİTDK, 2019: 35).

Olasılık bildiren zarflar için dilciler, bu zarfların eylemdeki oluş ve kılışa olasılık, merak, şüphe veya şaşmaya bağlayan anlamlar kattığını belirtmişlerdir (Aksan, 1983:111; Korkmaz, 2019: 471). Bu düzeyde olasılık zarflarından "belki" nin öğretimi yapılmıştır. Yedi İklim yabancılar için Türkçe A2 ders kitabının 61. sayfasında "Tamamlayalım" başlığı altındaki etkinlikte cevabı belki ile başlayan soru cümlelerinden oluşan bir diyaloga yer verilmiştir.

"-Hafta sonu sinemaya gelir misin?

-Belki gelirim" (YİYİTDK, 2019: 61).

Yedi İklim yabancılar için Türkçe ders kitabı setinin A2 düzeyinde diğer dil bilgisi konuları sarmalında yer alan veya oluşturulan zaman ve durum zarfları aşağıda ele alınmıştır:

-“-den önce, -den sonra, -madan önce, -dıktan sonra” yapılarıyla zaman zarfları oluşturulmuştur. Sayfa 10'da "Okuyalım, yerleştirelim" başlıklı etkinlikte bu yapıların uygun boşluklara yerleştirilmesi istenirken sayfa 11' de yer alan "Cevaplayalım"

etkinliğiyle soruların cevaplanması istenmiştir. Yine sayfa 11’de yer alan “ İnceleyelim” adlı etkinlikte bu yapıların kullanıldığı örnek cümlelerin incelenmesi istenmiştir. Sayfa 12’de yer alan “Tamamlayalım” etkinliğiyle örnek cümleler verilerek boş bırakılan kısımların bu yapılarla tamamlanması istenmiştir.

“Kahvaltıdan önce elini, yüzünü yıkadı.

Zaman zarfı

Kahvaltıdan sonra dişlerini fırçaladı”(YİYİTDK, 2019: 10).

Zaman zarfı

Alışveriş yapmadan önce bankaya gittim

Zaman zarfı

Kahvaltı etmeden önce ellerimi yıkadım”(YİYİTDK, 2019: 11).

Zaman zarfı

- Geniş zaman konusu öğretilirken geniş zamanı ifade eden zaman zarflarına yer verilmiştir. Sayfa 52’de yer alan “İnceleyelim, konuşalım” başlıklı etkinlikte *her zaman, hep, bazen, ara sıra, genellikle, çoğu zaman, hiçbir zaman* gibi zaman zarflarının yer aldığı cümlelerin incelenmesi istenmiştir. Sayfa 53’te yer alan “Seçelim, tamamlayalım” başlıklı etkinlikte boş bırakılan yerlere uygun olan zaman zarflarının seçilip yerleştirilerek tamamlanması istenmiştir.

“Ben her zaman okula bisikletle giderim” (YİYİTDK, 2019: 52).

Zaman zarfı

“Ayşe hiçbir zaman yalan söylemez” (YİYİTDK, 2019: 53).

Zaman zarfı

-Gibi, kadar konusu öğretilirken benzerlik ifade eden durum zarfları oluşmuştur.

“Sabahtan akşama kadar karınca gibi çalışıyor.

Durum z.

Adam, hasta gibi görünüyor.

Durum z.

Lamba güneş gibi parlıyor” (YİYİTDK, 2019: 36).

Durum z.

-“-ca/-ce” eki öğretilirken durum zarfları oluşmuştur. Sayfa 58’de yer alan “İnceleyelim” ve “Eşleştirelim” başlıklı etkinliklerde –ca/-ce ekiyle durum zarfları oluşturulmuştur.

Öğretmenimizi sessizce dinleriz.

Durum z.

Bana düşmanca davranma” (YİYİTDK, 2019: 58).

Durum z.

-“-ıp, -ip, -madan, -meden, -arak, -erek, -a.....a” konusu öğretilirken durum zarfları oluşturulmuştur. Sayfa 94 ve 96’daki “İnceleyelim” etkinliğinde bu yapıların kullanıldığı cümlelerin incelenmesi istenmiştir. Sayfa 95’te “Yeniden yazalım” etkinliğiyle verilen cümlelerin bu yapılarla tekrar yazılması istenmiştir. Sayfa 96’da “İnceleyelim, tamamlayalım” etkinliğiyle verilen cümlelerin bu yapılar kullanılarak tekrar yazılması istenmiştir. Bu yapılarla eylemin niteliğini ve nasıl yapıldığını anlatan durum zarfları oluşturulmuştur.

“Elmayı soyup yedim.

Durum zarfı

Dişlerimi fırçalamadan yattım” ” (YİYİTDK, 2019: 95).

Durum zarfı

“Cemil çay içerek gazete okuyor.

Durum zarfı

Adresi polise sorarak evi buldu” (YİYİTDK, 2019: 96).

Durum zarfı

“Türkiye’yi geze geze tanıdım.

Durum zarfı

Kanguru zıplaya zıplaya gidiyor” (YİYİTDK, 2019: 103).

Durum zarfı

Yedi İklim yabancılar için Türkçe A2 düzeyi ders kitabında soru zarfları ve durum

zarfları alt başlığında değerlendirilen olasılık zarflarının öğretimine yer verilmiştir. Diğer zarfların öğretimine yönelik doğrudan bir etkinlik yer almamıştır ancak farklı dil bilgisi konuları sarmalında durum ve zaman zarfları oluşturulmuştur veya yer almıştır. Zaman zarfları “-den önce/-den sonra/-madan önce/-diktan sonra, geniş zaman” konuları sarmalında yer almışken durum zarfları ise “gibi/kadar, -ca/-ce, -ıp/-ip/-madan/-arak/-erek/-a...a” konuları sarmalında yer almıştır.

A2 düzeyi ders kitabında yer alan etkinlikler incelendiğinde “Cevaplayalım, İnceleyelim” gibi okuma becerisi etkinliklerine; “Okuyalım-tamamlayalım, Okuyalım-yerleştirelim” okuma becerisi etkinliklerine; “Tamamlayalım, Seçelim-tamamlayalım, Yeniden yazalım, İnceleyelim-tamamlayalım” gibi boşluk doldurma, cümle tamamlama, cümleleri yeniden yazma, cümle oluşturma gibi tekniklerin kullanıldığı yazma becerisi etkinliklerine ve “İnceleyelim-konuşalım” adlı konuşma becerisi etkinliklerine yer verildiği görülmektedir. Tüm bunlar gözden geçirildiğinde bu düzeydeki etkinliklerin genellikle okuma ve yazma becerisini geliştirmeye dönük olduğu, bir etkinlikle birden fazla becerinin geliştirilmek istendiği söylenebilir.

4.1.1.3. Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları B1 Düzeyinde Zarfların Öğretimi

Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı Seti’nin B1 düzeyinde durum, yer-yön, zaman zarfları, miktar zarfları ve soru zarflarını doğrudan öğreten etkinliklere yer verilmemiştir. Ancak diğer dil bilgisi konularının öğretiminde zarflar oluşturulmuş veya zarflara yer verilmiş ve sarmal bağlamda zarflara değinilmiştir. Tablo 4’te bu zarflara yer verilmiştir.

Tablo 4. Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe B1 Düzeyi Ders Kitabında Yer Alan Zarflar

Zarf türü	Zarflar	T. f	%
Durum zarfı	-	-	-
Zaman zarfı	-ken (çocukken vb.) -den beri (... başladığımdan beri vb.) -alı/eli (... buradan gideli vb.) -dığı zaman (utandığım zaman vb.) Eskiden	5	100
Yer-yön zarfları	-	-	-
Miktar zarfları	-	-	-
Soru zarfları	-	-	-
Toplam		5	100

Tablo 4 incelendiğinde bu düzeyde zarfların % 100’ünü zaman zarflarının oluşturduğu görülmektedir. Zaman zarfları dışında diğer zarf türlerine yer verilmemiştir. Zaman zarflarının hangi dil bilgisi konuları sarmalında yer aldığı da aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır:

-Zarf fiil -(y)ken konusu öğretilirken zaman belirteçleri oluşturulmuştur. Sayfa 11’de “İnceleyelim” adlı etkinlikle *-ken* yapısının kullanıldığı cümlelere dikkat çekilmek istenmiştir. “Tamamlayalım” adlı etkinlikte ise cümlede boş bırakılan yerlere bu yapının getirilmesi istenmiştir. Bu etkinliklerde *-ken* eklendiği sözcüğe zaman anlamı katarak zaman zarflarının oluşmasını sağlamıştır. Bu yapının öğretilmesi için “Yeniden yazalım, Tamamlayalım, Yazalım, İnceleyelim tamamlayalım” gibi çeşitli etkinliklere yer verilmiştir.

“Çocukken saçlarım uzundu

Zaman zarfı

Bu fotoğrafı İstanbul’dayken çektim” (YİYİTDK, 2019:11).

Zaman zarfı

-Şimdiki zamanın hikâyesi konusu öğretilirken zaman zarflarına yer verilmiştir. Sayfa 18’de “Cümleleri inceleyelim, farkları söyleyelim” adlı etkinlikte şimdiki zamanın hikâyesine göre çekimlenmiş ve çekimlenmemiş cümlelere yer verilerek aradaki farkın söylenmesi istenmiştir. Şimdiki zamanın hikâyesine göre çekimlenen cümlelerde zaman zarflarına yer verilmiştir. “Tamamlayalım” adlı etkinlikte ise verilen

cümlelerin şimdiki zamanın hikâyesine göre tamamlanması istenmiştir. Bu etkinlikte de zaman zarfları yer almıştır.

“Cocuğum küçükken çok yaramazlık yapıyordu.

Zaman zarfı

Üniversiteden arkadaşlarla eskiden sık sık buluşurduk” (YİYİTDK, 2019:18).

Zaman zarfı

-“-dan beri/-dığından beri/-alı” konusu öğretilirken süreç ifade eden zaman zarfları oluşturulmuştur. Sayfa 71 ve 72’de yer alan “Okuyalım-inceleyelim, Eşleştirelim-cevaplayalım, Soruları yazalım - cevapları tamamlayalım, Okuyalım - cevaplayalım, Tamamlayalım” adlı etkinliklerle bu yapıların öğretimi yapılmıştır ve bu yapılarla zaman zarfları oluşturulmuştur.

“Saat on ikiden beri seni burada bekliyorum.

Zaman zarfı

İlkokula başladığımdan beri kitap okuyorum” (YİYİTDK, 2019:71).

Zaman zarfı

“Sen buradan gideli hiçbir şeyin tadı yok” (YİYİTDK, 2019:72).

Zaman zarfı

-“-dığında, -dığı zaman” yapıları öğretilirken zaman zarfları oluşturulmuştur. Sayfa 145’te”İnceleyelim” adlı etkinlikte bu yapının kullanıldığı cümlelere yer verilmiş ve bu cümlelerin incelenmesi istenmiştir. “Eşleştirelim, yazalım” etkinliğiyle de eşleştirilen ifadelerin cümle halinde yazılması istenmiştir. Tüm bu etkinliklerde bu yapılarla oluşturulan zaman zarflarına yer verilmiştir.

“Bahar geldiğinde her yer yemyeşil olur.

Zaman zarfı

Ben ilkokula başladığım zaman kardeşim iki yaşındaydı” (YİYİTDK, 2019:145).

Zaman zarfı

Yedi İklim yabancılar için Türkçe B1 düzeyi ders kitabında durum, zaman, yer-yön, miktar ve soru zarflarını doğrudan ele alan metin veya etkinliklere yer verilme de diğer dil bilgisi konuları sarmalında (Zarf fiil:-ken, şimdiki zamanın hikâyesi, -den

beri/-dığından beri/-alı/-dığında/-dığı zaman) zaman zarfları oluşturulmuştur veya yer almıştır.

B1 düzeyinde yer alan etkinlikler incelendiğinde “İnceleyelim, Okuyalım-İnceleyelim” gibi okuma becerisi etkinliklerine, “Tamamlayalım, Eşleştirelim-cevaplayalım, Tamamlayalım-yazalım, Yeniden yazalım, İnceleyelim-tamamlayalım, Soruları yazalım, Cevapları tamamlayalım, Eşleştirelim-yazalım” gibi yazma becerisi etkinliklerine, “Cümleleri İnceleyelim-farkları söyleyelim” adlı konuşma becerisi etkinliklerine yer verilmiştir. Etkinlikler incelendiğinde okuma ve yazma becerisi etkinliklerinin ağırlıklı olduğu bu etkinliklerde de soru-cevap, boşluk doldurma, cümle tamamlama, cümleleri yeniden yazma gibi tekniklere yer verilmiştir.

4.1.1.4. Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları B2 Düzeyinde Zarfların Öğretimi

Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı Seti’nin B2 düzeyinde durum, yer-yön, zaman zarfları, miktar zarfları ve soru zarflarını doğrudan öğreten etkinliklere yer verilmemiştir. Ancak diğer dil bilgisi konularının öğretiminde zarflar oluşturulmuş veya zarflara yer verilmiş ve sarmal bağlamda zarflara değinilmiştir. Bu zarflar tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5. Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe B2 Düzeyi Ders Kitabında Yer Alan Zarflar

Zarf türü	Zarflar	T. f	%
Durum zarfı	-meksizin (dinlenmeksizin vb.)	1	7
Zaman zarfı	-a kadar (uyanana kadar vb.)	13	93
	-dığı zaman (... kucaklaştığı zaman vb.)		
	-acağı zaman (yapacağınız zaman vb.)		
	-dığında (okul açıldığında vb.)		
	-boyunca/süresince (gezi boyunca/tedavi süresince vb.)		
	-dığı sürece (... okuduğum sürece vb.)		
	-ınca/ince (okuldan dönünce vb.)		
	-ar...maz (... girer girmez vb.)		
	Hafta sonları		
	Her akşam		
Yer-yön zarfları	Her sabah	-	-
	Her gün		
	Önümüzdeki ay		
Miktar zarfları		-	-
Soru zarfları		-	-
Toplam		14	100

Tablo 5 incelendiğinde zarfların % 7'sini durum zarfları, % 93'ünü ise zaman zarfları oluşturmuştur. Sarmal bağlamda yer alan bu zarflar dışında diğer zarf türlerinin öğretimine yer verilmemiştir. Durum ve zaman zarflarının hangi dil bilgisi konuları sarmalında yer aldığı aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır:

-Zarf fiil ekleri: -ana kadar, -ıncaya kadar konusu öğretilirken zaman zarfları oluşturulmuştur. Sayfa 21'de "Okuyalım" adlı etkinlikte bu yapılarla kurulan cümlelere yer verilmiştir. "Tamamlayalım" adlı etkinlikte cümlelerin bu yapılar kullanılarak tamamlanması istenmiştir. Bu yapılarla zaman zarfları oluşturulmuştur.

"Doktor, hastası uyuyuncaya kadar başucunda bekledi.

Zaman zarfı

Sınava girene kadar heyecanlanmamıştı" (YİYİTDK, 2019:21).

Zaman zarfı

-Zarf fiil ekleri: -dığı sırada, -dığında, -dığı zaman, -acağı zaman, -acağı sırada konusu öğretilirken zaman anlamı taşıyan zarflar oluşturulmuştur. Sayfa 45'te "Okuyalım, inceleyelim" adlı etkinlikte bu yapıların kullanıldığı cümlelerin incelenmesi istenmiştir. Sayfa 46'da "Örnekteki gibi yeniden yazalım" adlı etkinlikte verilen cümlelerin bu yapılar kullanılarak yeniden oluşturulması istenmiştir. "Tamamlayalım" adlı etkinlikte ise cümlede boş bırakılan yerlerin bu yapılarla tamamlanması istenmiştir. Bu yapılarla zaman zarfları oluşturulmuştur.

"Meroz, şehre geldiğinde güneş batmamıştı.

Zaman zarfı

Maria okul açıldığında ülkesindeydi.

Zaman zarfı

Telefon çaldığı zaman internet kesiliyor" (YİYİTDK, 2019:45-46).

Zaman zarfı

-Tüm zamanların rivayetleri konusu öğretilirken zaman zarflarına yer verilmiştir. Sayfa 51'de "İnceleyelim, tamamlayalım" adlı etkinlikte cümlelerin tamamlanması istenmiştir.

"Önümüzdeki ay ülkesine dönecekmış.

Zaman zarfı

Her gün yirmi bardak çay içermiş” (YİYİTDK, 2019:51).

Zaman zarfı

-“-dığı zaman, -dığı sürece, -dıkça, -boyunca, -süresince” konusu öğretilirken zaman zarfları oluşturulmuştur. Sayfa 85’te “İnceleyelim, tamamlayalım” adlı etkinlikte verilen cümlelerin bu yapılarla tamamlanması istenmiştir.

“Tatil boyunca geç kalkacağım.

Zaman zarfı

Tatil süresince telefonumu kapatacağım” (YİYİTDK, 2019:85).

Zaman zarfı

-“-ınca,-ar...maz, -acağı sırada” yapısı öğretilirken zaman zarfları oluşturulmuştur. Sayfa 93’te “İnceleyelim, tamamlayalım” adlı etkinlikte bu yapılarla kurulmuş örnek cümleler incelenerek geriye kalan cümlelerin de bu şekilde tamamlanması istenmiştir.

“Okuldan dönünce ödevini yapar.

Zaman zarfı

Okuldan döner dönmez ödevini yapar.

Zaman zarfı

Tam uykuya dalacağı sırada telefon çaldı” (YİYİTDK, 2019:93).

Zaman zarfı

- Zarf fiil eki: maksızın konusu öğretilirken durum zarfları oluşturulmuştur. Sayfa 27’de “İnceleyelim, tamamlayalım” adlı etkinlikte bu yapılarla kurulmuş örnek cümleler incelenerek geriye kalan cümlelerin de bu şekilde tamamlanması istenmiştir.

“Bir müddet konusmaksızın öyle bekledi.

Durum zarfı

Beklentiye girmeksizin yaşlı adama yardım etti” (YİYİTDK, 2019: 27).

Durum zarfı

Yedi İklim yabancılar için Türkçe B2 düzeyi ders kitabında durum, zaman, yer-yön, miktar ve soru zarflarını doğrudan ele alan metin veya etkinliklere yer verilmemiştir. Ancak diğer dil bilgisi konuları sarmalında zaman zarfları ve durum zarfları oluşturulmuş veya yer almıştır. Zaman zarfları “Zarf fiil ekleri: -dığı sırada/-diğında/-dığı zaman/-acağı zaman/-acağı sırada/-ana kadar/-ıncaya kadar, tüm zamanların rivayetleri, -dığı zaman/-dığı sürece/-dıkça/-boyunca/-süresince” konuları sarmalında yer almışken durum zarfları “Zarf fiil eki: -maksızın” konusu sarmalında yer almıştır.

Bu düzeyde yer alan etkinlikler incelendiğinde “Okuyalım, Okuyalım-inceleyelim” gibi okuma becerisi etkinliklerine, “Tamamlayalım, Örnekteki gibi yeniden yazalım, İnceleyelim-tamamlayalım” gibi boşluk doldurma, cümle oluşturma, cümleleri yeniden yazma tekniklerinin kullanıldığı yazma becerisi etkinliklerine yer verilmiştir.

4.1.2. Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarının Zarfların Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi

Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitap Seti’nde A1 düzeyinde soru, zaman, miktar (üstünlük, en üstünlük) zarflarına; A2 düzeyinde soru zarfları, olasılık zarflarına yer verilirken B1, B2 düzeylerinde doğrudan zarfları ele alan metin veya etkinliklere yer verilmediği görülmektedir. C1 düzeyi ders kitabında ise zarfların öğretimine yönelik herhangi bir etkinlik yer almadığı tespit edilmiştir. Bu kitaplarda yer-yön zarflarına hiç yer verilmemiştir. Yer-yön bildiren ifadeler yönelme durum ekleriyle beraber veya isim tamlaması kurularak metin veya etkinliklerde yer almıştır. “Köpek masanın sağında, geriye gidiniz” (YİYİTDK A1, 2019: 84). Durum zarfları ise çoğunlukla zarf fiil eklerinin meydana getirdiği biçimde sarmal bağlamda yer almıştır. Zarfların doğrudan etkinlikler ve metinler aracılığıyla ele alındığı en fazla düzey A1 düzeyidir. Hem doğrudan hem de sarmal biçimde ele alınan zarf ise zaman zarflarıdır.

Bu kitap setinde zarfların öğretimi yapılırken “İnceleyelim-okuyalım, Okuyalım-çizelim, Okuyalım-cevaplayalım, Okuyalım-inceleyelim, Eşleştirelim, Cevaplayalım, İnceleyelim, ” gibi okuma becerisi etkinliklerine; “Seçelim-tamamlayalım, Dolduralım, Tamamlayalım, Cümleleri tekrar yazalım, Eşleştirelim, Tamamlayalım, Örnekteki gibi yeniden yazalım, İnceleyelim-tamamlayalım, Tamamlayalım, Seçelim-tamamlayalım, Yeniden yazalım, İnceleyelim-tamamlayalım, Tamamlayalım, Eşleştirelim-

cevaplayalım, Tamamlayalım-yazalım, Yeniden yazalım, İnceleyelim-tamamlayalım, Soruları yazalım, Cevapları tamamlayalım, Eşleştirelim-yazalım” gibi soru cevap, boşluk doldurma, cümle tamamlama, cümleleri yeniden yazma, soru oluşturma gibi tekniklerden oluşan yazma becerisi etkinliklerine; “İnceleyelim-konuşalım” gibi konuşma becerisi etkinliklerine; “Dinleyelim-tamamlayalım-işaretleyelim” gibi dinleme becerisi etkinliklerine yer verilmiştir. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda etkinliklerden okuma ve yazma becerisi etkinliklerinin ağırlıkta olduğu ancak diğer becerilere dönük etkinliklerin de yer aldığı ve metin temelli bir yaklaşım benimsenerek zarfların işlevsel olarak kullanımının sağlanmaya çalışıldığı söylenebilir.

Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarında dil bilgisi konuları birbirinin devamı niteliğinde olan metin ve etkinlikler içinde verilmiştir. Doğrudan bir dil bilgisi öğretimi yapmak ve dil bilgisini kurallar yığına dönüştürerek öğretmek yerine dil bilgisi konularının işlevi ve kullanım yerleri dikkate alınarak bu konular cümleler ve metinler içerisinde sezdirilerek ele alınmıştır. Dil bilgisi konuları kolaydan zora, basitten karmaşığa doğru tüm düzeylerdeki metin ve etkinlikler içerisinde yerini almış ve günlük hayattaki kullanımları göz önünde bulundurularak verilmiştir. Tüm dil bilgisi konuları gibi zarfların öğretimi de bu anlayışla yapılmıştır.

4.2. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitap Seti Ankara Üniversitesi TÖMER tarafından hazırlanmıştır. Yeni Hitit 1-2-3 şeklinde hazırlanan bu ders kitaplarından Yeni Hitit 1 kitabı A1-A2 düzeyini, Yeni Hitit 2 kitabı B1 düzeyini, Yeni Hitit 3 kitabı B2-C1 düzeyini kapsamaktadır. Her bir düzey 12 ünitelerden oluşmuş ve her ünite de kendi içinde dinleme, okuma, konuşma, yazma becerilerini geliştirmeye yönelik etkinliklerle desteklenmiştir.

4.2.1. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarında Zarfların Öğretimi

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitap Seti’nde yer alan zarflar ve zarfların öğretimi düzey düzey ele alınmış ve aşağıda sunulmuştur.

4.2.1.1. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları A1 Düzeyinde Zarfların Öğretimi

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı Seti'nin A1 düzeyinde zaman zarfları, miktar zarfları ve soru zarflarının öğretime yer verilmişken durum ve yer-yön zarflarının öğretime yer verilmemiştir. Kitapta yer alan zarflar aşağıda tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1 Düzeyi Ders Kitabında Yer Alan Zarflar

Zarf türü	Zarflar	T. f	%
Durum zarfı	-	-	-
Zaman zarfı	-Saat (saat 07.30'da vb.) -dikten sonra (... bittikten sonra vb.) -madan önce (uyumadan önce vb.) Kışın Yazın İlkbaharda Sabah Cumartesi Pazar Şubat Ocakta Bir hafta önce Önceki gün Geçen sene Bu yıl Az önce Bugün Dün Bugüne kadar hiç Dün akşam Geçen yıl İki yıl önce Eskiden Geçen hafta Genellikle Bazen Her yaz tatilinde	27	75
Yer-yön zarfları	-	-	-
Miktar zarfları	-den daha -en	2	6
Soru zarfları	Niçin? Nasıl? Neden? Neyle? Kiminle? Ne kadar? Ne zaman?	7	19
Toplam		36	100

Tablo 6’da görüldüğü gibi A1 düzeyi ders kitabında zaman zarflarına, *nasıl, nasıl, niçin, neden, ne zaman, ne kadar, neyle, kiminle* gibi soru zarflarına ve *–den daha, en* gibi üstünlük ve en üstünlük bildiren miktar zarflarına yer verilmiştir. Bu düzeyde zarfların % 75’ini zaman zarfları, % 6’sını miktar zarfları, % 19’unu ise soru zarfları oluşturmuştur. En fazla zaman zarfları yer almıştır.

Zaman zarfları Yeni Hitit 1 ders kitabının 21, 28 ve 29. sayfalarında yer almıştır. Sayfa 21’deki 4. etkinlikte zaman zarfları “Yerleştirelim, söyleyelim” başlığı altında yer almıştır. Bu etkinlikte verilen bazı zaman zarflarının yarım bırakılmış cümlelere uygun bir şekilde yerleştirilmesi istenmiştir. Dokuz cümleden oluşan bu etkinlikte yerleştirilmesi istenen zaman zarfları etkinliğin başında küçük bir kutu içerisinde gösterilmiştir.

“İnsanlar kışın genellikle kayak yapıyor.

Bu akşam televizyonda güzel bir film var” (YHYİTDK, 2012: 21).

Sayfa 28 ve 29’da ise “Saatler” başlığı altında zaman kavramı ve zaman zarflarının öğretimine yer verildiği görülmektedir. Bununla alakalı kitapta dört ayrı etkinlik yer almaktadır. Bu etkinliklerden ilki “Dinleyelim, tamamlayalım” başlığıyla bir dinleme etkinliğidir. Bu etkinlikte karşılıklı konuşmalardan oluşan bir diyalog verilmiş ve dinleme metninde geçen zaman ifadelerinin diyalogda boş bırakılan yerlere getirilmesi istenmiştir.

“–Uçak iki saat sonra kalkıyor. Acaba havaalanı uzak mı?

–Hayır, sonra oradayız. Yolculuk nereye?” (YHYİTDK, 2012: 28).

2. etkinlik “Tamamlayalım” başlığıyla yer almıştır. Bu etkinlikte ülkelerin hangi saatte neler yaptıklarına dair boş bırakılan cümlelerin tamamlanması istenmiştir.

“Ankara’da saat dokuzda birçok insan çalışıyor.” (YHYİTDK, 2012: 28).

3. etkinlik “Yerleştirelim, söyleyelim” başlığıyla yer alan ve uygun zaman ifadelerinin cümlede boş bırakılan yerlere yerleştirilmesi istenen bir etkinliktir. “Saat sekizi çeyrek geçe evden çıkıyorum” (YHYİTDK, 2012: 29). 4. etkinlik ise “Yazalım, söyleyelim” başlığıyla yer almıştır. Bu etkinlik parantez içerisinde verilen zaman ifadelerinin cevap olarak kullanılmasına yönelik hazırlanmış soru cümlelerinden oluşan bir etkinliktir.

“ –Saat kaçta uyanıyorsun? (07.30)

–Saat 07.30’da uyanıyorum” (YHYİTDK, 2012: 29).

Miktar zarflarından üstünlük derecesi gösteren *–den daha* bir özelliğin iki ayrı varlıktan ikincisinde ilkinden daha üstün olduğunu ifade eden zarftır (Ediskun, 1999). Miktar zarflarından üstünlük derecesi gösteren “en” sözcüğü sıfat ve zarflara en üstünlük anlamı katar (Aksan, 1983). Bu zarflar Yeni Hitit yabancılar için Türkçe ders kitabının 65. sayfasında yer almıştır. Sıfatlarda üstünlük ve karşılaştırma yapılarak öğretilen bu zarflarla ilgili iki ayrı tablo verilerek *–den daha* ve *en* zarflarının sıfatlar üzerinde karşılaştırma ve üstünlük anlamlarına gelecek şekilde örnek kullanımlarına yer verilerek açıklanmaya çalışılmıştır. Daha sonra “Tabloya göre yanıtlayalım” adlı bir etkinliğe yer verilmiştir. Bu etkinlikte Aslıhan, Orhan, Pınar ve Demet’in yaşı, boyu, kilosu ve ayakkabı numarası verilerek sorulan sorulara cevap istenmiştir.

“1. En uzun boylu kim?

2. Kim Demet’ten daha kısa?

3. En zayıf kim?.....” (YHYİTDK, 2012: 65).

Soru zarfları, A1 düzeyi ders kitabının 23. sayfasında 9. etkinlikte yer almıştır. “Yerleştirelim” başlığıyla karşılıklı konuşmalardan meydana gelen bu etkinlikte cümlede boş bırakılan yerlere uygun soru sözcüklerinin getirilmesi istenerek *nasıl, niçin, neden, ne zaman* soru zarflarının öğretimine yer verilmiştir. Ayrıca Sayfa 45’te “Konuşalım” adlı etkinlikte *nerede, ne zaman, nasıl, niçin, ne kadar, neyle, kiminle* sorularını karşılayacak cevaplar istenmiştir.

“ 1. A: Murat konuşuyor?

B: Murat çok hızlı konuşuyor.

2. A: Ankara’ya geliyorsunuz?

B: Hafta sonu geliyoruz.

3. A: O konuşmuyor?

B: Çünkü Türkçe bilmiyor.

4. A: yemiyorsun?

B: Çünkü aç değilim” (YHYİTDK, 2012: 23).

A1 düzeyi ders kitabında zaman zarfları, miktar zarfları ve soru zarflarının öğretilmesine yönelik etkinliklere yer verilmekle birlikte bu düzeyde ele alınan bazı dil bilgisi konuları öğretilirken de zarflar oluşturulmuş veya zarflara yer verilmiş ve sarmal bağlamda zarfların da öğretimi yapılmıştır. Aşağıda bazı dil bilgisi konularıyla birlikte yer alan zarflara değinilmiştir:

-Şimdiki zaman konusu öğretilirken zaman zarflarına yer verilmiştir. Sayfa 21’de yer alan “Yerleştirelim, söyleyelim” etkinliğinde kutu içerisinde gösterilen bazı zaman zarflarının cümlede boş bırakılan yerlere yerleştirilmesi ve söylenmesi istenmiştir.

“ Biz ilkbaharda sık sık pikniğe gidiyoruz

Zaman z.

Ben her gün meyve yiyorum” (YHYİTDK, 2012: 21).

Zaman z.

-Zarf fiil: -dıktan sonra/-meden önce yapısı öğretilirken zaman zarfları oluşturulmuştur. Sayfa 29’da “Sırasını belirtelim” adlı etkinlikte bu yapılar kullanılarak cümle oluşturulması istenmiştir.

“ Ders bittikten sonra sinemaya gidiyoruz

Zaman z.

Uyumadan önce kitap okuyorum” (YHYİTDK, 2012: 29).

Zaman z.

-“-den önce/-den sonra/-a kadar” yapıları öğretilirken öncelik, sonralık ilişkisine bağlı olarak ortaya çıkan zaman zarfları ve süreç bildiren zaman zarfları oluşturulmuştur. Sayfa 30’da “Süresini belirtelim” adlı etkinlikte bu yapılar kullanılarak cümleler oluşturulması istenmiştir. “Tamamlayalım” adlı etkinlikte ise bu yapılarla kurulan cümlelerin tamamlanması istenmiştir.

“ Dersten önce çay içiyorum

Zaman z.

Spordan sonra duş alıyorum

Zaman z.

Saat dokuzdan bire kadar Türkçe öğreniyorum” (YHYİTDK, 2012: 30).

Zaman z.

-Geçmiş zaman öğretilirken zaman zarflarına yer verilmiştir. Sayfa 45’te yer alan “Yerleştirelim” adlı etkinlikte boş bırakılan yerlere kutu içerisinde gösterilmiş bazı zaman zarflarının yerleştirilmesi istenmiştir. “Tamamlayalım” adlı etkinlikte ise geçmiş zaman ifadelerinin kullanıldığı karşılıklı konuşma şeklindeki cümlelerin tamamlanması istenmiştir.

“ Bir hafta önce arkadaşlarımla piknik yaptık

Zaman z.

Dün akşam tatilden döndük” (YHYİTDK, 2012:45).

Zaman z.

“A: Dün nereye gittin/ Dün ne yaptın?

B: Dün sinemaya gittim”(YHYİTDK, 2012:45).

Zaman zarfı

-Hikâye kipi konusu öğretilirken zaman zarflarına yer verilmiştir. Sayfa 48’de “Tamamlayalım” etkinliğinde verilen cümlelerin tamamlanması istenmiştir. “Doğrusunu işaretleyelim” etkinliğinde ise zaman ifade eden cümlelerden doğru kullanılanın işaretlenmesi istenmiştir. Sayfa 49’da “Yerleştirelim” adlı etkinlikte cümlelere uygun yargıların yerleştirilmesi istenmiştir. “Eşleştirelim” adlı etkinlikte görselleri ifade eden cümlelerin bulunup eşleştirilmesi istenmiştir. Tüm bu etkinliklerde zaman zarflarına sıkça yer verilmiştir.

“Geçen kış hava çok soğuktu

Zaman zarfı

Serap iki yıl önce öğrenciydi” (YHYİTDK, 2012:48).

Zaman zarfı

Sen dün evde yoktun

Zaman z.

Geçen yaz tatilde Alanya’daydık” (YHYİTDK, 2012:49).

Zaman z.

-Şimdiki zamanın hikâye kipi konusu öğretilirken zaman zarflarına yer verilmiştir.

“Sen az önce gülüyordun” (YHYİTDK, 2012:53).

Zaman z.

-Zarf fiil: -ken yapısı öğretilirken zaman zarfları oluşturulmuştur. Sayfa 53’te “Tamamlayalım” etkinlikleriyle cümlelerin bu yapılarla tamamlanması istenmiştir.

“ Onunla öğrenciyken tanıştım

Zaman z.

Çocukken çok şişmandım (YHYİTDK, 2012:53).

Zaman z.

Yeni Hitit yabancılar için Türkçe A1 düzeyi ders kitabında zaman zarfları, soru zarfları ve miktar zarfları içerisinde değerlendirilen üstünlük ve en üstünlük zarfları yer almıştır. Zaman zarfları saat ve zaman dilimleriyle anlatılırken, miktar zarfları sıfatlar üzerinde derecelendirme anlamı verecek biçimde ele alınmıştır. Soru zarflarından ise *nasıl, niçin, neden, ne zaman, ne kadar, neyle, kiminle* zarflarına yer verilmiştir. Doğrudan metin veya etkinlikler içerisinde ele alınan bu zarfların yanı sıra diğer dil bilgisi konuları (Şimdiki zaman, ulaçlar: -dıktan sonra/-meden önce, -den önce/-den sonra/-a kadar, geçmiş zaman, hikâye kipi, ulaçlar: -ken) sarmalında da zaman zarfları oluşturulmuş veya yer almıştır.

Bu düzeyde yer alan etkinlikler incelendiğinde “Tamamlayalım, Tabloya göre yanıtlayalım, Yerleştirelim, Sırasını belirtelim, Süresini belirtelim, Eşleştirelim” gibi boşluk doldurma, soru-cevap, cümleleri tamamlama, eşleştirme tekniklerinin kullanıldığı yazma becerisi etkinliklerine; “Yerleştirelim-Söyleyelim, Yazalım-Söyleyelim” gibi konuşma ve yazma becerisinin iç içe olduğu etkinliklere; “Konuşalım” adlı konuşma becerisi etkinliğine; “Dinleyelim-Tamamlayalım” adlı dinleme becerisi etkinliklerine yer verilmiştir. Etkinliklere bakıldığında diğer becerilere göre yazma becerisine yönelik etkinliklerin daha fazla olduğu görülmektedir. Bu düzeyde etkinlikler konuşma, yazma, okuma ve dinleme becerileri ile iç içe olarak verilmiştir.

4.2.1.2. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları A2 Düzeyinde Zarfların Öğretimi

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı Seti'nin A2 düzeyinde durum, yer-yön zarfları, zaman zarfları, miktar zarfları ve soru zarflarının öğretilmesine yönelik doğrudan bir etkinlik verilmemiştir. Ancak bazı dil bilgisi konuları öğretilirken bazı zarflara yer verilmiş ya da bazı zarflar oluşturulmuştur ve sarmal bağlamda zarflara değinilmiştir. Tablo 7'de bu zarflar belirtilmiştir.

Tablo 7. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A2 Düzeyi Ders Kitabında Yer Alan Zarflar

Zarf türü	Zarflar	T. f	%
Durum zarfı	-ce (sessizce vb.) -ıp (çarpıp vb.) -madan (okumadan vb.) -arak (dinleyerek vb.) -a...a (bata çıka vb.)	5	33
Zaman zarfı	Hafta sonu Haziranda Birazdan İki yıl sonra Yarın Gelecek hafta Eskiden Geçen yüzyılda Önümüzdeki yıllarda Yakında	10	67
Yer-yön zarfları	-	-	-
Miktar zarfları	-	-	-
Soru zarfları	-	-	-
Toplam		15	100

Tablo 7 incelendiğinde zarfların % 33'ünü durum zarfları, % 67'sini ise zaman zarfları oluşturmuştur. Sarmal bağlamda yer alan bu zarfların dışında diğer zarfların öğretilmesine yer verilmemiştir. Zaman zarfları ve durum zarflarının hangi dil bilgisi konuları sarmalında yer aldığı aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır:

-Gelecek zaman konusu öğretilirken zaman zarflarına yer verilmiştir. Sayfa 81'de "Tamamlayalım" etkinliğinde cümlelerin tamamlanması istenmiştir. "Yanlış çizelim" etkinliğinde zamanın yanlış ifade edildiği sözcüklerin üstünün çizilmesi istenmiştir. "Yerleştirelim" etkinliğinde kutu içerisinde yer alan zaman zarflarının cümlelere uygun

bir şekilde yerleştirilmesi istenmiştir. Tüm bu etkinliklerde zaman zarflarına sık sık yer verilmiştir.

“Yarın bütün gün evden çıkmayacağım.

Zaman zarfı

Eskiden televizyon yoktu.

Zaman zarfı

Siz önümüzdeki ay TÖMER’e devam edecek misiniz?” (YHYİTDK, 2012: 81).

Zaman zarfı

- Eşitlik eki “-ca/ce” öğretilirken durum anlamı taşıyan zarflar oluşturulmuştur. Sayfa 91’de “Tamamlayalım” adlı etkinlikte cümlelerin bu konuya göre tamamlanması istenmiştir. Eşitlik ekinin eylemi nitelemesiyle durum zarfları meydana gelmiştir.

“Sessizce bekleyin.

Durum z.

Yavaşça kalktı.

Durum z.

Gizlice çıktılar” (YHYİTDK, 2012: 91).

Durum z.

-Zarf fiil: -(y)ıp/-meden konusu öğretilirken durum anlamı taşıyan zarflar oluşmuştur. Sayfa 129’da “Yeniden yazalım” adlı etkinlikte cümlelerin bu yapıyla yeniden kurulması istenmiştir. “Tamamlayalım” etkinliğiyle verilen cümlelerin bu yapıyla tamamlanması istenmiştir. Sayfa 130’da “Yerleştirelim” etkinliğiyle bu yapıların cümlede boş bırakılan yerlere uygun bir şekilde yerleştirilmesi istenmiştir. “Dolduralım” etkinliğiyle metindeki cümlelerde boş bırakılan yerlerin bu yapılarla doldurulması istenmiştir. “Okuyalım, yeniden yazalım” etkinliğiyle metinde geçen cümlelerin bu yapılar kullanılarak yeniden düzenlenmesi istenmiştir.

“ Kadın elmayı soyup yiyor.

Durum z.

Lütfen randevu almadan gelmeyin” (YHYİTDK, 2012:129)

Durum zarfı

“ Kapıyı çarpıp çıktım.

Durum zarfı

Soruları iyice okumadan cevaplıyor” (YHYİTDK, 2012:130)

Durum z.

-Zarf fiil: -(y)erek yapısı öğretilirken durum anlamı taşıyan zarflar oluşmuştur. Sayfa 133’te “Yeniden yazalım” etkinliğinde verilen cümlelerin bu yapılar kullanılarak yeniden yazılması istenmiştir. “Tamamlayalım” etkinliğiyle de verilen cümlelerin bu yapılarla tamamlanması istenmiştir. Verilen etkinliklerde bu yapılar kullanılarak meydana gelen durum zarfları fazlaca yer almıştır.

“O dün gece müzik dinleyerek ders çalıştı.

Durum z.

Sorunlarınızı konusarak çözmeye çalışın” (YHYİTDK, 2012:133).

Durum z.

-Zarf fiil: -(y)e.....-(y)e” yapısı öğretilirken durum anlamı taşıyan zarflar oluşmuştur. Sayfa 137’de yer alan “Tamamlayalım” adlı etkinlikte boş bırakılan yerlerin bu yapılarla tamamlanması istenmiştir. “Yerleştirelim” adlı etkinlikte ise boş bırakılan yerlere bu yapıların getirilmesi istenmiştir. Verilen etkinliklerde bu yapılar kullanılarak meydana gelen durum zarfları fazlaca yer almıştır.

“ Yanlış yapa yapa doğru yapmayı öğreneceksin.

Durum z.

Size seve seve eşlik ederim” (YHYİTDK, 2012:137).

Durum z.

Yeni Hitit yabancılar için Türkçe A2 düzeyi ders kitabında durum, zaman, yer-yön, miktar ve soru zarflarını doğrudan ele alan metin veya etkinliklere yer verilmemiştir. Fakat diğer dil bilgisi konuları sarmalında durum ve zaman zarfları oluşturulmuştur veya yer almıştır. Zaman zarfları “gelecek zaman” konuları sarmalında yer almışken durum zarfları ise “-ca/-ce, zarf fiil: -ıp/-madan/-arak/-erek/-a...a” konuları sarmalında yer almıştır.

Bu düzeyde yer alan etkinlikler incelendiğinde “Tamamlayalım, Yerleştirelim, Yeniden yazalım, Dolduralım, Yanlışı çizelim” gibi boşluk doldurma, soru-cevap, cümleleri yeniden yazma tekniklerinin kullanıldığı yazma becerisi etkinliklerine; “Okuyalım-yeniden yazalım” gibi okuma ve yazma becerisinin iç içe olduğu etkinliklere yer verilmiştir. Etkinlikler incelendiğinde yazma becerisine yönelik etkinliklerin diğer becerilere oranla daha fazla olduğu görülmektedir.

4.2.1.3. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları B1 Düzeyinde Zarfların Öğretimi

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı Seti’nin B1 düzeyinde durum, yer-yön zarfları, zaman zarfları, miktar zarfları ve soru zarflarının öğretilmesine yönelik doğrudan bir etkinlik verilmemiştir. Ancak bazı dil bilgisi konuları öğretilirken zarflara yer verilmiş ya da bazı zarflar oluşturulmuştur ve sarmal bağlamda zarflara değinilmiştir. Tablo 8’de bu zarflar belirtilmiştir.

Tablo 8. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe B1 Düzeyi Ders Kitabında Yer Alan Zarflar

Zarf türü	Zarflar	T. f	%
Durum zarfı	-	-	-
Zaman zarfı	-ken (... giderken vb.) -dığı zaman (... döndüğüm zaman vb.) -acağı zaman (... çıkacağım zaman vb.) -dığı anda (... son gördüğümde vb.) -dığı sırada (... çıkacağım sırada vb.) -acağı sırada (... geldiği sırada vb.) -r...maz (... görür görmez vb.) -ınca/ince (otobüsü kaçırınca vb.)	8	100
Yer-yön zarfları	-	-	-
Miktar zarfları	-	-	-
Soru zarfları	-	-	-
Toplam		8	100

Tablo 8’de görüldüğü gibi bu düzeyde zarfların % 100’ünü zaman zarfları oluşturulmuştur. Zaman zarfları dışında diğer zarf türlerine yer verilmemiştir. Zaman zarflarının hangi dil bilgisi konuları sarmalında yer aldığı aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır:

-Zarf fiil: -ken konusuna tekrar yer verilerek zaman anlamı taşıyan zarflar oluşturulmuştur. Sayfa 39’da “Tamamlayalım, İşaretleyelim, Yeniden yazalım” adlı etkinliklerle bu yapıyla doğru cümleler kurulması sağlanmaya çalışılmıştır. Sayfa 40’ta ise “Ekleyelim, Yerleştirelim, Eşleyelim” adlı etkinliklere yer verilerek öğretilen bu yapının pekiştirilmesi sağlanmıştır. Tüm bu etkinliklerde sıkça zaman zarfları meydana gelmiştir.

“Üniversitedeyken daha sık İstanbul’a gidiyordum.

Zaman z.

Biz sinemadayken elektrikler kesildi” (YHYİTDK, 2012:39).

Zaman z.

“Marketten eve yürürken peşime bir köpek takıldı” (YHYİTDK, 2012:40).

Zaman zarfı

-Zarf fiil: -dik/-(y)ecek+ iyelik+(n)de, -dik/-(y)ecek+ iyelik+ zaman konusu öğretilirken zaman anlamı taşıyan zarflar oluşturulmuştur. Sayfa 103’te yer alan “Tamamlayalım” etkinlikleriyle cümlelerin bu yapılar kullanılarak tamamlanması istenmiştir.

“Eve döndüğüm zaman önce telefon mesajlarına bakarım

Zaman z.

Onu son gördüğümde küçücük bir çocuğu” (YHYİTDK, 2012:103).

Zaman z.

-Zarf fiil: -dik -(y)ecek+ iyelik sırada, -(y)ince, -(e/i)r...mez konusu öğretilirken zaman zarfları oluşturulmuştur. Sayfa 107’de yer alan “Tamamlayalım” etkinlikleriyle cümlelerin bu yapılar kullanılarak tamamlanması istenmiştir.

“Tam evden çıkacağım sırada telefon çaldı

Zaman z.

Film biter bitmez uyuyacağım

Zaman z.

Öğretmen soru sorunca heyecanlanıyorum” (YHYİTDK, 2012: 107).

Zaman z.

Yeni Hitit yabancılar için Türkçe B1 düzeyi ders kitabında durum, zaman, yer-yön, miktar ve soru zarflarını doğrudan ele alan metin veya etkinliklere yer verilmesi de diğer dil bilgisi konuları sarmalında (Zarf fiil:-ken/-dik/-(y)ecek+iyelik+(n)de/-dik/-(y)ecek+iyelik+zaman/-dik -(y)ecek+iyelik sırada, -(y)ince, -(e/i)r...mez) zaman zarfları oluşturulmuştur veya yer almıştır.

Bu düzeyde yer alan etkinlikler incelendiğinde “Tamamlayalım, Yerleştirelim, Yeniden yazalım, Ekleyelim, Eşleyelim, İşaretleyelim” gibi boşluk doldurma, cümleleri yeniden yazma, cümle oluşturma, eşleştirme tekniklerinin kullanıldığı yazma becerisi etkinliklerine yer verilmiştir. Etkinlikler incelendiğinde yazma becerisine yönelik etkinliklerin kullanıldığı görülmektedir.

4.2.1.4. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları B2 Düzeyinde Zarfların Öğretimi

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı Seti’nin B2 düzeyinde durum, yer-yön zarfları, zaman zarfları, miktar zarfları ve soru zarflarının öğretilmesine yönelik doğrudan bir etkinlik verilmemiştir. Ancak bazı dil bilgisi konuları öğretilirken zarflara yer verilmiş ya da zarflar oluşturulmuştur ve sarmal bağlamda zarflara değinilmiştir. Tablo 9’da bu zarflara yer verilmiştir.

Tablo 9. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe B2 Düzeyi Ders Kitabında Yer Alan Zarflar

Zarf türü	Zarflar	T. f	%
Durum zarfı	-mişçasına (duymamışçasına vb.) -gibi (anlamıyormuş gibi vb.)	2	9
Zaman zarfı	-ken (tatil yaparken vb.) -dığı sürece (yaşadığım sürece vb.) -dan beri (... seyrettiğimden beri vb.) -dikçe (gün geçtikçe vb.) -alı/eli (... hayatımıza gireli vb.) Sürece Süresince Boyunca Haftaya bu saatlerde Önümüzdeki yıl Yarın bu saatlerde Eskiden Her gün Son günlerde Zamanında Birkaç aydır Birkaç ay sonra Uzun zaman sonra Yarın sekiz gibi Beş yıl sonra nu zamanlar	20	91
Yer-yön zarfları	-	-	-
Miktar zarfları	-	-	-
Soru zarfları	-	-	-
Toplam		22	100

Tablo 9 incelendiğinde bu düzeyde zarfların % 9'unu durum zarfları, % 91'ini ise zaman zarfları oluşturmuştur. Bu düzeyde zaman zarfları ve durum zarfları dışında diğer zarf türlerine yer verilmemiştir. Zaman zarfları ve durum zarflarının hangi dil bilgisi konuları sarmalında yer aldığı aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır:

-Zarf fiil: -dikçe, -dik+iyelik sürece, -süresince, -boyunca konusu öğretilirken süreklilik ifade eden zaman zarfları oluşturulmuştur. Sayfa 19'da "Tamamlayalım" adlı etkinlikte cümlelerin bu yapılar kullanılarak tamamlanması istenmiştir. "Yerleştirelim" adlı etkinlikte ise metinde yer alan boşluklara uygun sözcüklerin yerleştirilmesi istenmiştir.

"İnsan hayal ettiği sürece yaşar

Zaman z.

Onlar kurs süresince hiçbir dersi kaçırmadılar" (YHYİTDK, 2012:19).

Zaman z.

-Birleşik zamanlar konusu öğretilirken zaman zarflarına yer verilmiştir. Sayfa 31’de yer alan “Tamamlayalım” ve “Yazalım” adlı etkinliklerle cümlelerin tamamlanması istenmiştir. Bu cümlelerde zaman zarflarına yer verilmiştir.

“ Haftaya bu saatlerde arkadaşlarımla yemek yiyor olacağım.

Zaman z.

Son günlerde yüzün hiç gülmez oldu” (YHYİTDK, 2012: 31).

Zaman z.

-Zarf fiil: -cesine, -(y)miş gibi konusu öğretilirken durum zarfları oluşturulmuştur. Sayfa 39’da “Tamamlayalım” etkinliğiyle cümlelerin bu yapılar kullanılarak tamamlanması istenmiştir.

“Balerinler bale gösterisinde uçarcasına dans ettiler

Durum z.

Beni anlamıyormuş gibi davranma lütfen” (YHYİTDK, 2012: 39).

Durum z.

Yeni Hitit yabancılar için Türkçe B2 düzeyi ders kitabında durum, zaman, yer-yön, miktar ve soru zarflarını doğrudan ele alan metin veya etkinliklere yer verilmemiştir. Fakat diğer dil bilgisi konuları sarmalında durum ve zaman zarflarına yer verilmiştir. Zaman zarfları “Zarf fiil: -dikçe, -dik+iyelik sürece, -süresince, --boyunca” konusu bağlamında yer almışken durum zarfları “Zarf fiil: -cesine , (y)miş gibi” konusu bağlamında yer almıştır.

Bu düzeyde yer alan etkinlikler incelendiğinde “Tamamlayalım, Yerleştirelim, Yazalım” gibi boşluk doldurma, cümle tamamlama tekniklerinin kullanıldığı yazma becerisi etkinliklerine yer verilmiştir. Etkinlikler incelendiğinde yazma becerisine yönelik etkinliklerin kullanıldığı görülmektedir.

4.2.1.5. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları C1 Düzeyinde Zarfların Öğretimi

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı Seti’nin C1 seviyesinde diğer seviyelerden farklı olarak zarflarla ilgili doğrudan bir başlık açılmıştır. Diğer seviyelerde etkinlikler veya metinler içerisinde zarflara yer verilmişken bu seviyede

‘Belirteçler’ başlığına yer verilerek belli başlı bazı zarfların öğretimi yapılmıştır. C1 düzeyinin yedinci ünitesinde ‘hiç yoktan, hiç değilse’ zarflarının öğretiminin yapıldığı görülmektedir. Bu zarflar bir tabloda özet olarak verilmiş ve bu zarfların cümle içerisindeki kullanımını gösterecek örnek cümlelere yer verilmiştir. İki ayrı tümcenin ‘hiç yoktan, hiç değilse’ gibi zarflarla birbirlerine uyumlu ve doğru şekilde birleştirildiğini gösteren bu cümlelerin en altına ise iki ayrı tümcenin yanlış ve uyumsuz bir zarfla birleştirildiğini gösteren yanlış bir örnek cümleye de yer verilerek hata yapılmaması yönünde farkındalık oluşturulmaya çalışılmıştır. Daha sonra “Tamamlayalım” başlığı altında on tane boş bırakılmış cümlelerin uygun zarflarla doldurulması istenen bir etkinlik yer almıştır. Bu etkinliğin ardından ‘Bir Komedi Klasığı: BENNY HILL, Şov’ adlı bir metin verilerek metindeki boş bırakılan yerlere yedinci ünite de öğretilen diğer konular (mi, (y)E...-(y)E,) ile “hiç yoktan, hiç değilse” gibi zarfların yerleştirilmesinin istendiği bir etkinlik yer almıştır.

“Çoğu zaman küçücük sorunlarından dolayı *hiç yoktan* birbirimizin kalbini kırıyoruz.

Bu akşam için yemek hazırlayamadım *hiç değilse* bir salata yapayım (YHYİTDK, 2014: 184).”

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı Seti’nin C1 düzeyinin sekizinci ünitesinde “Belirteçler” başlığı altında ‘henüz, artık, daha, zaten, şimdilik’ zarflarına yer verilmiştir. Bahsi geçen zarflar bir tabloda özet biçiminde yer almıştır. Bu zarfların cümle içerisinde kullanımını göstermek amacıyla örnek cümlelere yer verilmiştir. Bu örneklerde iki farklı tümce bu zarflardan uygun olanıyla birbirine bağlanmıştır. Örnek cümlelerin en altında bir tane de iki tümcenin yanlış ve uyumsuz zarfla bağlandığını gösteren yanlış bir cümle verilerek yanlış yapılmaması konusunda dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Daha sonra “Tamamlayalım” başlığı altında yirmi tane boş bırakılmış cümlelerin uygun zarflarla doldurulması istenen bir etkinlik yer almıştır. Bu etkinliğin ardından ‘Hayatımda Müzik’ adlı bir metin verilerek metindeki boş bırakılan yerlere sekizinci ünite de öğretilen diğer konular (-il+ -mektE(dİr), -meksizin) ile “henüz, daha, artık, zaten, şimdilik” gibi zarfların yerleştirilmesinin istendiği bir etkinlik yer almıştır.

“Kafile *daha* yola çıkmadı.

Ne olup bittiğini kimse *henüz* bilmiyor

Olan olmuş *artık* yapacak bir şey yok

Filmi kaçırdığına hiç üzülme. *Zaten* hiç güzel değildi

Yeni işim *şimdilik* çok keyifli ama sonra nasıl olur bilmem (YHYİTDK, 2014: 185).”

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı Seti’nin C1 düzeyinin onuncu ünitesinde “Belirteçler” başlığı altında “yalnız, yalnızca, sadece, ancak” zarflarına yer verilmiştir. Bu zarflar bir tablo içerisinde iki farklı tümcenin bu zarflardan uygun olanıyla birbirine bağlandığı örnek cümlelerle desteklenerek öğretilmeye çalışılmıştır. Bu örnek cümlelerin en altında iki farklı tümcenin uygun olmayan zarfla bağlandığı yanlış bir cümleye de yer verilerek yanlış yapılmamasına yönelik dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Daha sonra “Yerleştirelim” başlığıyla yalnız, yalnızca, ancak, sadece zarflarının uygun boşluğa getirileceği on iki tane cümlelerin yer aldığı bir etkinliğe yer verilmiştir. Bu etkinliğin yanı sıra “Uyanları İşaretleyelim” başlığı altında cümlelerde boş bırakılan yerlere getirilecek yalnız, sadece, ancak zarflarından uygun olanın işaretlenmesine yönelik bir etkinlik yer almıştır.

“Trafik çok yoğun ancak iki saat sonra evde olabilirim” (YHYİTDK, 2014: 123).

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı Seti’nin C1 düzeyinde “Belirteçler” başlığıyla hiç yoktan, hiç değilse, ancak, yalnız, sadece, yalnızca, artık, zaten şimdilik, henüz gibi zarflara yönelik doğrudan bir açıklama verilmiş ve bu konular çeşitli etkinliklerle desteklenmiştir.

Bu zarfların dışında diğer dil bilgisi konuları öğretilirken de bazı zarflar oluşturulmuş veya yer almıştır. Bu düzeyde yer alan zarflar tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe C1 Düzeyi Ders Kitabında Yer Alan Zarflar

Zarf türü	Zarflar	T. f	%
Durum zarfı	-maksızın (durmaksızın vb.)	3	30
	Hiç yoktan		
	Hiç değilse		
Zaman zarfı	-den önce (gelişimden önce vb.)	7	70
	-den sonra (belirlenmesinden sonra vb.)		
	-den itibaren (keşfedilmesinden itibaren vb.)		
	Henüz		
	Artık		
	Zaten		
	Şimdilik		
Yer-yön zarfları	-	-	-
Miktar zarfları	-	-	-
Soru zarfları	-	-	-
Toplam		10	100

Tablo 10’da görüldüğü gibi bu düzeyde zarfların % 30’unu durum zarfları, % 70’ini ise zaman zarfları oluşturmıştır. Zaman ve durum zarfları dışında diğer zarf türlerine yer verilmemiştir. Sarmal bağlamda yer alan bu zarfların hangi dil bilgisi konuları bağlamında oluşturulduğu veya yer aldığı aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır:

- Zarf fiil: -me, -(y)iş+ iyelik+ -(n)den önce/sonra,/itibaren konusu öğretilirken zaman zarfları oluşturulmuştur.

“Amerika kıtasının keşfedilmesinden itibaren dünyada yeni bir dönem başladı

Zaman z.

Matbaanın bulunuşundan önce kitaplar elle çoğaltılıyordu (YHYİTDK, 2012: 131).

Zaman z.

-“ Zarf fiil: -meksizin” konusu öğretilirken durum zarfları oluşturulmuştur.

“Yağmur bir haftadır dinmeksizin yağıyor

Durum z.

On iki saat uyumaksızın araba kullandı” (YHYİTDK, 2012: 95).

Durum z.

Yeni Hitit yabancılar için Türkçe C1 düzeyi ders kitabında diğer düzeylerden farklı olarak “Belirteçler” başlığı altında hiç yoktan, hiç değilse, artık, zaten, şimdilik, henüz, ancak, sadece, yalnız, yalnızca gibi zarflara yer verilmiştir. Bunların dışında diğer dil bilgisi konuları sarmalında durum ve zaman zarfları oluşturulmuş veya yer almıştır. Zaman zarfları “Zarf fiil: -me, -(y)iş+iyelik+-(n)den önce/sonra/itibaren” konuları sarmalında yer almışken durum zarfları ise “Ulaçlar: -meksizin” konusu sarmalında yer almıştır.

Bu düzeyde yer alan etkinlikler incelendiğinde “Tamamlayalım, Yerleştirelim, Uyanları Yerleştirelim” gibi boşluk doldurma, cümle tamamlama tekniklerinin kullanıldığı yazma becerisi etkinliklerine yer verilmiştir. Etkinlikler incelendiğinde yazma becerisine yönelik etkinliklerin kullanıldığı görülmektedir.

4.2.2. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarının Zarfların Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi

Yeni Hitit yabancılar için Türkçe ders kitapları zarflar açısından ele alındığında;

A1 düzeyinde soru, zaman, miktar (üstünlük, en üstünlük) zarflarına yer verildiği; A2, B1, B2 düzeylerinde doğrudan zarfları ele alan metin veya etkinliklere yer verilmediği görülmektedir. C1 düzeyinde ise zaman zarfları (artık, zaten, şimdilik, henüz) ve ‘hiç yoktan, hiç değilse, ancak, sadece, yalnız, yalnızca’ zarflarına yer verilmiştir. Bu kitaplarda yer-yön zarflarına hiç yer verilmemiştir. Yer-yön bildiren ifadeler yönelme durum ekleriyle birlikte isim tamlaması biçiminde metin veya etkinliklerde yer almıştır. “Otopark durağın karşısında, cami bankanın önünde” (YHYİTDK 1, 2012:37). Durum zarfları ise çoğunlukla zarf fiil eklerinin meydana getirdiği biçimde sarmal bağlamda yer almıştır. Zarfların doğrudan etkinlikler ve metinler aracılığıyla ele alındığı en fazla düzey A1 düzeyidir. Hem doğrudan hem de sarmal biçimde ele alınan zarf ise zaman zarflarıdır.

Bu kitap setindeki etkinlikler incelendiğinde “Tamamlayalım, Yerleştirelim, Yeniden yazalım, Dolduralım, Yanlış çizelim, Sırasını belirtelim, Süresini belirtelim, Yazalım-söyleyelim, Tabloya göre yanıtlayalım, Dolduralım, Ekleyelim, Eşleyelim, Uyanları işaretleyelim” gibi boşluk doldurma, soru-cevap, cümle tamamlama, eşleştirme, cümleleri yeniden yazma tekniklerinin kullanıldığı yazma becerisi etkinliklerine; “Okuyalım-yeniden yazalım” gibi okuma ve yazma becerisinin iç içe olduğu etkinliklere; “Dinleyelim-tamamlayalım” gibi dinleme ve yazma becerisinin iç

içe olduğu etkinliklere etkinliklere yer verilmiştir. Etkinlikler incelendiğinde yazma becerisine yönelik etkinliklerin ağırlıkta olduğu görülmekle birlikte zarfların dinleme, konuşma, okuma, yazma becerileriyle birlikte verildiği ve zarfların işlevselliğinin ön plana çıkarıldığı görülmektedir.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı Seti'nde dil bilgisi konuları bölüm içindeki metinlere serpiştirilmiş ve dil bilgisi kuralları hemen metnin yanındaki tabloda kısa açıklamalarla verilmiş ve bu açıklamaları destekleyecek örnek cümlelere yer verilmiştir. Dil bilgisi ayrı olarak değil; dinleme, konuşma, okuma ve yazmadan oluşan dört temel dil becerileriyle birlikte ele alınmıştır. Diğer dil bilgisi konuları gibi zarflar da dilin temel becerileriyle birlikte metin ve etkinlikler içerisinde öğretilmiştir.

4.3. Gazi Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi Kitapları

Gazi Üniversitesi yabancılar için Türkçe dil bilgisi kitapları A1, A2, B1 bölümlerinden oluşan bir kitap ve B2, C1 bölümlerinden oluşan diğer bir kitap şeklinde iki kitaptan oluşmaktadır. Bu kitaplarda dil bilgisi öğretimi ayrıntılı bir şekilde yapılmıştır. Dil bilgisi konularıyla ilgili önce açıklama ve kurallar verilmiş daha sonra bu konuları pekiştirmeye yönelik etkinliklere yer verilmiştir. Dil bilgisi konuları yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında olduğu gibi ünitelere ayrılarak değil, konu başlıkları şeklinde düzeylerde toplanmıştır.

Zarflar bu serinin ilk kitabı olan A1, A2, B1 düzeylerinden sadece B1 bölümünde ele alınmıştır. Bu zarflar tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 11. Gazi Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi Ders Kitabında Yer Alan Zarflar

Zarf türü	Zarflar	T. f	%
Durum zarfı	-ce (usulca vb.)		
	-gibi (çocuk gibi vb.)		
	-ile (özenle vb.)		
	-den dolayı (trafikten dolayı vb.)		
	-arak (koşarak vb.)		
	-e göre (... durumuna göre vb.)		
	İkileme (yavaş yavaş vb.)		
	Hızlı		
	Yoğun	17	16
	Belirgin şekilde		
	Çabucak		
	İnanılmaz		
	Yeni		
	Kötü		
Zaman zarfı	Sıcak		
	Dikkatli		
	Soğuktan		
	-a doğru (akşama doğru vb.)		
	-den beri (üç aydan beri vb.)		
	-a kadar (sabaha kadar vb.)		
	Saat (saat altıda vb.)		
	Bu akşam		
	Demin		
	Birazdan		
	Eylül ayının son haftası		
	Gelecek hafta		
	Nisandan sonra		
	Her yaz		
	Şimdi		
	Sabah		
	Sabahleyin		
	Sabahları	42	38
	Akşam		
	Akşamları		
	Akşamleyin		
	Bu hafta		
	Hafta sonu		
	Geçen ay		
	Genellikle		
	Yazları		
	Tatilde		
	Ağustosta		
	Şu anda		
	Artık		
	Ara sıra		
	Bazen		

	Dün gece Bir ay içinde Eskiden İleride Bir süre Az önce Üç ay önce Bugün akşam Uzun zamandır Bugün Önce Sonra Hâlâ		
Yer-yön zarfları	-a doğru (eve doğru vb.) -ikileme (baştan sona vb.) İçeri Dışarı Yukarı Aşağı İleri Geri Yukarıda Yanda Tam karşıda Öbür tarafta	12	11
Miktar zarfları	Az Pek Gayet Oldukça Epey Çok Fazla Daha En Kadar Bu kadar O derece İki kat Az daha Daha güzel Uzun En Biraz Hiç pek Epey Aylarca İyice Aşırı derecede Kısmen Fazlasıyla	30	27

	Son derece Fevkalade Tamamiyle Azıcık Müthiş		
Soru zarfları	Niçin? Kaçta? Kimle? Ne ile? Nasıl? Niye? Ne zaman? Ne kadar? Kim ?	9	8
Toplam		110	100

Tablo 11 incelendiğinde bu setin B1 düzeyinde zarfların % 16'sını durum zarfları, % 38'ini zaman zarfları, % 11'ini yer-yön zarfları, % 27'sini miktar zarfları, % 8'ini ise soru zarfları oluşturmuştur. En fazla zaman zarflarına yer verilmiştir. Bu düzeyde zaman zarfları, durum zarfları, miktar zarfları, yer-yön zarfları ve soru zarflarına ayrı ayrı yer verilmiştir. Kitapta zarflar ele alınmadan önce içerisinde zarfların olduğu ve ilk cümlede de bu zarfların altı çizili biçimde yer aldığı bir metin verilmiştir. Metinden hemen sonra “Zarf nedir?” sorusuna yer verilerek zarflar konusuna giriş yapılmıştır. Zarflarla ilgili örnek cümleler verilmiş, cümlelerin sonlarına ise parantez içerisinde o zarfı bulduran sorulara yer verilmiştir. Bu cümlelerden sonra zarfın özelliklerine yönelik kısa bir açıklama yapılmıştır. Açıklamadan sonra zarfların tür olarak kaçta ayrıldığına değinilerek zarf türleri ele alınmıştır. Zarflar tür olarak durum (hâl) zarfları, zaman zarfları, yön zarfları, miktar (azlık-çokluk) zarfları ve soru zarfları olmak üzere beş grupta incelenmiştir. Bu zarfların her biriyle ilgili ayrı başlıklar açılarak tek tek zarflar öğretilmeye çalışılmıştır. Her bir zarfın nasıl oluştuğuna dair küçük bir tablo içinde formülü verilmiş ve zarfları bulmaya yarayan sorulara yer verilerek bu zarfların öğretimi farklı örneklerle cümle içerisinde kullanılarak desteklenmiştir. Bunun yanı sıra zarflarla ilgili önemli görülen kural veya nitelikler “kural” ve “dikkat” dipnotlarıyla verilmiştir. Bu beş tür zarfın yanı sıra kitapta ayrı bir başlık olarak da edatlarla kurulan zarflara yer verilmiştir.

Bu setin B1 bölümünde hâl (durum) zarflarının “.... hâl zarfı+fiil” formülüne yönelik olarak sorulan *nasıl, ne şekilde, ne biçimde, niçin, neden, ne sebeple, ne için, kim için, ne, kim gibi, neye/kime göre, ne ile, kim ile* gibi sorulara verilen cevaplar

olduğu belirtilmiştir. Daha sonra “kural” şeklinde bir dipnotla hâl zarflarının genellikle fiilin/yüklemın önünde olacağı belirtilerek buna yönelik örnek bir cümle verilmiştir. Bu bilgilendirmeden sonra hâl (durum) zarflarının cümledeki kullanımına yer verilerek bu cümlelerdeki hâl zarflarının altı çizilerek vurgulanmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra bazı hâl zarfları kutu içinde örnek olarak gösterilmiştir.

Zaman zarflarının “zaman zarfı+.... durum□fiil” formülüne yönelik olarak sorulan *ne zaman, saat kaçta* gibi sorulara verilen cevaplar olduğu belirtilmiştir. Daha sonra zaman zarflarının cümledeki kullanımı gösterilmek amacıyla farklı örnek cümleler verilmiştir. Buna ek olarak bazı zaman zarfları örnekleri bir kutu içinde gösterilmiştir. “Dikkat” başlığı altında zaman zarflarının genellikle cümle başında bulunduğu dair bir de dipnot yer almıştır.

Yer-yön zarflarının “yön zarfı+ fiil” formülüne yönelik olarak sorulan *nere, nereye* gibi sorulara verilen cevaplar olduğu belirtilerek Türkçede kullanılan belli başlı yer zarflarının *içeri, dışarı, yukarı, aşağı, ileri, geri* olduğu açıklanmıştır. Farklı örnek cümlelerde yer-yön zarfının kullanımına yer verilmiştir. Bir kutu içerisinde yer-yön zarflarının örnekleri yer almıştır. Daha sonra “-a/-e doğru+ fiil” formülü verilerek bu yapının fiilin yöneldiği, yaklaştığı mekân, şahıs veya nesneyi işaret ettiği belirtilmiş ve bunun kullanımına yönelik olarak örnek cümlelere yer verilmiştir. “Dikkat” isimli dipnotla bu yapı ile kurulan zaman ve yön zarflarının birbirine karıştırılmaması konusunda uyarıda bulunulmuş ve buna yönelik olarak örnek cümleler verilmiştir. Bu örneklerde zarfların altı çizilerek yönelme veya zaman anlamı taşıyanlar parantez içerisinde gösterilmiştir.

Miktar zarflarının ilk olarak tanımı verilmiş ve *ne kadar* sorusunun cevabı olduğu belirtilmiştir. Daha sonra miktar zarfının üç özelliğinden tek tek bahsedilerek bu özellikler hem formül üzerinden gösterilmiş hem de cümle içindeki kullanımını gösterebilmek için çeşitli örnek cümleler verilmiştir. Üç madde halinde gösterilen bu özellikler “miktar zarfı+ fiil” şeklindeki formülüyle miktar zarflarının fiilin olma miktarını bildirdiği, “miktar zarfı+ zarf+ fiil” şeklindeki formülüyle miktar zarflarının zarfın olma miktarını bildirdiği ve “miktar zarfı+ sıfat” formülüyle de miktar zarfının sıfatın olma miktarını bildirdiğine yöneliktir. Bunun yanı sıra balon şablonları içinde örnek miktar zarfları verilmiştir.

Soru zarflarının ilk olarak tanımı verilmiş ve soru zarflarının yer aldığı örnek soru

cümleleri ve bu cümlelerin cevaplarına yer verilmiştir. Bulut şablonu içerisinde örnek soru zarfları yer almıştır.

Gazi Üniversitesi yabancılar için Türkçe dil bilgisi A1, A2, B1 kitabının B1 bölümünde hâl, zaman, yer-yön, miktar ve soru zarflarının yanı sıra ayrı bir başlık olarak da edatlarla kurulan zarflara yer verilmiştir. Her bir edatla kurulan zarfın anlamsal karşılığı da parantez içinde verilerek her bir anlamı karşılamaya yönelik de örnek cümleler yer almıştır. Edatlarla kurulan zarflara yönelik önemli uyarılar “Dikkat” başlığıyla dipnot olarak belirtilmiştir. Bulut şablonu içinde edatlarla kurulan zarfların bazıları örnek olarak verilmiştir.

Edatlarla kurulan zarflara da yer verildikten sonra konuyla ilgili etkinliklere yer verilmiştir. Etkinlikler uygulama başlığıyla altı farklı etkinlik olarak verilmiştir. Bu etkinlikler cümle içindeki zarfları ve türlerini bulmaya yönelik, sözcükleri zarf göreviyle kullanarak cümle kurmaya yönelik, paragraflarda geçen zarfların altını çizmeye yönelik, cümleleri soru zarfı oluşturmak üzere soru cümlelerine dönüştürmeye yönelik, cümledeki boşlukları uygun zarflarla doldurarak bu zarfların türlerini bulmaya yönelik etkinliklerdir. Her bir etkinlikle ilgili etkinliğin nasıl yapılacağına dair örnek bir cümle verilmiş daha sonra kalan cümlelerin örnekteki gibi yapılması istenmiştir.

“1.Öğrencilerin tümü sınavda çok başarılı oldu. azlık-
çokluk zarfı

2. Uçak şimdi kalkacak, lütfen herkes yerine otursun. zaman zarfı”
(GÜYİTDBK, 2021: 260).

“(geç, biraz, önce, telaşla, iki ay önce, ne zaman, hızlıca, ileri hâlâ, yeni, bugün, temizce)

1.Arkadaşımı telaşla arıyordu.

2. Ben Türkiye’ye iki ay önce geldim” (GÜYİTDBK, 2021: 260).

“Aşağıdaki sözcükleri zarf göreviyle cümlede kullanınız.

dikkatli:

az önce:” (GÜYİTDBK, 2021: 260).

“Aşağıdaki cümleleri soru cümlelerine dönüştürünüz.

Türkiye'ye üç ay önce geldik.

Türkiye'ye ne zaman geldiniz?

1. Öğretmen dersi çok hızlı anlatıyor.

.....”

(GÜYİTDBK, 2021: 261).

“Aşağıdaki zarfları uygun boşluklara yerleştiriniz ve zarfın türünü yazınız.

(iyice, kolayca, akşama doğru, içeri, koşarak, kibar, oldukça, sabahleyin, hasretle, mutlaka, günlerdir, ne kadar)

Olay yerine polis *koşarak* geldi

(durum zarfı)

1. gözüme uyku girmed.

(.....)” (GÜYİTDBK,

2021: 261).

“Aşağıdaki paragraflarda geçen zarfların altını çiziniz.

Betül terminalde heyecanla uzun zamandır görmediği arkadaşlarını bekliyordu. İki yıl önce üniversite bitmiş ve birbirlerinden ayrılmışlardı...” (GÜYİTDBK, 2021: 261).

4.3.1. Gazi Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi Kitaplarının Zarfların Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi

Gazi Üniversitesi yabancılar için Türkçe dil bilgisi kitapları incelendiğinde diğer ders kitaplarından farklı olarak bu kitap setinde dil bilgisi konuları metinler veya etkinlikler aracılığıyla sezdirilmek yerine daha geleneksel bir yaklaşımla önce tanım ve kurallar verilmiş daha sonra bunlarla ilgili etkinlik örnekleri ve uygulama çalışmalarına yer verilmiştir. Bu kitaplar zarflar açısından değerlendirildiğinde zarflara genişçe yer verildiği görülmektedir. Zarflar tümüyle B1 düzeyinde verilmiştir. Önce zarflar açıklanmış daha sonra tek tek durum, zaman, yer-yön, miktar ve soru zarfları ele alınmıştır. Önce konu açıklanmış daha sonra ise bu konularla ilgili etkinliklere yer verilmiştir. Zaman, durum, yer-yön, miktar, soru zarflarının yanı sıra edatlarla kurulan zarflar diye ayrı bir başlık açılarak bu konuya da yer verilmiştir. Sadece B1 düzeyinde yer alan zarfların her türü de bu düzeyde ele alınmıştır.

Bu sette zarfların öğretimine yönelik cümledeki zarfları ve türlerini bulma, paragraflarda geçen zarfların altını çizme, sözcükleri zarf görevinde kullanma, soru zarfı kullanarak cümleleri soru cümlelerine dönüştürme, cümledeki boşlukları uygun zarflarla

doldurma gibi uygulama çalışmalarına yer verilmiştir. Zarflar metin veya etkinlikler aracılığıyla öğretilmemiş, doğrudan konuya giriş yapılarak öğretilmiş ve öğrenilenleri pekiştirmek amacıyla etkinliklere yer verilmiştir.

4.4. Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarının Zarfların Öğretimi Açısından Karşılaştırılması

A1 düzeyinde Yedi İklim ve Yeni Hitit ders kitaplarında zaman zarflarına, miktar zarfları çatısı altında değerlendirilen karşılaştırma ve üstünlük zarflarına, soru zarflarına yer verilmiştir. Ancak Gazi Üniversitesi yabancılar için Türkçe dil bilgisi ders kitap setinin A1 düzeyinde zarflara yer verilmemiştir. Dolayısıyla zarfların öğretimi açısından A1 düzeyinde Yeni Hitit ve Yedi İklim yabancılar için Türkçe ders kitapları birbirine paralelken Gazi Üniversitesi yabancılar için Türkçe dil bilgisi ders kitabı bu yayınevlerinden farklıdır. Ayrıca Yeni Hitit ve Yedi İklim yabancılar için Türkçe ders kitaplarında sarmal bağlamda zaman zarfları yer almış veya oluşturulmuştur. Bunun yanı sıra iki yayınevi de yer-yön bildiren sözcükleri yönelme hâl ekleriyle veya isim tamlaması kurularak ele almıştır ve durum zarflarına hiç yer vermemiştir.

A2 düzeyinde Yedi İklim ders kitabında soru zarfları ve durum zarfları çatısı altında değerlendirilen olasılık zarflarına yer verilmiştir. Gazi Üniversitesi yabancılar için Türkçe dil bilgisi ders kitaplarında zarfların öğretimi yapılmamıştır. Yeni Hitit ders kitaplarında ise doğrudan zarflara yönelik bir etkinlik yapılmamıştır. Ancak hem Yeni Hitit hem de Yedi İklim ders kitaplarında sarmal bağlamda durum ve zaman zarfları oluşturulmuş veya yer almıştır.

B1 düzeyinde Yeni Hitit ve Yedi İklim yabancılar için Türkçe ders kitaplarında hiçbir zarf türüne yer verilmemiştir. Ancak Yeni Hitit ve Yedi İklim yabancılar için Türkçe ders kitaplarında sarmal bağlamda zaman zarfları yer almış veya oluşturulmuştur. Gazi Üniversitesi yabancılar için Türkçe dil bilgisi ders kitabında ise zarflar çok geniş bir şekilde yer almıştır. Önce genel anlamda zarflara yer verilmiş ve daha sonra durum, zaman, yer-yön, miktar, soru zarflarının her bir türüne ayrı ayrı yer verilmiş ve bunlar uygulama çalışmalarıyla da desteklenmiştir.

B2 düzeyinde üç kitap setinde de zarflara yer verilmemiştir. Ancak Yedi İklim ve Yeni Hitit yabancılar için Türkçe ders kitaplarında sarmal bağlamda zaman zarfları ve durum zarfları oluşturulmuş veya yer almıştır.

C1 düzeyinde Yedi İklim yabancılar için Türkçe ders kitabında ve Gazi Üniversitesi yabancılar için Türkçe dil bilgisi ders kitabında zarflara yer verilmemiştir. Yeni Hitit yabancılar için Türkçe ders kitabında ise “Belirteçler” başlığı altında *artık, henüz, zaten, şimdilik* gibi zaman zarflarına ve *hiç yoktan, hiç değilse, ancak, sadece, yalnız, yalnızca* gibi zarflara yer verilmiştir. Yine bu kitapta sarmal bağlamda da durum ve zaman zarfları oluşturulmuş veya yer almıştır.

Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları ve Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı Seti’nde zarfların öğretimine metinler ve etkinlikler içerisinde yer verildiği gözlemlenmiştir. Ancak Gazi Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi Ders Kitabı Seti’nde ise zarfların öğretimi konu bağlamında gerçekleştirilmiştir. Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarında zarfların öğretimine yönelik etkinlikler incelendiğinde zarfların öğretimi Yedi İklim ve Yeni Hitit ders kitaplarında okuma, yazma, konuşma ve dinleme becerileriyle birlikte ele alınmıştır. Yedi İklim ders kitaplarında okuma ve boşluk doldurma, soru-cevap, cümle tamamlama, cümleleri yeniden yazma, eşleştirme gibi tekniklerin kullanıldığı yazma becerilerine yönelik etkinliklerin ağırlıkta olduğu tespit edilirken Yeni Hitit ders kitaplarında boşluk doldurma, soru-cevap, cümle tamamlama, cümle oluşturma, eşleştirme, cümleleri yeniden yazma gibi tekniklerin kullanıldığı yazma becerisinin ağırlıkta olduğu etkinlikler yer almıştır. Bu kitap setlerinde metin temelli bir yaklaşımla zarfların işlevine uygun olarak kullanılması sağlanmaya çalışılmıştır. Gazi Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi Ders Kitaplarında ise etkinlikler sadece öğrenilen konuyu pekiştirmek için verilmiş, etkinlik temelli bir yaklaşım benimsenmemiştir. Daha geleneksel bir yaklaşımla hazırlanan bu kitapta zarflar konu bağlamına yönelik ele alınmıştır ve sınırlı sayıda etkinlikler yer almıştır.

Setler incelendiğinde Yedi İklim ve Yeni Hitit yabancılar için Türkçe ders kitapları zarfların öğretimi açısından A1, B1, B2 düzeylerinde bir paralellığe sahipken A2 ve C1 düzeylerinde birbirinden ayrılmaktadır. Gazi Üniversitesi yabancılar için Türkçe dil bilgisi ders kitapları ise hem Yeni Hitit hem de Yedi İklim yabancılar için Türkçe ders kitaplarıyla bir paralellik taşımamaktadır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmada ulaşılan sonuçlar değerlendirilmiş ve bu sonuçlardan faydalanılarak bazı öneriler sunulmuştur.

5.1. Sonuç

Nitel araştırma desenlerinden temel nitel araştırmaya dayanan bu araştırmada, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi için hazırlanmış ders kitaplarında (A1, A2, B1, B2 ve C1 düzeyi setler) zarfların öğretiminin nasıl yapıldığını belirlemek ve betimlemek amaçlanmıştır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yaygın olarak kullanılan üç ders kitap seti düzeylerine göre hangi zarf türlerini bulundurdıkları, zarfların öğretiminin nasıl yapıldığı, bu setlerde zarfların öğretimi, konu ve yer aldıkları düzey bakımından hangi benzerlik ve farklılıkları barındırdıkları yönünden incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Yedi İklim yabancılar için Türkçe ders kitaplarının A1 düzeyinde zaman zarfları, miktar zarfları çatısı altında değerlendirilen üstünlük ve en üstünlük zarfları ve soru zarflarını öğretmeye yönelik etkinliklere yer verilmiştir. Bu zarflar dışında yer-yön ve durum zarflarını öğretmeye yönelik herhangi bir etkinlik yer almamıştır. Ancak diğer dil bilgisi konuları öğretilirken zaman ifade eden zarflara yer verilmiştir.

Yedi İklim yabancılar için Türkçe ders kitaplarının A2 düzeyinde soru zarfları ve durum zarfları çatısı altında değerlendirilen olasılık zarflarını öğretmeye yönelik etkinliklere yer verilmiştir. Bu zarflar dışında diğer zarfların öğretime yönelik herhangi bir etkinliğe yer verilmemiştir. Ancak diğer dil bilgisi konuları öğretilirken durum ve zaman zarfı oluşturulmuş veya yer almıştır.

Yedi İklim yabancılar için Türkçe ders kitaplarının B1, B2 ve C1 düzeylerinde doğrudan herhangi bir zarf türünü öğreten bir etkinlik yer almamıştır. Ancak diğer dil bilgisi konuları öğretilirken B1 düzeyinde zaman zarfları, B2 düzeyinde durum ve zaman zarfları oluşturulmuş veya yer almıştır.

Yeni Hitit yabancılar için Türkçe ders kitaplarının A1 düzeyinde zaman zarfları, miktar zarfları çatısı altında değerlendirilen üstünlük ve en üstünlük zarfları ve soru zarflarını öğretmeye yönelik etkinliklere yer verilmiştir. Bu zarflar dışında yer-yön ve durum zarflarını öğretmeye yönelik herhangi bir etkinlik yer almamıştır. Ancak diğer dil bilgisi konuları öğretilirken zaman ifade eden zarflara yer verilmiştir.

Yeni Hitit yabancılar için Türkçe ders kitaplarının A2, B1, B2 düzeylerinde doğrudan herhangi bir zarf türünü öğreten bir etkinlik yer almamıştır. Ancak diğer dil bilgisi konuları öğretilirken A2 düzeyinde durum ve zaman zarfları, B1 düzeyinde zaman zarfları, B2 düzeyinde durum ve zaman zarfları oluşturulmuş veya yer almıştır.

Yeni Hitit yabancılar için Türkçe ders kitaplarının C1 düzeyinde “Belirteçler” başlığı altında “hiç yoktan, hiç değilse, ancak, yalnız, yalnızca, sadece” zarflarına ve “artık, zaten, şimdilik, henüz” gibi zaman zarflarına yer verilmiştir. Önce bu zarflarla ilgili bir tabloda açıklamalar verilmiş daha sonra ise bu zarflara yönelik etkinliklere yer verilmiştir. Diğer dil bilgisi konuları öğretilirken de durum ve zaman zarfları oluşturulmuş veya yer almıştır.

Gazi Üniversitesi yabancılar için Türkçe dil bilgisi ders kitaplarının A1, A2, B2 ve C1 düzeylerinde herhangi bir zarf türünün öğretimine yer verilmemiştir. Zarfların tümü B1 düzeyinde yer almıştır. Önce zarflarla ilgili sonra her bir zarf türüyle ilgili açıklamalara ve kurallara yer verilmiştir. Daha sonra çeşitli etkinlik ve uygulama çalışmalarına yer verilmiştir. Zarflar ünitelere veya düzeylere dağıtılmamış tek bir düzeyde konu bağlamında ele alınmıştır.

Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları ve Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı Seti’nde zarfların öğretimine metinler ve etkinlikler içerisinde yer verildiği gözlemlenmiştir. Ancak Gazi Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi Ders Kitap Seti’nde ise bu iki yayınevinden farklı olarak önce zarflarla ilgili kurallar ve açıklamalar verilmiş daha sonra zarfları pekiştirecek etkinlik ve uygulama çalışmalarına yer verilmiştir. Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarında zarfların öğretimine yönelik etkinlikler incelendiğinde zarfların öğretimi Yedi İklim ve Yeni Hitit ders kitaplarında okuma, yazma, konuşma ve dinleme becerileriyle birlikte ele alınmıştır. Yedi İklim ders kitaplarında okuma ve boşluk doldurma, soru-cevap, cümle tamamlama, cümleleri yeniden yazma, eşleştirme gibi tekniklerin kullanıldığı yazma becerilerine yönelik etkinliklerin ağırlıkta olduğu tespit edilirken Yeni Hitit ders kitaplarında boşluk doldurma, soru-cevap, cümle tamamlama, cümle oluşturma, eşleştirme, cümleleri yeniden yazma gibi tekniklerin kullanıldığı yazma becerisinin ağırlıkta olduğu etkinlikler yer almıştır. Bu kitap setlerinde metin temelli bir yaklaşımla zarfların işlevine uygun olarak kullanılması sağlanmaya çalışılmıştır. Gazi Üniversitesi dil bilgisi kitaplarında ise etkinlikler konu bağlamına yönelik hazırlanmıştır ve bu etkinlikler nicelik olarak da sınırlıdır.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarının zarfların öğretimi açısından düzeylere göre karşılaştırıldığında Yedi İklim ve Yeni Hitit ders kitaplarının A1, B1, B2 düzeylerinde bir paralellik yakaladığı görülmüştür, A2 ve C1 düzeylerinde ise farklılık taşıdığı görülmüştür. Gazi Üniversitesi yabancılar için Türkçe dil bilgisi kitaplarının ise bu iki yayıneviyle herhangi bir paralellik taşımadığı tespit edilmiştir.

Yedi İklim ve Yeni Hitit ders kitaplarında doğrudan zarflara yönelik etkinliklerin sınırlı olduğu görülmüştür. Yer-yön zarflarına ve -olasılık zarfları dışında- durum zarflarına hiç yer verilmemiştir. Yer –yön bildiren ifadeler yönelme hâl (durum) ekiyle veya isim tamlaması kurularak yer almıştır. Durum zarfları ise eşitlik eki, zarf fiil ekleri gibi konuların meydana getirdiği biçimde ve sarmal şekilde yer almıştır. Yine bu setlerde miktar zarflarına da çok az yer verildiği görülmektedir. Setlerde yer alan hemen hemen her metin veya etkinlikte ‘az, çok’ gibi ifadeler geçmektedir. Ancak doğrudan bu zarfların öğretimi için -üstünlük ve en üstünlük zarfı dışında- herhangi bir etkinliğe yer verilmediği görülmektedir. Gazi Üniversitesi yabancılar için Türkçe dil bilgisi ders kitaplarında zarflara çok ayrıntılı bir şekilde yer verilmiş ancak zarflar ünitelere serpiştirilerek değil konu başlığı şeklinde tek bir düzeyde ele alınmıştır.

Setlerde en çok zaman zarflarına yer verilmiştir. Hem doğrudan etkinlikler vasıtasıyla öğretilen hem de diğer dil bilgisi konuları (zamanlar, ulaçlar/zarf fiil, –den önce/den sonra gibi) sarmalında yer alan zarf türü zaman zarfıdır. Yedi İklim ve Yeni Hitit ders kitaplarında yer alan dil bilgisi konularının içeriği ve başlıkları farklılık göstermesine rağmen sarmal bağlamda oluşturulan ya da değinilen zarfların türü aynıdır.

5.2. Öneriler

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitapları incelendiğinde zarflara daha geniş biçimde yer verilebilir ve zarfların işlevlerini ortaya çıkaracak, öğrencilerde farkındalık sağlayacak etkinliklere daha fazla yer verilebilir.

Gazi Üniversitesi yabancılar için Türkçe dil bilgisi ders kitaplarında zarfların kural veya açıklamalarla öğretilmesi yerine metin veya öğretim etkinlikleri içerisinde sezdirilerek öğretilmesi sağlanabilir. Standart bir dil bilgisi öğretiminden ziyade çağdaş bir dil bilgisi öğretimi yaklaşımı benimsenerek zarflar da bu çağdaş yaklaşıma göre öğretilir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitapları zarfların öğretimi konusunda ortak bir şekilde hazırlanabilir. Zarflardan zaman zarfları, soru zarfları, yer-yön zarfları, miktar zarfları temel düzeylerde; durum zarfları ise orta düzeylerde öğretilir.

Yedi İklim ve Yeni Hitit ders kitaplarında yazma becerisine yönelik etkinliklerin daha fazla olduğu görülmüştür. Bundan dolayı konuşma, okuma ve dinleme becerilerine yönelik etkinliklere biraz daha yer verilebilir. Etkinliklerin her düzeyde aynı başlık altında aynı etkinlik türleriyle yer aldığı görülmektedir. Buna yönelik olarak etkinlikler çeşitlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (1983). *Sözcük Türleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Altunkaya, H. ve Erdem, İ. (2017). “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenenlerin Okuma Kaygıları ve Okuduğunu Anlama Becerileri”. *Sakarya University Journal of Education*, 7/1, 59-77.
- Aydın, N. (2018). “Nitel Araştırma Yöntemleri: Etnoloji”. *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, 2/2, 60-71.
- Banguoğlu, T. (2011). *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Baş, T. ve Akturan, U. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Biçer, N. ve Kılıç, B. S. (2017). “Suriyeli Öğrencilere Türkçe Öğretmek İçin Kullanılan Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi”. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5/4, 649-663.
- Büyükkız, K. ve Hasırcı, S. (2013). “Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretiminde Sözcük Öğretimi Üzerine Bir Değerlendirme”. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10/21, 145-155.
- CEF. (2001). *Common European Framework Of Reference For Language, Learning, Teaching, Assesment*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Corbin, J. & Strauss, A. (2008). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. Thousand Oaks: Sage.
- Çepni, S. (2010). *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş*. Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- Çevik, A. (2020). *Yabancılar Türkçe Öğretiminde Bağlaçların Kullanımı ve Karşılaşılan Problemler*. (Yüksek Lisans Tezi). Elazığ: Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çiftçi, Ö. ve Demirci, R. (2018). “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimiyle İlgili Bir Kaynakça Denemesi”. *Electronic Turkish Studies*, 13/28, 265-339.
- Çoban, F. (2006). *Görev Odaklı Dil Öğretimi İle Dil bilgisi Öğretimi Ve Örnek Dil bilgisi Konuları*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Çolak, F. (2013). *Türkçe Dil Bilgisi Öğretiminin Genel Sorunları İle Alan Literatüründeki Tartışmalı Konuların İlköğretim İkinci Kademe Dil Bilgisi Öğretimine Yansımaları ve Çözüm Önerileri*. (Yüksek Lisans Tezi). Kilis: 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Davila, K., & Talanquer, V. (2010). "Classifying End-Of-Chapter Questions and Problems for Selected General Chemistry Textbooks Used In The United States". *Journal of Chemical Education*, 87(1), 97 101.
- Debata, P.K. (2013). "The Importance of Grammar in English Language Teaching A Reassessment" . *Language in India* www.languageinindia.com, 13 (5), 482-486.
- Demircioğlu, İ. H. (2013). "Tarih Ders Kitabı Yazımında Yeni Yaklaşımlar". *Karadeniz Araştırmaları*, 38(38), 119-133.
- Demirel, Ö. (2003). *Yabancı Dil Öğretimi*. İstanbul: Pegem Yayıncılık.
- Deny, J. (1941). *Türk Dili Grameri* (Osmanlı lehçesi), (Çev. Ali Ulvi Elöve), İstanbul: Maarif Vekâleti Yayını.
- Dolunay, K. S. (2010). "Dil Bilgisi Öğretiminin Amacı ve Önemi". *TÜBAR-XXVII*, 275-284.
- Dolunay, K. S. (2012). *Türkiye Türkçesinde Zaman* (1.baskı). Ankara: Berkan Yayınevi.
- Doyumgaç, İ. (2017). *Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarında Dil Bilgisi Öğretimi*. (Yüksek Lisans Tezi). Adıyaman: Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ediskun, H. (1999). *Türk Dil Bilgisi*. 6.baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Erdem, İ. (2008). "Öğretmen Görüşlerine Göre Dil Bilgisi Konularının Öğretilme Güçlükleri". *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 85-105.
- Erdem, İ. (2009). "Yabancılar Türkçe Öğretimiyle İlgili Bir Kaynak Denemesi". *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4/3, 888-937.
- Erdem, İ. ve Çelik, M. (2011). "Dil Bilgisi Öğretim Yöntemi Üzerine Değerlendirmeler". *Electronic Turkish Studies*, 6/1, 1030-1041.
- Ergin, M. (2020). *Türk Dil Bilgisi*. (2. baskı). İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Erol, S. (2019). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Eğitsel Oyunların Kullanımı*.

- (Doktora Tezi). Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ertekinoglu, S. (2003). *Türkçe Derslerinde Dil Bilgisi Öğretimi Üzerine Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gencan, T. N. (1974). *Dilbilgisi*, İstanbul: Kanaat Yayınları.
- Göçer, A., Tabak, G., ve Coşkun, A. (2012). “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Kaynakçası”. *TÜBAR-XXXII*, 74-126.
- Güneş, F. (2013). “Dil Bilgisi Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar”. *Journal of Language and Literature*, 2/7, 71-92.
- Güneş, F. (2013). “Türkçe Öğretiminde Metin Seçimi”, *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1, 1-12.
- Güneş, F. (2013). “Yapılandırıcı Yaklaşımla Dil Bilgisi Öğretimi. Eğitimde Kuram ve Uygulama”. *Journal of Theory & Practice in Education (JTPE)*, 9/3, 171-187.
- Güzel, A. (2021). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretenlerin Dil Bilgisi Öğretimine İlişkin Görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale: On Sekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Hengirmen, M. (2006). *Türkçe Temel Dilbilgisi*. Ankara: Engin Yayınları.
- K. Bilgegil, M. (2014). *Türkçe Dil Bilgisi* (2.baskı). Konya: Salkımsöğüt Yayınları.
- Karaağaç, G. (2019). *Türkçenin Dil Bilgisi* (4.baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karahan, L. (2020). *Türkçede Söz Dizimi* (27.baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kazak, Ö. (2010). *Lise Kimya Ders Kitaplarının Bilimsel İçerik Açısından İncelenmesi ve Ders Kitapları Hakkında Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin Belirlenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kıran, Z. ve Kıran (Eziler), A. (2016). *Dilbilimine Giriş*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Koçak, A., ve Özgür, A. (2006). “İçerik Analizi Çalışmalarında Örneklem Sorunu”. *Selçuk İletişim*, 4/3, 21-28.
- Koçak, N. (2019). *Yabancılarla Türkçe Öğretimi Kitap Setlerinde Dil Bilgisi Öğretimi*. (Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimleri Üniversitesi.

- Kolaç, E. (2003). “İlköğretim Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi”. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 105-137.
- Korkmaz, Z. (2019). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. (6.baskı).Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- MEB, (2015). Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği, Ankara: MEB. Erişim adresi: <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1605.pdf>
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel Araştırma-Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber* (Çev. Ed. Selahattin Turan). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Özbay, M. (2011). *Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri II*. Ankara: Öncü Kitap Yayınları.
- Özdemir, A. Ş. ve Pasmaz, A. (2007). “İlköğretim İkinci Kademe Ders Kitaplarının Çağdaş Eğitim Ölçütlerine Uygunluğunun İncelenmesi”. *Edu7*, 2(2), 1-14.
- Saitoglou, A. (2021). *Yunanistan'da Türkçe öğretimi ve Yunan yazarların hazırladığı Türkçe ders kitaplarında dil bilgisi öğretimi* (Doktora Tezi). Bursa: Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Üniversitesi.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. G. (2013). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şahin, E. Y. ve Abacı, O. (2019). “Dil Bilgisi Öğretiminin Önemi, Amaçları ve İlkeleri: Bir Literatür Özeti”. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 5/3, 286-294.
- Takıl, N. B. (2014). *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde İletişimsel Yaklaşımın Yazma Becerisine Etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, A. E. (2001). *Sözel, Yazılı ve Diğer Materyaller İçin İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- TDK, 2011. *Türkçe Sözlük*, Ankara: TDK.
- TELC. (2013). Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi Öğrenim, Öğretim ve Değerlendirme. Ankara: MEB Yayınları.
- Vardar, B. (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Multilingual.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.